

C. 2. 89

Ob Nr

Av

h

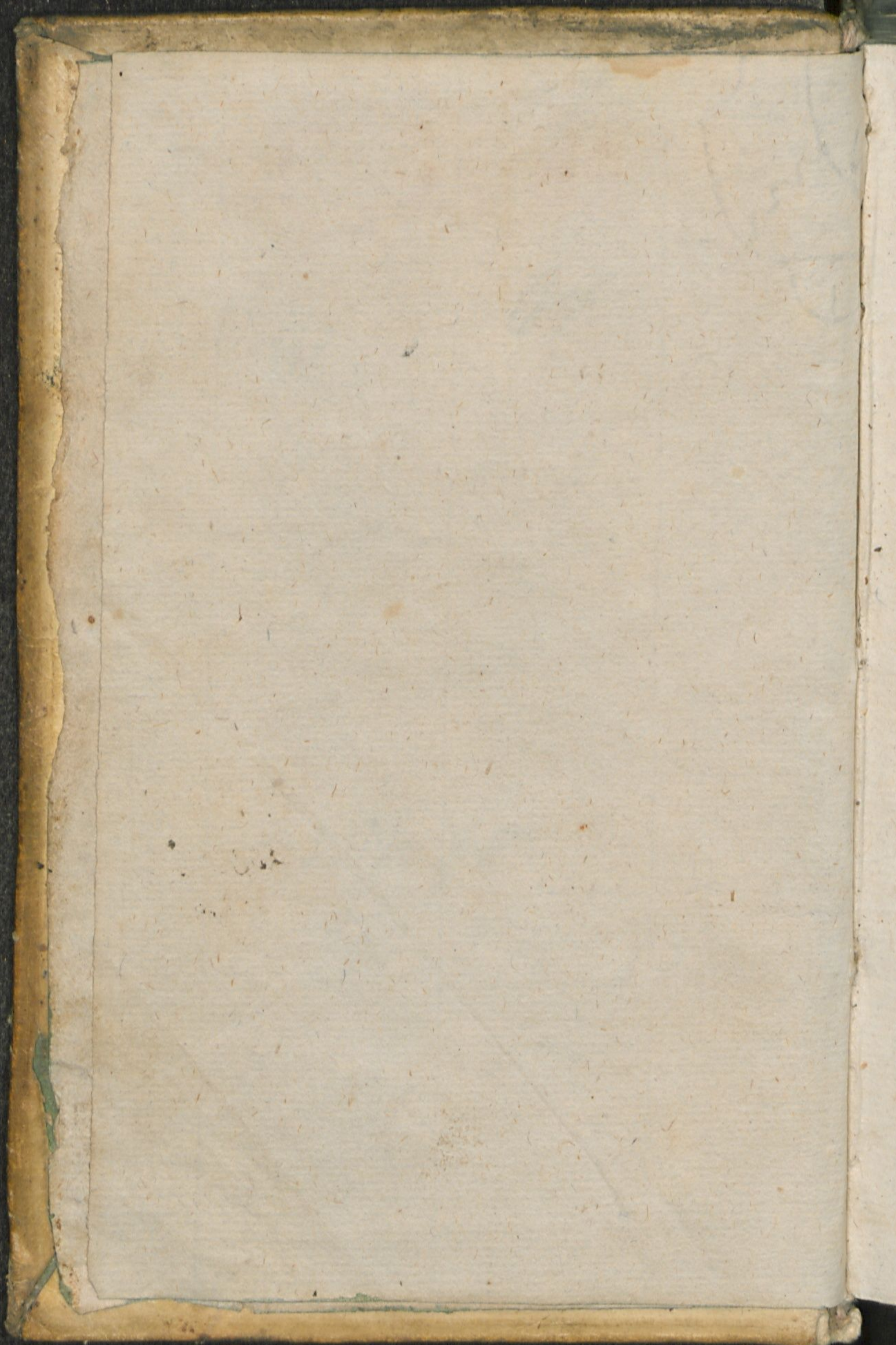
2 N. 75.

II 2. C 75

METHODVS
ELOQVENTIAE
COMPARANDAE,
SCHOLIS RHETORI-
CIS TRADITA

à

MELCHIORE JUNIO
*Vvitebergensi, Eloquentiae in Ar-
gentinensi Academia
Professore.*

SCIENTIA

IMMUTABILIS.

*Eberhardus
Reinecc-Schomb.
Ao 1613.*

Cum Gratia & Privilegio Cas. Maiest.

ARGENTINAE

Per LAZARVM ZETZNERVM.

MDXCII.

METHODVS
ELOCVENTIAE
CONPARANDA
SCHOLAE RHETORICAE
SIVE TRADITA

RECTORIIS
SACRIS
SACRIS

Im Druck bey
Halle

ARGENTINAE

PER ANTONIUM WILHELMUM

1757

L 57

Illustri ac Generoso
Domino

GEORGIO FRIDERICO
Comiti in Hardegg, Glatz, &
Machland: hereditario Austria
Archiducatus pincerna, &
Stirie dapifero: Domi-
no suo Clementi.

MELCHIOR IVNIUS
S. P. D.

ERE, Illustris & Ge-
nerose D. Comes, à So-
lone dictum illud vide-
tur, quod in prouerbiū
post abiit: δύσκολα τὰ καλὰ;
difficilia que pulchra.
Sine enim virtutes ipsas consideraueris

)(2

PRÆFATIO.

mus propositas: siue ad alia, quæ hominū
industria perficiuntur, oculorum nostro-
rum aciem conuerterimus: labore ma-
gno: multo sudore: cultu diuturno ea quæ
sunt præclara comparari reperiemus:
cum quæ spreta, vilia, abiecta, vel sese ipsa
proferant: vel negotio non magno acqui-
rantur. Et singulari hoc Dei Opt. Max.
consilio factum esse videtur: ut suo quæ-
que res loco numeroq; haberetur: & dif-
ficultate aliqua obiecta à somnolentis in-
dustrijs: excitati à remissis: ab abiectis, e-
rectis, excelsisq; præditi ingenijs separen-
tur: studium acre atq; ardens excitare-
tur: aditus, qui ad honores, dignitates, glo-
riam bono cuiq; & strenuo patet, ignavis
intercluderetur.

Verum, ne longius abeam, neq; in alie-
nis conquirendis multus sim: quis est qui
illud non credat, quod Aristoteles affir-
mat: asserit Cicero: probat Quintilianus:
docent alij dicendi magistri: eruditi faten-
tur omnes: Eloquentia nihil, vel utilita-
te fructuosius: vel splendore illustrius: vel
oblectatione incundius inueniri? Quis ve-
rò

P R A E F A T I O.

quò non, cum in magna, tum docentium,
tum discētium multitudine Oratores per-
quam paucos videt: aut etiam si scriben-
dum aliquid est, & dicendum, longè dif-
ficillimam eandem esse fateri cogitur?

Et est profectò cum per se suaq; natura
illa difficilis: tum verò longè difficilior
hominum partim negligentia, partim di-
scendi ratione peruersa redditur. Ete-
nim, ut non meis, sed Ciceronis, optimi
scilicet & dicendi & sentiendi magistri,
verbis utar, nec stultè aliorum lumini-
bus obstruere velle videar, satis est cæ-
teris artificijs percipiendis tantummodò
similem esse hominis: & id quod tradi-
tur, vel etiam inculcatur, si quis fortè sit
tardior posse percipere animo, & memo-
ria custodire: non linguæ mobilitas qua-
ritur: non celeritas verborum: non de-
nique ea, quæ nobis fingere non possu-
mus, facies, vultus, sonus. In Oratore
autem acumen dialecticorum: sententiæ
philosophorum: verba propè poetarum:
memoria Iureconsultorum: vox Tra-
gædorum: gestus penè summorum acto-

PRÆFATIO.

rum est requirendus.

Quàm deinde multi sunt hodie, qui cum etiam indoctos naturæ quadam bonitate, non male animi exprimere sensa & quod volunt obtinere: artis contrà peritos exiguam in dicendo laudem consequi animadvertunt, eos qui temporis aliquid operæq; in Eloquentiæ studio ponunt, falsè rident, atq; ludos facere existimant.

Quotus porrò quisq; eorum, qui arte quadam & doctrinæ conformatione opus esse statuunt, vel de lautarum præclararum comparanda suppellectile sollicitus est: vel verborum eligendorum, illuminandorum, struendorum cura tangitur: vel veterum in scribendo sibi rationem proponit: vel de memoria & actione cogitationem ullam suscipit: vel in manus stylum sumit: nō in lingue quadam volubilitate: aut verborum profuentia inani dicendi esse vim atque facultatem positam existimat?

Exagitat hoc apud Platonem nomine Sophistas Socrates aliam dicendi magistri

P R A E F A T I O .

stri docti viam monstrāt: diuersam summorum Oratorum Demesthenis, Ciceronis & aliorum indicant orationes: dissimilem flagitant qui, vel scriptis suis eruditis, aut voce viua Eloquentie studia promouent: vel declamandi in Scholis exercitationibus praesunt.

Itaq; ut & ego Spartam illam quae mihi obtigit, non desererem: & Eloquentiae amore flagrantibus auditoribus meis pro tenuitate mea commodarem: & eorundem locum precibus relinquerē: breuiter aliquot Scholis quanam ad Eloquentiam parandam sint necessaria, ostendere volui. Recte nec ne, aliorum iudicium erit. Non laudi hic velificari meae: sed auditorum habere rationem volui. Viam illam, quam summorum cum dicendi magistrorum, tum Oratorum impressam vestigijs cernimus, caedide, aperte, fideliter monstrare illis conatus sum. Ad styli exercitationes, sine quibus nemo eloquens vnquam est factus, quasi manu eosdem ducere studui. Ea in re si quid forte meam opinionem fefellit: ta-

P R A E F A T I O

men conatus hosce meos, cui cuiusmodi tandem fuerint, atque experiundi voluntatem, nemo, opinor, improbabit: praesertim ubi leges etiam hoc donatori liberali tribuere cogitarit: ne amplius ab eo exigatur, quam facere commode possit.

Tuo vero, Illustris & Generose D. Comes GEORGI FRIDERICE, inscriptas dicatasque nomini Scholas hasce meas lucem aspicere, inque aliorum peruenire manus volui propterea: ut publicum aliquod meae in illustrissimam familiam Tuam, Teque observantiae argumentum extaret. Sunt à Deo Opt. Max. data Tibi concessaque omnia, quae in optatis habere homines, & quibus eorundem hac in vita estimari felicitas solet. Patria contigit ea, quae amplum aliquando ad exercendam virtutem campum: latum ad laudem atque gloriam Tibi cursum aperiet. Maiores habuisti, non tam propter rei militaris peritiam, quam doctrinam, prudentiam, virtutes, Principibus, Regibus, Imperatoribus charos: utiles patriae: suis honorificos. Antiquissime utrinque familie

lie

P R A E F A T I O.

lia parentibus: HENRICO, Caesare
 Maestatis Consiliario: & matre Comite
 Turriana es procreatus. Educatione iam
 inde ab incunabilis praecleara es usus: sine
 qua natura dona eximia saepe consopiri,
 aut impediri: generis splendor, omniumq;
 rerum abundantia obesse plus, quam pro-
 desse solet. Adiunctum tibi habes D. S I-
 M O N E M H V P F V F I V M, virū
 bonum: praepceptorem fidum, diligentem,
 industrium: doctis omnibus propter eru-
 ditionem, morum probitatem, disciplinae
 amorem atque studium probatum, charū,
 acceptum. Elucent in Te virtutes insi-
 gnes, quae sui in amorem homines pellici-
 unt: & à me commemorarentur, nisi il-
 lud Poeta è manibus calamum mihi ex-
 torqueret.

φ δ', πῶς αὖ σ' ἐπαινέσομαι μὴ λίαν λόγοις,
 μήτ' ἐνδεῶς, μήτ' ἀπολέσομαι τὴν χεῖρα:
 Αἰνέμενοι γὰρ οἱ, γὰδοί, τρόπον τινα
 Μισοῦσι τοὺς αἰνῶντας, εἰὰν αἰνῶσ' ἄγαν.

Vnicum tamen hoc tacitus praeterire
 nequeo, quod studiorum ad nos gratia
 missus non Dialectica modo & Rhetorica
 praepcepta assiduò audis: sed & stylum ipse

P R A E F A T I O.

diligenter excolis: Tua etiam praesentia
disputationum atque declamationum ex-
ercitationes hebdomadarias, exornas. Vi-
des nimirum dicendi illas atq; differendi
artes, quae plus quibusdam laboris, quam
splendoris: difficultatis, quam utilitatis
habere videntur, eiusmodi tamen esse,
ut sine ijs, aut solidam doctrinam compas-
rare: aut ad superiorum facultatum cul-
men, sine casu atq; prolapsione nemo con-
scendere queat. Nihil, vel ad bene viuen-
dum, vel recte laudabiliterq; imperandū
alijs externam generis claritatem, nisi li-
teris eadem & doctrina fuerit instructa,
prodesse intelligis. Miseros atque infelices
eos esse nosti, qui cum regere alios, Reiq; pu-
blicae tractare gubernacula debent, nō suis
sed alienis auribus, ingenijs, linguis uti co-
guntur. Verum esse statuis id quod Plutar-
chus author gravissimus scribit: non pru-
dentia solum, sed Eloquentia quoque Ma-
gistratus opus subditos habere: ut quē ad-
modum clavo naues reguntur: equi coer-
cētur: frenis sic illi oratione graui, sapiente
diserta, in officio contineantur. Offert se-
se Tibi

PRAEFATIO.

se Tibi M. T. Cicero cuius vocem,
veluti gladium districtum mucronem-
que audaces & scelerati in Romana Re-
pub. metuerunt. Occurrit Demosthenes,
quē magis quā Atheniensium catapultas,
arietes, bellig. apparatus omnes reformi-
dare sese ipse Philippus fassus est. Pluri-
mos alios, tum apud Gracos, tum Roma-
nos, non solum rei militaris peritia, ve-
rum etiam doctrine dicendiq. facultatis
laude claros extitisse in vetustatis monu-
mentis legis.

Quid ergo nunc restat? quid? nihil opi-
nor, nisi ut primum Deum Opt. Max. qui
mentem hanc tibi praeclaram, omnisq. ge-
neris bona alia clementer est largitus, ro-
gem: lucis Te usura diuturna donare, tue-
ri, regere, conseruare velit, ut, quod in vo-
tis optatisq. unicum habere videris, ma-
gnum in Te aliquando Illustrissima fami-
lia ornamentum: praeclarum sanguine
innēti commodum: egregium Respub. prae-
sidium paratum habeat. Deinde precibus
etiam ea qua par est, à Te obseruantia con-
tendam: ut munusculum hoc meum lite-
rarium,

P R A E F A T I O.

*varium, non, vel Tua, vel sua dignitate
metiri: sed donantis aestimare animo di-
gneris. Vale, ARGENTINAE, 7. Idus
Martiij. Anno recuperatae per
CHRISTVM salutis*

1585.

CAPL.

INDEX
 CAPITVM QVAE
 HOC IN LIBEL-
 LO CONTI-
 NENTVR.

- i. De Methodi instituta causis pag. 1
- ii. Ad Eloquentiam comparandam qua ne-
 cessaria, & in Methodo instituta tracta-
 da pag. 6
- iii. Ad Eloquentiae studia qui apti aut inepti,
 cur & quomodo considerandum 11
- iiii. Ingenia praecleara quibus modis ad eloque-
 tiae studia excitanda, custodienda, ex-
 colenda: tractanda mediocria, vt ad
 frugem perueniant: inepta repudian-
 da. 20
- v. De arte & praeceptis dicendi doctrina: cur
 & quibus illa ex authoribus discenda.
 38
- vi. De ordine, modo, iudicio in Rhetoricis
 praeceptis cognoscendis, colligendis, v-
 surpandis adhibendo. 52
- vii. De plurimarum rerum scientia & cogni-
 tione: cur illa, & quorum potissimum
 authorum lectione comparanda. 61
- viii. Quinam in specie legendi ab oratore phi-
 losophi, historici, poetae. 67
- ix. Quo, & modo, & ordine authores boni
 legendi.

INDEX.

- 87
- legendi.*
- X. De iudicio in bonorum authorum lectione adhibendo. 94
- XI. De usu authorum variorum in dicendo & scribendo. 99
- XII. De locis communibus, cur illi, quibus in authoribus, quomodo instituendi. 110
- XIII. De locis communibus historicis & poeticis. 119
- XIII. De Imitatione, quare illa ab Eloquentia Studiosis: quibus cum in rebus, tum authoribus: que, & modo, & iudicio instituenda. 127
- XV. De Styli exercitatione, cur ab Eloquentia Studiosis illa non negligenda: quare obrem difficilis: difficultas ea quo pacto superanda. 153
- XVI. De materia, que, & quo ordine in exercitatione styli ad tractandum deligenda. 157
- XVII. De loco & tempore styli exercitationibus accommodato. 168
- XVIII. De ordine & modo in scribendo observando. 172
- XIX. De emendatione scriptorum cum nostrorum, tum aliorum. 186
- XX. De memoria, quomodo que scripta iam & emendata orationes, eidem mandanda.

I N D E X.

<i>danda.</i>	195
<i>x x i. De pronunciatione, quo pacto orationes scripta, & memoria mandata, reci- tanda</i>	198
<i>x x i i. Methodi instituta conclusio.</i>	201

METHO-

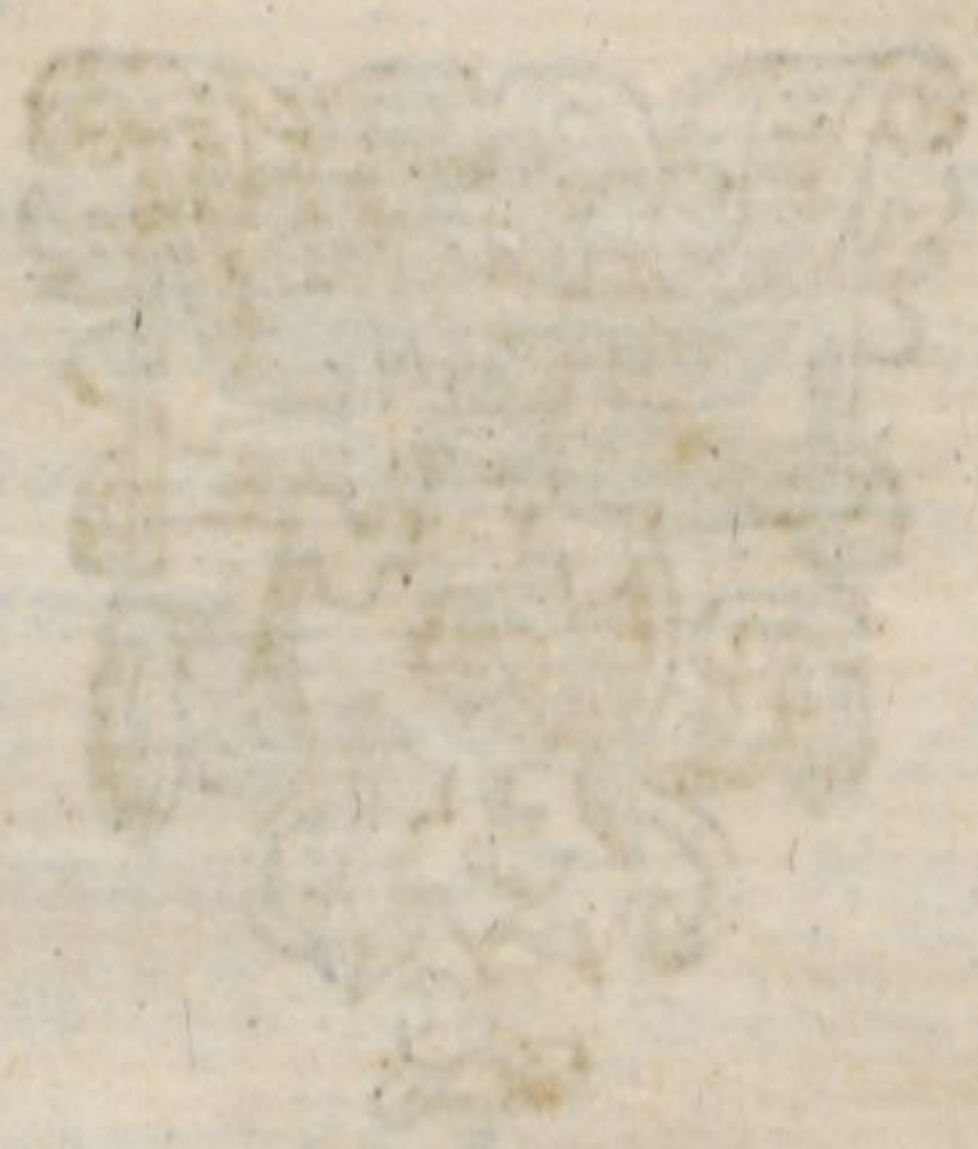

INDEX

191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200

METHO-

METHODVS
ELOQVENTIAE
COMPARANDAE,
SCHOLIS RHETORI-
CIS TRADITA

à

MELCHIORE IVNIO VVITE-
bergenſi : Eloquentiæ in Ar-
gentinenſi Academia
Profefſore.

DE METHODI IN-
ſtitute cauſis.

CAPVT I.

METHODVM ego vobis & ra- Inſtituta me-
tionem comparandæ Elo- thodi cauſis.
quentiæ hoc tradere tempore
conſtitui, Auditores optatiſſi-
mi : veſtris partim precibus
motus: partim rei ipſius vtilitate adductus:
cum, vel Ariſtorelis, vel Ciceronis Rhetorica
explicare præcepta decreuiſſem. Pla-
cet enim Syracuſani illius apud Thucydi-

a

dem sententia : qui amicis cedere amicos turpe minimè esse affirmat. Præclaræ eximiaeque spei adolescentibus ad Eloquentiæ, rei omnium pulcherrimæ, atque utilissimæ, arcem pleno, quod aiunt, cursu contendentibus, discendi commodum indicare modum nolle: non inhumanum minus esse videtur, quàm iter facièti viam non monstrare. Quod hominum genus execrari, ominibusque infaustis prosequi solitos fuisse Athenienses legimus. Quamquam, ut rei me utilitas necessitasque impellit, vestræ voluntati ac petitioni morem ut geram : ita summa eandem quæ comitatur ab instituto difficultas auocat.

Ad eloquentiam parandam methodo opus.

Quis enim non in Eloquentia paranda ordinem requirat : cum non in artibus solum : verùm etiam rebus omnibus alijs rectè, utiliter, feliciterque instituendis eundem valere plurimum intelligat : re verò ipsa experiatur, facilius atque celerius, eò quò tendunt peruenire, semitam qui norunt, quàm qui amnem (ut ille ait) ducem sequuntur?

Sed sunt hac ipsa de re discrepantes & variæ variorum opiniones atque sententiæ : ut melius esse videatur : assensionem hîc omnem cohibere : quàm aut falsum sentire : aut non cognitum exploratumque

tumq; satis defendere. Sicut enim qui molli
 admodum leuique brachio Eloquentiæ
 studia tractant: & dum difficultatem in
 ijs aliquam experiuntur: non secus atque
 viatores ignavi medio quasi in itinere sub-
 sistunt: & ut parum utilia ac necessaria, vel
 leuia ea contemnunt, quæ consequi non
 possunt. Alij, quia ad artem in scribendo
 confugere, & laboriosum est, & puerile:
 spreto etiam præceptis: neglecta doctri-
 na: imitatione contempta: laudem in di-
 cendo non exiguam adeptos esse quos-
 dam norunt: studio nihil: nihil arti: na-
 turæ bonitati, ingenij præstantiæ, in doli
 præclaræ omnia tribuunt. Nonnulli con-
 trā ad præcepta, quasi Sirenum scopu-
 los adhærescunt: de exemplorum ani-
 maduersione atque imitatione: de styli e-
 xercitatione: de rerum præclararum præ-
 clara lautaq; comparanda supellectile mi-
 nimè sunt solliciti. Non etiam pauci, & ij
 quidem ingenijs præcellentibus, singula-
 riq; diligentia præditi, alias easque bene
 multas ac difficiles in dicendo nugas ha-
 bent.

*Discrepantes
 atque diuer-
 se de Eloque-
 tia sententiæ.*

Quibus idem ferè accidit, quod via-
 toribus usu euenire nonnunquam vi-
 demus: ut, dum temere atque incon-
 sultò scrutari omnia conantur: in deuia

tandem desertaque loca deueniant: magna etiam cum molestia, decurso iam spatio, à calce, quod aiunt, ad carceres redire cogantur. Opus ergo in hac iudiciorum multitudine, varietate, diuersitate, & quasi quodam biuio ductore est bono: qui quo pacto sine prolapsione sit incedendum, Eloquétiae Studiosis ostendat. Qua quidem in re, etsi probè intelligam, quàm curta mihi sit accisaque supellex: quàm peregrinus & hospes ijs sim in locis, in quibus iter conficiendum: tamen nemo, opinor, meum hoc studium improbabit: si ab alijs rogatus, non dico ducem me, sed comitem saltem præbuero. Etenim & à peregrinis obseruari quædam interdum nouimus: quæ ijsdem in locis qui sunt nati atque educati, non obseruârunt. Et eiusmodi in rebus, quæ cum utilitate magna difficultatem non paruum coniunctam habent, si perficiendi spes desit: experiundi tamen voluntatem, beneque de aliorum studijs merendi conatum quantumcunque, gratum acceptumque bonis futurum spero. Iraque quod facere vel notu, vel interdum viæ ignari solent: ut statuas partim mercuriales, partim pressa aliorum vestigia obseruent: idem & in hac tradenda methodo faciam: neq; è Rhetorum

rum

rum solùm depromptam officinis vobis
rationem tradam: verùm etiam eam vobis
monstrare viam conabor, quam Demo-
sthenis, Ciceronis, aliorumque summo-
rum oratorum signatam vestigijs cerni-
mus: vt eam tam diu Eloquentiæ Studio-
si retineant, ac sequantur: donec melior,
aut ab ipsis aliquando inuenta: aut tradi-
ta ab ijs fuerit, quorum hoc in studij ge-
nere consilio auxilioque vti placuerit. Ne-
que enim, aut viri boni, aut præceptoris fi-
delis esse puto: eam sentiendi sibi licen-
tiam assumere: vt meliora atque utiliora
monstrantibus, vel non cedat prorsus: vel
grauatè admodùm cedat: cum, quæ in Scho-
lis traduntur, non ad voluptatem: non no-
minis quandam propagationem: non in-
genij aut doctrinæ ostentationem: non ab
alijs bene recteque traditorum de-
structionem: sed discipulorum
sint commoda utilitates-
que dirigenda.

A D E L O Q U E N T I A M

*comparandam quæ necessaria, & in
methodo instituta tra-
ctanda.*

C A P. II.

V I B V S N A M adductus causis hanc de instituendis oratorijs studijs doctrinã in manus sum-
pserim: modò ostendi. In re uti-
li quidem, sed interim difficili, viam, non
varietate vagam: non asperam obscurita-
te: nō longitudine molestant: sed planam,
perspicuam, breuem requiri docui. Socij
denique & comitis, non ducis hac in re
qualem cunque pollicitus operam sum.
Reliquum nunc esse videtur: vt quam in-
gredi viam atque rationem constituerim,
planum faciam. Quemadmodum enim
iter qui sunt facturi, vbi, quò, quibus
contendere itineribus, quem diuerrere
ad locum velint, cognitum antè perspe-
ctumque habent, libenter, & quadam
cum voluptate profectionem suscipiunt:
ita & in hac Eloquentiæ parandæ ratio-
ne utile cumprimis est & necessarium:
vt quæ tota hac in tractatione expectan-
da:

da: breuiter vnoque in loco sub aspectum
 subijciantur. † Sit ergo Methodi insti-
 tutæ caput hoc primum: vt qui vel ipsi
 operam dare Eloquentiæ, vel erudiendos
 informandosque suscipere alios volunt,
 apti ne & idonei, an verò inepti sint, con-
 siderent. Neque enim, vt ille ait.

† Methodi
 instituta ca-
 put 1. de na-
 tura & inge-
 nio oratoris.

Omnia pariter rerum sunt vsibus apta:

Fama nec ex aquo ducitur vlla iugo.

*Hic satus ad pacem: hic castrensibus utilis ar-
 mis,*

Natura sequitur semina quisq; sue.

Itaque primò de *φύσει* natura oratoris
 agam: & quibusnam modis ingenia ex-
 ploranda: præclara excitanda, excolen-
 da, confirmanda, in officio retinenda,
 mediocria emendanda, corrigenda, ad
 frugem, quod aiunt, reducenda bonam:
 reiicienda mala & inepta ostendam. Al-
 terum Methodi caput *τῆς τέχνης* artis erit
 & cognitionis præceptorum. Etsi enim
 peccent, & peccent grauiter, qui in nu-
 dis Rhetorum præceptis dicendi vim
 omnem positam esse existimant: tamen
 nec illi audiendi sunt: qui rationem &
 doctrinæ conformationem, vt vtilem mi-
 nus ac necessariam planè reiiciunt. Hoc
 ergo secundo in capite, quibusnam po-

Methodi ca-
 put 2. de arte
 & præcepto-
 rum cognitio-
 ne.

*Methodi ca.
put 3. de ἐπι-
τήμη varia-
rum rerum
scientia &
cognitione.*

tissimum è dicendi Magistris artis dicen-
di sint petenda præcepta : quo ordine,
modo, iudicioque legenda : vt præclara
atque eximia notanda, & in locos com-
munes referenda: ad vsum denique trans-
ferenda, monstrandum erit. Tertium in
instituta Methodo locum ἐπιτήμη, scien-
tiæ, & multarum variarumque rerum co-
gnitioni tribuendum esse censeo. Inanis
enim & puerilis atque ridicula omnis
verborum est profluentia: stulta ac inepta
linguæ volubilitas: si rerum absit cog-
nitione: si nullis instructa sententijs: antiqui-
tate nulla: nullis exemplis tincta oratio
fuerit. Neque malè apud Ciceronem
Crassus nihil tam esse furiosum affirmat,
quàm verborum vel optimorum sonitum
inanem: nulla vel sententia, vel scientia
subiecta. Itaque opera hîc danda: vt scien-
tia, quasi viatico quodam præclaro, Elo-
quentiæ studiosus instruat: & intelligat
cur & quorum potissimùm authorum le-
ctione plurimarum rerum scientia com-
paranda: quamobrem & diuina Oratori
futuro tenenda: & non ignoranda huma-
na: & ius cognoscendum ciuile: & quæ ab
historicis, poetis, philosophis literarum
sunt monumentis consignata: modo,
ordine, iudicio bono percipienda: in locos
redi-

redigenda communes: vsurpanda & oratione tractanda, explicanda, exornanda.

Quartum imitationis: opinor, rectè rationem complectitur: vt Eloquentiæ sese studio dedere qui cupiunt, ad imitandum certos quosdam in dicendo scribendoque sibi proponant.

Quod enim princeps ille philosophorum Plato consilium dat iis, qui ad Rerūpublicarum aliquando sedere gubernacula volunt: vt statim & à teneris (quod aiunt) vnguiculis ad bonorum sese imitationem assuefaciant: quòd in naturam eadem abire tandem solet: idem Oratori futuro tenendum est: vt mentem stylumque suum ad optimi cuiusque exemplum conformet: atque nec anxius nimis sit & sollicitus in scribendo, nec etiā remissus ac negligens. Quia ergo plurimum hac in re situm: paucis Eloquentiæ Studiosis indicare conabor: cur imitatio, quibus in authoribus & rebus, quo ordine, iudicio, modo instituenda: vt voluptas excitetur tollatur fastidiū: seruitus vite- tur: libertas retineatur: furti & mendicitatis omnis absit suspicio. Quintum & postremum caput scribendi dicendi que exercitatione absoluetur: quæ veluti anima est studiorum: ideoque crebrò adhibenda intermittenda nunquam. Ostendendum

Methodi ca. put 4. de pu- mōri imita- tione.

Imitationis utilitas.

Methodi ca put 5. de e- xercitatione styl.

igitur postremo hoc in capite erit quibus
 de causis styli exercitatio instituenda: cur
 difficilis eadem: difficultas illa quomodo
 superanda: quæ ad tractandum materia de
 ligenda, quæ loci in ea temporisque ratio
 habenda: quis ordo tenendus: quæ in scri-
 ptorum cum nostrorum, tum aliorum e-
 mendatio ac censura adhibenda, quo pa-
 cto scripta iam ac correctæ memoriæ man-
 danda, aptè quoque & commodè profe-
 rendi. De his igitur omnibus deinceps
 (Deo Opt. Max. conatus qualescunque
 hosce nostros iuuante) agere constitui, sed
 vt in conditionibus habetur, quantum
 potero. Operam quoque daturus sum se-
 dulò: vt in campis ac planicie, hoc est, locis
 facilioribus, itineribus magnis vobiscum
 proficiscar, multa que vno tempore spacia
 conficiam: vbi verò montes, aut saxa,
 aut impedimenta alia sese obtu-
 lerint, ne quis impingat,
 paulò tardius pro-
 grediar.

A D

AD ELOQVENTIAE STV-
dia qui apti aut inepti: cur & quo-
modo consideran-
dum.

CAP. III.

AD Eloquentiam comparandam
quinque potissimū requiri supe-
riore proximo loco ostendi: re-
stat singula ordine vt persequar:
& hoc quidem in capite, quinam ad Elo-
quentiæ studia apti sint, aut inepti, doceā.
Etenim cum, vt Homerus ait.

Οὐπω γὰρ πάντας θεοὶ χάριψα δίδουσι

Ἀνδράσιν οὔτε φύλῳ, οὔτε ἀφ' ὀρένας, οὔτ' ἀγορητῶν.

Et τέχναι, vt Pindar. inquit, ἑτέρων σὺν ἑτέροις:

Χρηστ' ἐν δὲ θεῶν ὁδῶν

Στείχοντα, μάρνασθαι φύξ

Ante omnia ingenij est ac naturæ ratio
habenda: ne quod effici non potest, ten-
temus, aut malè atquè infeliciter tra-
ctemus, quod coactè & inuita, quod a-
iunt, Minerva susceptum est. Maximè ve-
rò in Eloquētiae hoc studiis vtile est ac ne-
cessarium: vt nos ipsos diligenter explore-
mus: propterea quòd multa in Oratore fu-
turo requiruntur, quæ ab aliis non exigū-
tur: à natura quoq; sola conceduntur: non
vel arte parari: vel alia acquiri ratione pos-
sunt. Atque hîc quidem Libanio opus es-

Natura &
ingenij expto-
ratio cur ne-
cessarium E-
loquētiae stu-
die.

*In ingenio-
rum animad-
uerfione &
censura qui
adhibendi.*

set, quem in dignoscendis auditorum ingeniiis, Constantinopoli cum doceret, mirum extitisse artificem legimus. Veruntamen vt rectè, prudenter, feliciter, ingeniorum animaduersione: & quædam quasi censura instituat, hoc primum necessarium esse existimo: vt in consilium non nos ipsos, sed alios adhibeamus. Propter enim & ætatis infirmitatem, & iudicij imbecillitatem, & φιλαυτίου nemo de sese ipse recte iudicare potest. Deinde in his ipsis, quorum vti consiliis volumus, considerandum: virine sint boni, & aliorum prouehere studia cupiant: amore an odio nos nostrosque prosequantur: rectè aut perperam illud quo de consultatio instituitur, intelligant. Tum, quæ Oratori futuro sint necessaria, & à sola natura petenda, spectandum. Isocrates cum quidam ei parens filium adduceret, querereturque quibusnam potissimum ille rebus opus habiturus esset: γραφίδις καὶ νῆ̄̄ pēna ac mente, respondit. Pythagoras discipulorum suorum exploraturus ingenia, numeros illis proponebat: propterea quod nihil mentis ingeniique declarare aciem magis, quam calculorum subductio solet. At vero Oratoris futuri ita commode explorari ingenium posse videtur: si quæ eidem sint aliquando

quando præstanda, considerentur.

Primum ergo animi motus quidam celeres requiruntur, & ingenij acumen ac celeritas: vt & subito inueniantur atque excogitentur: & acutè, prudenter, subtiliter adhibeantur, quæ ad fidem faciendam sunt accommodata ac necessaria: cum non numerandæ sint, sed ponderandæ sententiæ. Atque hanc facultatem Alcibiadi Plutarchus tribuit: quem in inueniendo omnium fuisse acutissimû scribit. Verùm non in inueniendo solum ingenij acumine est & subtilitate opus: sed hæc eadem etiam in collocatione requiritur: vt quæ inuentæ iam sunt sententiæ, aptè prudenterque disponantur. Hoc nomine Hortensium Cicero & M. Antonium commendat: quorum ille partitiones atque collectiones primus in forum attulit: hic ea quæ inuenerat suo quæque loco, & vbi valere plurimum videbantur, collocare est solitus: non fecus atque Imperatores bonos exercitum disponere videmus. Præter verò ingenij in inueniendo atque collocando acumen & celeritatè etiam vbertas quædam ac quasi fecunditas eiusdem necessaria est, propter ^{λξiv} elocutionem: cuius munus atque officium acutè subtiliterque inuenta: aptè

*In Oratore
qua requi-
rantur.*

& prudenter disposita, non nudè, ieiunè, aridè exponere: sed verbis polire, ornare, amplificare. Hac de causa à Cicerone Cæsar laudatur: qui puritatis & latinitatis perquàm studiosus extitit: ita quidem, vt si Eloquentiæ sese dedere, in-que foro causas agere voluisset: proximum à Cicerone obtinere locum potuisset. Quartò in natura bona & ad Eloquentiam apta, memoria quoque requiritur: vt ea non sit labilis: non fluxa: non vacillans: sed constans, firma, diuturna. Talis scilicet Cyneæ illius, oratoris Pyrrhi fuit: qui secundo curiam Romanam ingressus, Senatores atque Equites omnes suis nominibus compellauit. Et Iulij Cæsaris: quem simul & scribere, & audire alios, & septenas, sæpè literas dictare solitum fuisse historici testantur. Ad hæc verò omnia etiam linguæ inflexio facilis atque expedita: *εὐφωμία* vocis gratia & suauitas: vultus denique ac corporis totius venusta atq; elegans adiungenda conformatio est. Dicit enim satis non potest, quantam hæc omnia ad vincendum atque persuadendum vim habeant. Vnde illud, opinor, poetæ.

Ille

Ille per extentum funem mihi posse videtur
 Ire poeta, meum qui pectus inaniter angit,
 Irritat, mulcet, falsis terroribus implet
 Vt magus: & modo me Thebis, modo ponit
 Athenis.

Hac claruit laude Publ. Lentulus: com-
 mendatus Q. fuit Catulus: admirationi
 Q. Hortensius extitit: cuius ita sua uem at-
 que iucundam pronunciationem: tam de-
 centem ac venustam fuisse actionem legi-
 mus: ut causas illo agente Ælopus, Ro-
 scius, aliique histriones aduolarent, foro-
 que petitos in scenam referre gestus cona-
 rentur.

Iam verò etiam alia quædam videnda
 erunt: quibus naturæ atque ingenij æsti-
 mari bonitas ac præstantia solet. Inter hæc
 autem principem obtinere locum laudis
 atque gloriæ videtur cupiditas Is enim ad
 eloquentiæ studia aptus est adolescens:
 quem laus excitat: quem gloria accendit
 & inflammat: cui calcar atque stimulum
 addit emulatio: qui victum sese dolet ac que-
 ritur. De Thucydide Suidas scribit, eum
 adhuc puerum, cum Herodotum fortè
 historias recitantem audiisset, gloriæ
 stimulis concitatum lachrymas continere
 non potuisse: iis quoque motum Herodo-
 tum illud Oloro parenti insurrasse: ἄγχι

*Indolite præ-
 clara signū
 laudis & glo-
 ria cupidō.*

*Timor & pu-
dor verecun-
dus lauda-
tur.*

ἡ φύσις τῆς ψυχῆς ἀπὸς τὰ μαθήματα. Sed & metus ac timiditas indolis bonæ signū est. Quod enim citò fit: etiam perire citò solet. Et plerunque in via consistunt: qui currendo anteuertere alios quàm sequi malunt. Itaque etiam timorem ac pudorem honestum in Oratore Cicero requirit: & in orationum suarum vestibulis profiteri minimè dubitat. Bona ergo natura hisce potissimum erit notis æstimanda: & ad eloquentiæ studia apti atque idonei illi iudicandi: qui ingenij acumine ac subtilitate sunt præditi: qui memoria valent: qui lingua expedita ac soluta vtuntur: qui vocem suauem, mollem, claram habent: qui denique ita sunt animati, vt laudari velint: pudorem tamen honestum interim non abiiciant.

*Ad eloquen-
tia studium
qui inepti*

Neque verò eum (vt Aristoteli placet) contrariorum eadem sit doctrina ac perceptio, difficulter ex iis, quæ de ingenijs præclaris modò sunt dicta, quinam ad Eloquentiam minus sint apti atque idonei, intelligi potest. Etenim cum naturæ bonæ ac præclaræ indolis signa sint & notæ: acumen & celeritas ad inueniendum: ad explicandum vbertas accopia: ad retinendum memoria firma: lingua soluta atque expedita: vbi bona hæc non reperiuntur: feliciter

citer vtiliterq; hoc in studij genere effici nihil posse certum est. Itaque vt inepti ad Eloquentiæ studia reiijciendi erunt: primùm in quibus ingenij ad inueniendum atque iudicandum hebetudo: tenuitas, exilitas, & quasi quædam sterilitas ad explicandum ac eloquendum. Deinde qui memoriam aut fluxam atque labilem: aut nullam prorsus habent: cuiusmodi Messalæ Coruini extitit, quem etiam nominis proprii oblitum fuisse memorię proditum est. Tum qui ita lingua sunt hæsitantes: voce absoni atq; absurdi: vt in oratorum esse numero nullo modo queant. Huc accedūt & alia quæ naturam minimè bonam indicant: vt est primò *κακοζήλεια* stulta atq; inepta imitatio rerum vitiosarum: quæ non spem aliquam indolis dant bonæ: sed stultam produnt superbiam. Ita Platonis gibbum, & Aristotelis quidam balbutiem imitati, egregios sese Philosophos esse sunt opinati. Et Fufius ille, cuius lib. de Oratore 2. mentionem facit, non nisi oris quandam prauitatem in Fimbria imitabatur. Alterū *Audacia & confidentia.* audacia & confidentia est. Quemadmodum enim arbores præcoces, quæ in ramorum sese brachia spargunt: aut lata folia diffundunt, fructus magnos atque copiosos non proferunt: ita ad frugem, quod

aiunt, bonam, & Eloquentiam veram rarò perueniunt, qui nimium sibi confidunt. Tertium laboris est fuga: studium aut nullum, aut perexiguum, animi mollities & voluptas, quæ vt alijs omnibus studijs, ita & Eloquentiæ plurimum obesse solet. Inepti ergo sunt ad Eloquentiam ij, qui à natura bonis tum animi, tum corporis destituti, maximè si ad illam *ἀδυναμίαν* animi quoque mollities, amor voluptatum, negligentia, audacia, atque confidentia accedant.

*Medioeria
ingenia.*

Iam verò quia non in extremis solum est consistendum: verùm etiam mediocritatis ratio habenda: quinam sint mediocres, & ad Eloquentiæ studia admittendi, vt ostendatur necesse est. Mediocres igitur sunt, quibus ingenij ad inueniendum & iudicandum acumen non magnum: vbertas & fœcūditas minimè bona: nec tamen prorsus arida atque sterilis: memoria non felicissima: at non interim nulla obtigit: sed quæ excitari, confirmari, reddi melior potest. Cætera deinde bona, quæ in excellentibus deprehenduntur naturis non omnia, sed quædam saltem: non perfecta & summa, sed mediocria adsunt. Postremò in quibus vita nonnulla: verùm alijs compensata virtutibus & naturæ bonis
repe-

reperiuntur. Talis scilicet Curio fuit: tardus
 in inueniendo: in collocando dissipatus:
 memoria ita labili: vt aliquoties tria cum
 proposuisset, aut quartum adderet, aut quaereret
 tertium: orator interim habitus propter
 verborum bonitatem. Et C. Macer in
 inueniendo acutus: in gestu vero atque actione
 ridiculus. Et Antonius in collocando egregius:
 sed latinitalis laude minime clarus. Quod si
 vero postremo loco etiam de tempore quaeratur,
 quo futuri Oratoris ingenium explorandum,
 propter naturarum varietatem & diuersitatem,
 non prompta hic & expedita, sed difficilis ad-
 modum est responsio. Sunt enim quidam,
 qui spe sui preclara primum doctos ac pruden-
 tes implent: paulo vero post adultiores facti,
 eandem turpiter fallunt. Sunt deinde qui
 primae aetatis tarditatem diligentia atque
 studio compensant. Et dignum memoria est,
 quod de dicendi magistro acutissimo Hermogene
 historici scibunt: eum anno aetatis decimo octauo
 opus illud rhetoricum longe utilissimum confecisse:
 vicesimo vero octauo mente captum omnium
 oblitum esse. Vnde illud de eo ortum: ἑρμωγενὴς ἐν
 παλαιῇ γέροντι, ἐν ἡ' ἡλικίᾳ συνέταξε τὸ
 ῥητορικόν. Veruntamen placere doctis videtur: vt
 aetatis anno vigesimo, aut non multo ante,

*Quo tempore
 natura atque
 ingenij insti-
 tuenda explo-
 ratio.*

exploratio instituat: quòd eo maxime tempore, quæ ingeniorum facultates, affectiones animorum, corporis sint vires, deprehenditur: alia etiam sese ostendunt, quæ in Oratore futuro obseruanda esse, paulò ante docui.

I N G E N I A P R A E C L A R A
quibus modis ad Eloquentie studia exci-
tanda, custodienda, excolenda: tractan-
da mediocria, ut ad frugem perue-
niant: inepta repu-
dianda.

C A P. IIII.

VOT eorum qui ad Eloquentiæ sese studia conferunt genera: cur, & quibus illa modis exploranda, ostendere conatus sum. Hoc in capite, ut in doles ac natura præclara excitanda, custodienda, excolenda, emendanda, corrigenda, confirmanda mediocris: vitiosa repudianda prorsus, planum faciam. Neque enim eorum ego approbandam sententiam esse existimo: qui Eloquentiæ studiosorum frangere animos: ardorem extinguere: retardare conatus: spem tollere omnem naturæ aliquo defectu obiecto, minimè dubitant. Neque ut præclare Plutar-
 tarchus

rarchus monet, tam est considerandum; quantum natura egregia, & ad dicendum apta atque idonea valeat: quàm quo illa studio excolatur, efficiaturque, vt si non in primis, saltem secundis aut tertijs consistat.

Ad primum ergo genus, eorum scilicet, qui præcellentibus sunt, & eximijs præditi ingenijs, quod attinet: tria omnino consideranda esse videntur. Primum quonam pacto ad capeffenda Eloquentiæ studia illi sint suscitandi atq; inflammandi. Deinde quomodo iidem ne pereât, sed ad frugem perueniant bonam, custodiendi. Postremò, qua arte atq; industria ingenia illorum excolenda, augenda, exornanda. Ad Eloquentiæ igitur studium ingenia præclara vt suscitentur, amore primò opus est & cupiditate, & admiratione dicendi facultatis. Neque enim quicquam reperitur, quod adolescentum bonorum magis cursum retardet, quàm præpropere ad altiora studia festinatio: ex deprauato atque corrupto imperitorum iudicio, exemplis eorum, qui doctrinæ quandam opinionem habent: ambitione denique aut auaritia orta. Sunt enim à natura auidi laudis, gloriæ cupidi adolescentes: aliorum etiam exemplis & authoritate magis mouentur, quàm ra-

Ad eloquentia studia quo pacto ingenia præclara suscitanda.

*Laus & com-
mendatio elo-
quentia.*

tionibus atque argumentis ducuntur. Ut ergo ad Eloquentiæ tractanda studia indolis præclaræ adolescentes excitentur, amore primùm opus est, & admiratione Eloquentiæ. Itaque laudanda primò Eloquentia ipsa veris atque proprijs generis sui laudibus erit. Ostendendum, quod lib. de Inventione 1. Cicero facit, hinc ad Rem publicam plurima commoda venire: hinc ad ipsos qui eam adepti sunt, laudem, honorem, dignitatem confluere: hinc certissimum atque tutissimum præsidium parari: hinc non solum animalibus brutis: sed ipsis hominibus homines antecellere. Considerandum quod Socrates apud Xenophontem affirmat: *μόνος ἀξίος τῆς τιμῆς εἶναι τὸς εἰδότες τὰ δέοντα, καὶ ἐβουλόσασαι σωσάμενος.* Proferenda & alia quæ de Eloquentiæ laudibus apud Aristotelem lib. Rhet. 1. cap. 6. Ciceronem libro de Oratore 1. & 2. & in Proœmio lib. de Inventione: Quintilianum lib. Instit. Oratoriarum 2. cap. 17. & alios reperiuntur: neque parum ingenia præclara erigunt, incendunt, inflammant. Excitavit hoc Ciceronem: qui cum ad Poëtica studia aptus esset: carmina etiam bene multa iam scripsisset: tamen ubi Eloquentiam viam quasi compendiosam ad gloriam esse intellexit: eius sese studio

studio totum dedidit: & non Romæ so-
 lum: verùm etiam in Asia: & dicendi Ma-
 gistros audiuit: & declamando sese exer-
 cuit assiduò. Demosthenes quoque sum-
 ma eiusdem cùm dignitate, tùm utilitate
 motus, ita illi sese tradidit: vt nec valetu-
 dinis: nec rei familiaris: nec aliorum cu-
 ram vllam gereret. Alter modus ad Elo-
 quentiæ capeffenda studia ingenia præcla-
 ra excitandi in laude & commendatione
 non ipsius rei, Eloquentiæ scilicet, sed
 personæ consistit. Aristoteles libro Rhe-
 toricorum 2. adolescentiam gloriæ stu-
 dio duci: non pecuniæ trahi cupiditate
 affirmat. Quintilianus etiam discipulos si-
 bi tradi ambitiosos cupit: propterea quod
 diligentia mater: virtutum præclararum
 altrix atque nutrix laudis esse cupiditas
 solet. Laude ergo non reprehensione: non
 poenis, sed præmijs præclara sunt ingenia
 excitanda. Quemadmodum enim a sino
 animali ignauro, seruili, abiecto, verbera
 & fustes adhibere cogimur: equos contra
 generosos acclamationibus & laude ex-
 citamus: ita erectis qui sunt excelsis que
 ingenijs præditi, nulla re magis atque
 parentum præceptorum, magistratus lau-
 de accenduntur: vt præclarum quid
 & arduum suscipiant. Addidit hæc Ci-

*Laus & com-
 mendatio
 persona.*

ceroni adhuc puero stimulum: cum condiscipulis admirationi esset, & ab iisdem honoris quasi causa domum è Schola deduceretur: parentum verò in sese ora oculosque conuerteret. Et Demosthenem susurro delectatum fuisse legimus aquam ferentis mulierculæ, insusurrantisque alteri: hic est ille Demosthenes: illicò etiam sese erexisse: vt etiam ab alijs conspici posset.

Aemulatio.

Tertius modus ad Eloquétiam alios excitandi in emulatione est positus, quæ maximè adolescentum conatus in studijs præclaros promouere atque prouehere solet. Aristotelem ferunt interrogatum, quonam modo egregiè discipuli proficerent, respõdisse: si equisones imitarentur bonos, qui cum generosis equis ignauos coniungere solent: vt, si vnà alantur, eorum exemplis ad labores excitentur. Et reuera nihil ad Eloquentiam comparandam vtilius est: quàm eorum ob oculos exempla constituere: qui Eloquentiæ laude, aut clarent, aut claruerunt. Eiuscemodi accésus æmulatione Cic. fuit: qui cum (vt alios nunc silentio eiusdem temporis Oratores inuoluam) Hortensium in foro dominari: post verò aliquid de suo studio remittere videret: ita ad Eloquentiam animum intendere cœpit: vt Hortensij facilè post luminibus ob-

obstrueret Et Demosthenem non parùm hæc eadem inflammavit æmulatio : cum studiorum socios Aesionem Atheniensem, & Theopompum Chium : *συχρόνους* Oratores haberet præclaros: Hiperidem, Aeschinem, Dynarchum, Phocionem: maxime verò Callistratum ob benè feliciterque Oropiorum actam causam, ab omnibus laudari, & honorificè domum deduci animaduerneret.

His ergo tribus, opinor, modis rei ipsius laude: commendatione personæ: clarorum & charorum æmulatione, præclara ingenia excitari poterunt: vt Eloquentiæ sibi curæ cordique esse studia patiantur. Quoniam verò non minor (vt ille ait) est virtus, quàm quærere, parta tueri: id restare nunc videtur: vt quo pacto explorata iam excitataque natura conseruanda sit & confirmanda ostendam. Qua quidem in re medicorum extant præcepta: de aëre vt clarus ille sit, non turbidus, corruptus, foetidus, vétosus, qui mentis ac ingenij hebetare aciem solet. De somno, quem æqualem illi vigiliis, non tēpore, sed effectu esse volunt. De motu, quem ante, non post cibum, eumque moderatum requirunt. Neque contemnenda hæc sunt à viris optimis doctissimisque doctè & utiliter tra-

Qua ratione explorata ingenia confirmada & conseruanda.

Temperantia.

dita. Sed primas tenere partes temperantia videtur : quæ ingenij & naturæ bonæ custos est & conseruatrix. Neque enim fieri potest, vt mentis sarta tecta vis maneat: res, & feliciter apprehendantur, & diiudicentur rectè, & firmiter retineantur: si in temperantia, libidinibus, voluptatibus mēs labefactata : suo moti loco sensus fuerint. Adhibuit hanc naturæ indolisque præclaræ quasi custodiam Demosthenes : quem ad aquam non solum dicere, verum etiam scribere solitū fuisse Demades affirmavit. Non eandem Cicero neglexit : quem raro Solis ante obitum accubuisse, valetudinis quoque diligentem habuisse rationem legimus.

Morum probitas.

Atque hîc quidem primus conseruandæ indolis bonæ, & ad Eloquentiæ studia accommodatæ modus est, in temperantia moderatoque rerum vſu positus. Alter, qui subsequitur, ad vitæ atque morum rationem pertinet *μεγάλα φύσεις*, inquit Plato *μεγάλα κακίας ἐκφέρουσι*. Et vt quò quæq; melior est ac fertilior terra eò facilius herbulis quibusdam noxijs, limoque multo obducitur : ita plerunque ingenia præclara minimè vulgaribus laborare vitijs solent. Itaque præceptis salutari- bus ista sunt imbuenda: ne neglecta, rebus
cùm

cūm suis, tūm alienis noceant. Plurimūm enim armata obest improbitas: χαλεπώτατον ἀδινία ὀπλα ἔχουσα. Grachorū præterea, aliorumque non paucorum abundè exempla testantur: nihil perniciosius natura esse egregia, indoleque præclara, si instructa illa ab Eloquentia: à morum verò probitate minimè parata, omnisque expers virtutis ac honestatis extiterit.

Tertium custodiæ munus in dicēdi via atq; ratione commoda consistit. Etenim qui erectis excelsisque sunt ingeniis præditi: dum subito vnoque, tēpore multa, imò omnia discēdo assequi conantur: tumultuaria variaque lectione ingenij aciem hebetant: memoriā obtundunt: nec ad solidam vnquam eruditionem atq; doctrinā perueniunt. Itaque sequi hac in re Eloquentiæ Studiosos Naturam omnium prudentissimam oportet, quæ, nec simul omnia, nec vno eodēque in loco cuncta producit, sed suo quæque loco, modo, tempore seorsim ac separatim profert: atq; ita instituere studia: ne indigesta eorum quæ dicenda multitudo, varietas, diuersitas, ingenium præclarū aut obruat, aut deforme quasi monstruosumque reddat.

Atque hæc de indole præclara custodienda & conseruanda breuiter sint dicta:

*Quomodo
præclara in-
genia excolē-
da.*

restat, vt quonã pacto excolẽda eadem, ostẽdatur. Latet enim quasi consopita somnoque oppressa natura: ideoque diligentia, arte, exercitatione assidua est excitanda, habenas sæpe laxat: ac propterea coercenda doctrina & industria non raro *φιλανθρία* quadã à proposito scopo aberrat, ac reuocanda est: aliquando quæ meliora fieri arte poterant & cultura adhibita, eadẽ neglecta minus commode profert. Præclara indole præditus Piso fuit: laudem eadem de causa minimè contemnendam M. Glabrio habuit. At vterque, quia laborem fugit: quia exercitationem intermisit: quia à natura concessum bonum non aluit: ad gloriam peruenire magnam non potuit. Et sanè quantum naturam bonam ars iuuet atque exercitatio: vel ex duabus illis officij partibus, Inuentione scilicet, & Elocutione facilè apprehenditur. Quẽadmodum enim agri fertiles: & segetes vberes atque fœcundæ non fruges solùm emittunt: verùm etiam lolium, carduos, lappas, aliasque frugibus inimicissimas herbas producant: ita & ingenia præclara, si negligentur: si nimium sibi ipsis confidant: non aliorum ob oculos exempla constituent, aut ad artis respiciant formam: inuenire
qui-

quidem non pauca: sed leuia, nugatoria, sæpe quoque pernicioſa ſolent. Eadem etiam in explicando vbertatis & fecunditatis ingenij cultura requiritur. Est indolis præclaræ ſignum, verborum copia & exuperantia: oratori futuri ſtylus luxurians atque redundans magis, quàm ſterilis, aridus, exanguis dicendi magiſtris placet. Verùm amputatione hîc eſt opus: opus eſt arte: exercitatione eſt opus: vt, quemadmodum in vitibus atque arboribus ſuperflua reſecari videmus: ita ſcienter, moderate, commodè vbertate vtamur: parua ſubmiſſe: grauiter magna: temperatè mediocria proferamus. Exemplo nobis eſſe princeps oratorum Cicero poteſt: cuius primis annis notata verborum redundantia: dicendi animaduerſa licentia quædam iuuenilis: Aſiaticum & deprehenſum & reprehenuſum orationis genus: poſt verò emendatum atque correctum feliciter fuit.

Et hæc quidem ad præclarorum ingeniorum culturam pertinent: ſequitur de mediocribus vt agamus. Non enim ſpes omnis infringi: non languere industria: non conatus retardari eorum debet, in quibus quæ præclara, excellentia, eximia in aliis, mediocria reperiuntur: ingenium,
memo-

*Mediocribus
etiam in
nîs in E'o-
quentia ſu-
dio locus.*

*Oratoris quæ
dam quasi L.
de a & perfe
ctio quæren
da.*

memoria, linguæ solutio, laterum firmi-
tudo, & quæ huius sunt generis alia. Prin-
cipes Philosophorum extiterunt Plato &
Aristoteles: sed etiam alij his inferiores sua
laude non caruerunt Homeri & Marones
omnes esse Poetæ nequeunt: at non inte-
rim parum & delectant, & profunt. Inter
Oratores veluti lumina quædam coruscât
Cicero & Demosthenes: attamen hîc eo-
rundem splendor minimè deterruit alios
quò minus Eloquentiæ operâ darent. Sit
ergo commédatum nobis græcum illud,
ἀκροτάτε καὶ μέσση ἐξείς: Ciceronis in Ora-
tore perfectum consilium sequamur, qui
monet: vt ad summa semper cōtendamus:
sin verò nos fortè aut natura nostra, aut
præstantis ingenij vis defecerit: eum quē
possumus cursum teneamus, primaq; se-
quendo etiam in secundis & tertiis confi-
stere honestum atq; laudabile ducamus.
Cursorum denique imitemur: qui dum in
postremis hæere erubescūt: primos verò
cursu aut anteuertere aut assequi nequeūt:
in eo sunt occupati inter medios vt reperi-
antur. Ita Curioni, cum oratoriis virtuti-
bus aliis careret, propter vnicam verborū
elegantiam & copiam, locus inter illius tē-
poris oratores datus est. Cæsarem etiam
& Q. Varium aliquas in foro Romano
partes

partes obtinuisse legimus propter mediocritatem quandam atque actionem, qua sese probabant.

Sit igitur in mediocris ingenij ac naturæ præceptis hoc primum: vt Oratoris quasi quædam Idea ob oculos constituatur: quærat perfectio: non verò interim mediocritas negligatur, aut Eloquentiæ studium omne abiiciatur: si quod fortè naturæ desideratum bonum fuerit. Alterum erit: vt quæ sunt in nobis mediocria, meliora reddantur industria, labore, institutione. vitiosa limentur ac corrigantur doctrinæ cōformatione, & exercitatione crebra atque assidua. Et quidem ad ingenij ac memoriæ, vel emendationem, vel confirmationem quod attinet: tradita quædam à medicis sunt ad acuum ingenium, & confirmandam memoriam accommodata: de quibus liberū ego cuique iudicium relinquo: cum mei hoc tempore sit instituti: ea saltem indicare, quæ in adolescentum esse cura, studio, diligētia, industria posita videntur. Primo ergo ad ingenij vim conseruādā, atque acuum valetudine commoda est opus: quæ temperantia in cibo & potu: voluptatum fuga: exercitatione moderata conseruatur. Deinde *μᾶλλον* ars &

*Mediocris
emenda-
tio vel con-
firmatio.*

disciplina necessaria est. Verum enim illud est Empedoclis, ἡ μάθῃσις τὰ φρένας αὖξει. Eoque nomine felices merito censendi sunt ij qui in Vrbe aliqua celebri aut Academia audire viros doctos & prudentes possunt. Neque temerè Romanos adolescentulos suos senibus commendasse censendum est: quorum doctrina & colloquiis quotidianis acuerentur, & confirmarentur. Tū & μελέτη meditatio non parum eandem ad rem ponderis momenti que adferre solet, & cogitatio diligēs atque assidua, quæ ingeniorum veluti pabulum quoddā est. Philopemenem quendam Achæorū prætorem Plutarchus scribit: etiā procul metu hostis remoto solum iter facientem, situs atque formam locorum contemplari: aciem instruere imaginariam solitum fuisse: ea que re tantum effecisse: vt inter Græciæ duces præcipuos locum minimè postremum obtineret. Eadem & Eloquētiæ Studiosorum mens: idem studium: debet esse: vt, siue recreandi, atque relaxandi sese gratia aliquot in campis spacia conficiant: siue necessitatis causa profectionem instituant: quæ sese offerunt, considerent & contemplantur diligenter: qua ratione laudandum illud, hoc vituperandum cogitent

atque ita ingenij vim acuunt, efficiantque; ut si vel ex tempore subitoque dicendum, in promptu quæ necessaria, & ad rem accommodata, habeant. Postremò hæc omnia studio acri & φιλοπονία complecti oportet. Ut enim ignauia atque socordia ingenij vires hebescunt: ita & cura ac diligentia adhibita confirmari eadem ac cuique solent. Et si quid est, quo eos hodie qui viuunt, superarunt veteres: non mentis acumen: non ingenij dexteritas: sed diligentia, sed labor, sed industria, sed studium ardens, acre, intentum est. Demosthenes (vt Suidæ verbis vtar) *ἑπιμελής* μάλλον ἢ σύφους diligentior quàm ingeniosior extitit: confirmare hoc, opinor, illud videtur, quod nemo ei ex tempore vt diceret persuadere vnquam potuit. Et tamē idem studio atque diligentia tantum est assecutus: vt principem inter Oratores Græcos locum obtineret.

Iam verò ad memoriam quod attinet: *Memoria vt etiam mediocris reddi melior primùm με- recolenda.* *λέτη* meditatione, & partim auditorum, partim lectorum repetitione solet. Vnde Pythagoricum illud longè utilissimum præceptum:

Nec prius in dulcem declinet lumina somnum.

Omnia quàm longi reputauerit acta diei.

Demosthenes etiam cum à sese, tum alijs dicta, & in medium allatas rationes vespere repetere: mandare memoriæ: oratoriè tractare consuevit. Deinde *à suis* exercitatio crebra requiritur. Nihil enim ad excolendam confirmandamque memoriã vtilius, aut necessarium magis, quàm orationis aliquam partem, argumentationem, locum communem: aut ex historicis & poëtis memoriæ aliquid mandare: & mandare quotidie: & ad verbum mandare: quòd, vt res cunctę alię vsu atq; exercitatione meliores fiunt, ita & mediocris memoria eadem plurimùm iuuatur: illud quoque efficitur: vt non facile ignoscere nobis discamus.

Actionis cōmendatio.

Postremò actio etiam & pronuntiatio non optima emendari atque corrigi exercitatione alijsque rebus potest. Denegata Ciceroni à natura fuerunt non pauca ad Eloquentiam parandam necessaria. Gracilitas in eo fuit & infirmitas corporis: tenue & procerum collum: sine remissione ac varietate, vi vocis summa, totiusque corporis contentione dixit omnia. Itaque medici & amici eum hortati sunt: vt Eloquentiæ studia desereret. At idem labo-

labore, industria, frictionibus, deambulationibus modicis, alijsque exercitijs, naturæ impedimenta omnia superavit. Demosthenes quoque vocis exilitate: linguæ hæsitantia: spiritus angustia: laterum infirmitate laboravit: artis suæ primam proferre literam non potuit. Veruntamen studio, diligentia atque exercitatione tantum effecit: vt optimè planissimeque post diceret: recteque de eodem quidam scripsisse videatur: alterum Demosthenem matrem: alterum industriam enixam esse. Hanc deinde ad rem institutione, & conformatione est opus: vt magistri scilicet adhibeantur: qui in ijs excellunt, quæ deesse nobis videntur. Hinc Roscio Comædo, & Tragædo Æsopo vsus est Cicero: Demosthenes Satyro histrioni formandum sese tradidit: & vt actionem componeret, gestusque conformaret, ad speculum orationes recitavit. Et, si verum fateri volumus: nihil hoc nobis tempore obstat magis: quàm quòd aliorum vti institutione: & dicentes audire recusamus: cum nemo tam sit orator ineptus: quin aliquid ab eo discere possimus. Aliud Ciceronis institutum fuit: qui vno eodemque tempore, Antonium, Cottam, aliosque oratores audiuit: in quibus omnibus præclara

quædam laudeque digna: nonnulla mediocria, & ferenda: non pauca vitiosa ac reprehendenda fuerunt.

His ergo (vt mea fert opinio) modis ingenia mediocria excolenda, atque acuenda: confirmanda memoria: actio denique & pronuntiatio ita instituenda: vt si non laudem magnam, saltem locum qualemcumque apud auditores inueniat.

Vitiosa & inepta ingenia cur ab eloquentia studio reijcienda.

Reliquum tertium & postremum hominum est genus, eorum scilicet, qui nec ab ingenij, acumine, celeritate, vbertate, fœcunditate: nec firmitudine memoriæ: nec linguæ solutione, aut alijs sunt rebus instructi & parati, quæ ad Eloquentiam necessariò requiri & solent, & debent. In quibus non audire parentes, qui nimium liberos interdum amant: non discipulorum spectare copiam atque multitudinem: non lucellum aut quæsticulum propositum habere: sed eorum, qui fidei sunt nostræ crediti & commissi, vtilitatem considerare oportet. Itaque Apollonius ille Rhetor placet: qui, licet mercede doceret discipulos, ad Eloquentiam tamen ineptos prorsus, non admittebat: sed eas ad artes ablegabat: ad quas apti maximè & idonei esse videbantur. Qui enim quasi nouerca,

nouerca, non matre natura vtuntur: qui
 ea, quæ natura largitur sola præstare ne-
 queunt: qui vitiosè inepteque faciunt om-
 nia: ad quasuis alias artes faciliùs quàm E-
 loquentiam admitti possunt. Etenim alijs
 in artibus satis esse videtur: si quis partem
 solùm aliquam mentis habeat: vt quæ tra-
 duntur percipere: percepta memoriæ
 mandare queat: non linguæ spectatur so-
 lutio: non verborum elegantia, splendor,
 copia requiritur: non linguæ celeritas de-
 sideratur: non actio postulatur apta &
 commoda. In oratore verò hæc omnia
 flagitantur: & vel doctissimus ex-
 ploditur orator: si parum in
 ijs felix extiterit.

DE ARTE ET PRÆ-
ceptis dicendi doctrinae cur, & qui-
bus illa ex authoribus
discenda.

CAP. V.

Adtenus de ingenijs dictum
oratorijs: & quibus illa mo-
dis exploranda: explorata ex-
citanda, confirmanda, acuen-
da, reijcienda, atque repudianda inepta
prorsus ostensum est. Sequitur de secun-
do institutæ Methodi capite, arte scilicet
& præceptis ut agatur. Ut enim in nuda
præceptorum cognitione, & doctrinae
quadam conformatione positam esse E-
loquentiam minimè existimandum est:
ita nec contemnenda hæc eadem est pror-
sus atque negligenda: cum illa veluti in-
tra cancellos ac limites natura continea-
tur præclara: mediocris acuiatur, limetur,
ad frugem bonam perducatur: ea deniq;
quæ in oratoris sunt munere atque offi-
cio posita, citius, facilius, rectius, felicius
fiant omnia. Neque verò huic obstare po-
test: quòd, cum orationes suas scripse-
runt oratores de artis præceptis minimè
cogitasse videntur. Nam & Musici etiam
sine

Artis utili-
tat.

sine singulorum modorum obseruatione scitè modulantur: & non eadem, qua in scholis pueri ratione, carmina poetæ scribunt: nec quia illa, quæ de ritè iungendis syllabis sunt à Grammaticis tradita præcepta non repetimus: iccirco minus rectè & grammaticè legimus.

De arte ergo dicendi hoc agendum in capite, ostendendumque erit, quibusnam illa potissimum ex authoribus petenda atque discenda sit. Est enim iudicio hîc magno opus propter peruersum, deprauatum, perniciosum quorundam institutum. Etenim reperiuntur nonnulli, qui dicendi præcepta non quidem negligunt: sed ex compediolis, & riuulis quam fontibus haurire malunt. Quidam non optimos, sed pessimos scriptores legunt: de quibus illud commodè vsurpari posse videtur, quod de Stoicis Cicero scribit: cognoscenda eorum præcepta esse, si quis, non dicere, sed obmutescere cupiat. Non sanè inutile hoc esse videtur: vt, quod alijs in artibus fieri videmus, Eloquentiæ Studiosi summa quædam capita certa methodo in compendium contracta habeant. Compendia enim tyrones quasi viæ ignaros manu ducunt: ne rudis quis sit & ignarus prorsus artis efficiunt:

In arte cognoscenda iudicio opus.

Compendiorum utilitas.

*In compen-
dijs qua ob-
seruanda.*

memoriam iuuant plurimum: ad discen-
dum denique adolefcentes excitant. Que-
madmodum enim mercatores per tran-
fennam videmus quaedam spectanda pre-
tereuntibus proponere, vt eos alliciant:
cum longè interim meliora atque præcio-
siora recondita habeât: ita præceptores fi-
deles atq; industrij in compendijs breui-
ter & succinctè artis alicuius proponere
præcepta solent: non eum in finem, vt à
fontibus discipulos abducant: sed ad eof-
dem legendos potius excitent ac inflam-
ment. Verùm hîc etiam atque etiam cau-
dum est: ne dispendia illa compédia fiant:
hæcque tria obseruanda. Primùm, vt in
magna multitudine & varietate compen-
diorum vnum aliquod deligatur ac reti-
neatur: prætereantur alia. Nihil enim est
quod magis hominis ingenium atq; me-
moriam perturbet: quàm authorum mul-
tudo, varietas, diuersitas. Deinde, quia
in varietate & copia difficilis admodum
esse delectus solet: illa reliquis sunt com-
pendia anteponenda: quæ à fontibus ip-
sis quàm proximè absunt: sententijs &
præceptis, verbis, docendi via ac ratione.
Tum vt non contenti illis simus, sed so-
lidam doctrinam ex ipsis fontibus hauria-
mus necesse est. Etenim qui solis compen-
dijs

diis contenti, fontes ipsos negligunt : nec plenam sibi cognitionem vnquam comparant: nec ea quæ necessitas flagitat, præstare possunt : denique (quod pessimum & perniciosissimum est) inanem magnæ scientiæ persuasionem induunt. Hinc Cicero Rhetoricæ tradens cõpendium in Partitionibus oratoriis, hæc tibi, inquit, quæ exposui, sint quasi indicia fontium illorum ad quos si nobis ducibus aliisue perueneris, hæc melius, & multo maiora alia cognosces. Quam ergo in erudiendo filio suo viam ac rationem est Cicero secutus: eam nos quoque sequemur: & vnum aliquod compendium, non multa legemus: de legemus id, quod ad fontes ipsos proximè accedere videtur: eo denique non contenti, plura, maiora, meliora ex ipsis fontib. hauriemus.

Et sane si compendium aliquod Rhetoricæ quærimus: non equidem doctissimorum virorum labores improbo: non studium & diligentiam contèno: non parui eruditionem atq; doctrinam facio: nō scripta præclara de studiosorum manibus excutienda atque remouēda esse censeo. At interim ita ista legi velim: ne aureolæ illæ partitiones oratoriæ negligantur: in quibus quæ de oratoris vi, oratione &

*Partitiones
oratoria Ci-
ceroni.*

quæstione fusè sunt ac enodatè ab aliis dicendi magistris tradita, dilucidè atque perspicuè Cicero proposuit, idque poetæ obseruauit.

*Quicquid præcipies, esto breuis: vt citò dicta
Percipiant animi dociles, teneantq; fideles.*

*Rhetorici li-
bri Aristo-
telis.*

A partitionibus igitur oratoris initium sumendum esse in dicendi præceptis Ciceronianis arbitror. Sed his non contenti, ad fontes ipsos accedendum. & quibusnam ex authoribus, quæ sint petenda ac notanda præcepta, ostendendum erit: initio sumpto ab Aristotele: de cuius libris tribus Rhetoricis quid sit sentiendum, Cicero libro de Inuentione 2. ostendit. Veteres quidem, inquit, artis scriptores usque à principe illo atque inuentore Tisia repetitos, vnum in locum conduxit Aristoteles, & nominatim cuiusque præcepta magna conquisita cura perspicuè conscripsit, atque enodata diligenter exposuit, ac tantum inuentoribus ipsis suauitate & breuitate dicendi præstitit: vt nemo illorum præcepta ex ipsorum libris cognoscat: sed omnes qui, quod illi præcipiant, velint intelligere, ad hunc, quasi ad quendam multo commodiorem explicatorem, reuertantur. Hæc ille: ex quibus facile quo sint habenda loco Aristotelis Rhetorica præ-

præcepta, intelligitur. Et sanè cum tria
sint quæ dicendi artem constituunt, ac in
oratore necessariò requiruntur: vt primò
ad docendum, delectandum, mouendum
accommodata inueniat: deinde inuenta
politè, compositè, ornatè, copiosè eloqua-
tur: tum hæc eadem non solùm ordine,
sed etiam momento quodam atque iudi-
cio dispenset ac disponat: nihil horum est
omnium, quod non plenè, perfectè, opti-
maque methodo ab Aristotele in tribus
illis de arte dicendi libris traditum atque
explicatum sit. Primo siquidem in libro
de iis quæ ad fidem sunt faciendam & do-
cendum accommodata agit: & quibus ex
locis argumenta atque sententiæ eruen-
dæ siue in deliberationem aliquid cadat:
siue exornari debeat: siue in iudicium ve-
niat, planum facit. In secundo verò de
animorum motu ac perturbatione: con-
ciliandi etiam ratione secundum ætates,
mores, fortunam copiosè & diligenter
agit. In tertio denique & postremo elocu-
tionis atque dispositionis præcepta tradit
omissa memoria, quæ à natura potius da-
tur, quàm arte paratur: breuiter etiam
ac obiter quasi pronunciationis præce-
ptis indicatis. Hoc ergo singulare nota-
tuque dignum in Aristotele: quòd eru-

ditè & subtiliter artis dicendi præcepta tradit: quòd non ad docendum, verùm etiam mouendum atque delectandum accommodata copio se persequitur, quòd de oratoriæ orationis virtutibus præcipuis agit: quòd collocandi atque disponendi singulis in orationis partibus rationem monstrat. Accedit & illud, quòd nisi hisce Aristotelicis præceptis cognitis, nemo Ciceronis scripta Rhetorica cum fructu vel ipse legere, vel explicare aliis potest.

*Ciceronis de
Oratore dia-
logi tres.]*

Vt enim ad tres de Oratore ad Quintũ fratrem scriptos dialogos accedam: ipse Cicero in Epistolis ad Atticum Aristotelico more eos esse confectos fatetur. Quod non de ratione solùm & consuetudine illa Aristotelica in vtrãque partem disputandi: verùm etiam ipsis præceptis intelligendum esse videtur: quæ collatione facta eadem ferè apud vtrũque reperiuntur. Commendati ergo tres illi dialogi oratorij nobis esse debent primò propter *μιμνησκῶν* imitationem Aristotelicam: deinde præcepta non vulgaria & puerilia: sed exquisita, & ad vsum forensem maximè accommodata, & rhetorum mysteria, quæ iidem patefaciunt. In primo enim libro, quæ ipsius Eloquentiæ dignitas, præstantia: utilitas,
mate

materia, finis, causa efficiens, Cicero ostendit. In secundo probandi, delectandi, mouendi rationes indicat: de collocatione item & memoria agit. In tertio verò Elocutionis & Actionis atque Pronunciationis doctrinam tradit. Vbi præter præcepta illa longè pulcherrima atque utilissima etiam alia sunt, quæ dialogos hosce commendant: vt vtramque in partem disputandi modus: ratio eruditè, purè, latinè, eleganter tradendi præcepta Rhetorica: *πρέπου*, decorum in personis ad differendum introductis obseruatum: vsus denique homini politico necessarius.

His tribus Dialogis rectè, opinor, Orator perfectus ad Brutum subiungitur: in quo, veluti compèdio quodam omnia ea traduntur, quæ tribus illis in Dialogis de Oratore copiose Cicero persecutus est. Primò enim instituti sui rationibus redditis, Oratoris quandam Ideam & perfectionem proponit. Deinde imperitorum quorundam de Lyfia, Thucydide, Xenophonte, & aliis iudicia reiicit. Tum cur à plurimarum artium cognitione instructum probè paratumque esse oratorem oporteat, ostèdit. Postremo, cū de aliis oratorij officij partibus: tum verò maximè elocutione agit: & quo illa pacto, à philosopho-

Orator perfectus ad Brutum.

rum, historicorum, poetarum, & aliorum differat oratione: quot & quæ dicendi genera: quibus illa in rebus usurpanda: cuiusmodi esse verborum structuras, compositiones, numeros oporteat, plenius atque perfectius, quam quisquam aliorum dicendi magistrorum docet, Itaque notatu hoc in opere cognituque sunt digna: oratoris perfecti descriptio: doctrina de dicendi generibus: artium atque disciplinarum enumeratio: præceptio denique de numerosa & apta oratione: quæ maximè à perito oratore imperitum separare atque se iungere solet.

*Ciceroni de
Clari Orato
ribus liber.*

Ab hoc si discefferimus opere, commo-
dè utiliterque liber eiusdem de Claris o-
ratoribus, qui Brutus inscribitur, legi pote-
rit. Nihil enim, aut parum admodum, o-
mnibus in artibus atque disciplinis præce-
pta profunt: nisi clarorum virorum præcla-
ra ad imitandum proposita exempla fue-
rint. Et Ciceronem non Demosthenem,
solum verum etiam Platonè, Isocratem,
atque alios quosdam imitando exprime-
re conatum fuisse: & verò expressisse feli-
citer nouimus. Charus igitur acceptusq;
Eloquentiæ Studiosis hîc esse liber de cla-
ris oratoribus debet: propterea quòd ora-
tores in illo cû Græci, tum Romani recē-
sentur:

sentur: & quid in singulis præclarum laude atq; imitatione dignum: aut vitiosum contra ac fugiendum ostenditur.

Eadem de causa & eiusdem authoris de optimo genere oratorum legendum fragmentum est: propterea quod in eo Æschinis atque Demosthenis propositis exemplis docetur: quodnam Atticum & optimum dicendi genus: qui in bonorum oratorum loco numeroq; habedi: non scilicet tennes, sicci, ieiuni, aridi: non etiam tumidi & inflati: sed qui auditores docet acutè: argutè delectant: mouent grauitè: humilia submisse: temperatè mediocria: magna amplè proferunt.

*De optimo
genere ora-
torum.*

Neque interim eiusdem authoris negligenda Topica sunt: in quibus argumentorum sedes aperiuntur, & quæ quibus sint ex locis eruendæ sententiæ, docetur. Itaq; sibi commendata ea præcepta Eloquentiæ Studiosi habebunt: & quia quæ singulis sint in Statibus adhibenda atq; vspanda argumenta ostendunt, ne quis incertis quasi sedibus sine ordine villo vagetur: & quia vno veluti in fasciculo comprehensa tenent ea: quæ prolixè in Topicis Aristoteles est persecutus: maximè verò iuris atque legum Studiosis profunt: propterea quod ad Trebatium I. C. scripta ex iure

Topica Ciceronis.

ciuili desumpta exempla habent.

*Libri de In-
uentione*

Inuentionis verò libri: etsi multa præ-
clara de materia, oratorij officij partibus,
generibus causarum, aliisque rebus conti-
neant: tamen cum iudicio legendi sunt:
quia adolescens eos Cicero scripsit: & quæ
à præceptoribus in Scholis audiuerat, lite-
rarum monumentis tradidit. Et quidem i-
pse quodam in loco hosce sibi adolescenti
elapsos esse libros scribit. Vnde non mi-
rum si quæ his contraria aliis in Rhetoricis
scriptis reperiantur.

*Herenniana
præcepta.*

Atque hæc de Ciceronis libris Rhetori-
cis sint dicta. Ad Herenniana enim præ-
cepta quod attinet, illorum ego libenter
sententiæ subscribo, qui Ciceronis ea esse
negant: & non sine rationibus negant. Si-
ue verò Cornificij, siue Gallionis, siue alte-
rius alicuius sint authoris illa præcepta, v-
tilia profecto sunt, cognituque necessaria:
quia breuiter sūt & perspicuè, & orationis
genere non impuro aut barbaro, sed lati-
no tradita: & quæ in oratoris sunt posita
munere atque officio, complectuntur om-
nia. In primo enim libro officium oratoris
indicatur: ostenditur materia: oratorij of-
ficij partes enumerantur, & definiuntur:
quot sint exordiorum genera, & qua rati-
one singulis in causarum generibus fiant,
docetur:

docetur: de narrationum cum speciebus, tum virtutibus agitur: diuisionis, contentionis, atq; statuum præcepta traduntur. In secundo ratio ad vnamquamque constitutionem accommodandę inuentionis aperitur: argumentationum virtutes atq; vitia notantur: perorationum præcepta explicantur. In tertio, absoluta iudicialis generis inuentione, de deliberatiuo & demonstratiuo: tribus etiam officij oratorij partibus, dispositione, pronunciatione, memoria: seorsim verò in quarto & postremo de Elocutione doctrina instituitur. Et, quod hoc in authore singulare notatuque dignum, non solum virtutes indicat: verum etiam quæ vitia, & quomodo vitanda, planum facit.

Quòd si autē de Quintiliano quidnam sit sentiendum vestrum aliquis quærat: eum quoque non esse negligendum, sed legendum diligenter existimo: maximè ijs, qui etiam minima ad informandum tamen oratorem necessaria, cognoscere & docere alios cupiunt. Ab incunabilis enim puerilis doctrinæ quendam ordinem præceptorū repetit: nec etiam minuta illa, quæ primis annis discimus, contemnit. Deinde in præceptis tradendis ea ratione vtitur, quæ ad discendum facile adolescentes ex-

*Quintilianus
institutiones
oratorias.*

citare potest: non secus atque (vt de suo hoc nobis poëta largiatur)

— *Pueris absinthia tetra medentes*

*Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Aspirant mellis dulci flauoq; liquore.*

Inter verò alios libros commendati maximè Eloquētiae studiosis tertius, quartus, octauus, nonus, decimus, vndecimus esse debent: in quibus de artis scriptoribus, causarum generibus, statibus, orationis partibus, elocutione, præceptorum habitu legendo, scribendo, dicendo, parando, decoro, memoria, pronunciatione agitur: vt primo de educatione domestica & priuata, pædagogis, natura puerorum: secundo, primis Rhetorum elementis, præceptoris officio, exercitationibus primò instituendis: quinto argumentis eorundemq; tractatione: sexto animorum motu & facetijs: septimo dispositione: postremo oratoris boni conditionibus præceptio instituitur.

*Hermogenis
libri Rhetorici.*

Reliquus adhuc inter dicendi magistrus Hermogenes est: scriptor neglectus hætenus multis in Scholis ob breuitatem, subtilitatem, obscuritatem: dignus tamen qui legatur & cognoscatur propter inuentionem, elocutionem, oratorij officij partes præcipuas, quas tribus ille

ille in voluminibus complexus est. Primum enim de statibus doctrinam, vtilem in cōsilijs capiendis: necessariam in causis disceptandis: omnibus denique hominum congressibus accommodatam tradit: & de ciuiliū quæstionum constitutionibus, eorundemque locis atque *κεφαλαίοις* agit. Deinde in quatuor libris de Inventionē, inueniendi rationem, non illam communem, sed singularem orationis partium complectitur: & quibusnam ex locis inuenienda exordia, in lib. 1. unde sumendæ narrationes, in secundo: unde petendæ partitiones, propositiones, confirmationes in tertio: cuiusmodi argumentorum adhibendæ conformationes in quarto & postremo libro docet. In tertio verò volumine Elocutionis præcepta persequitur, & septem dicendi formas seu Ideas recenset, ita vt in singulis septem obseruanda esse doceat: *έννοιας* sententias, *μέθοδον* tractandi modum, *λέξεις* verba, *σχήματα* ornamenta, *μῶλα* membra, *συνθεσις* collocationem & structuram, *ἀναπαύσεις* clausulas, & *ῥυθμόν* numerum, quæ ex vtrisque constituitur. Legendus ergo & hic est author, propter præcepta egregia: propter docendi rationem breuem & acutam: propter inuentionem spe-

ciatim, & ad vsum maximè accommodatè institutam: propter denique Demosthenis lectionem, ex quo præceptorum petere exempla auctori placuit. Ita vt non interim & Demetrii Phaleræi de Elocutione præcepta negligentur.

DE ORDINE, MODO, IUDICIO in Rhetoricis præceptis cognoscendis, colligendis, usurpandis adhibendo.

C A P. V I.

B Reuiter dicendi Magistros tum Græcos, tum Romanos vobis indicare, & quæ apud singulos reperiantur, ostendere conatus sum. Reliquum est, vt quo ordine, modo, iudicio eorundem scripta legenda, colligenda, referenda in locos, ad vsum transferenda commonstrem. Neque enim auctores isti omnes simul & vno eodemque tempore: neque confusè, & tumulariè: neque sine iudicio ab Eloquentiæ Studiosis cognoscendi & adhibendi sunt: sed ordo tenendus: & obseruandus modus: & iudicium adhibendum: & denique diligenter considerandus vsus est.

Ad

Ad ordinem ergo primùm quod attinet: nō omnia vno legi atq; cognosci tempore, vel possunt, vel debent: sed initium faciendum à facilioribus atque breuioribus: cuiusmodi partitiones sunt oratoriæ Ciceronis, & Herenniani magistri præcepta. Ab his deinde ad difficiliora erit progrediendum: vt Aristotelica, Hermogenica, & à Cicerone in tribus de oratore dialogis, oratore perfecto, & alijs libris tradita: quæ eruditis atque exercitatis magis, quàm tyronibus profunt.

Ordo in præceptis discendi obseruandus.

Modus verò secundo loco ita in iisdem est instituendus: vt tantum quisque sumat ex ijs: quantum necesse sese habere existimat. Aliud enim est in studio aliquo certo vitæ suæ quasi tabernaculum collocare: aliud ad vsum & vitæ genus certum studium aliquod accommodare. Illis negligendum est nihil: inuestiganda atque inquirenda omnia, etiam minima, quæ à dicendi magistris sunt tradita: his satis est ea quæ ad propositum studiorum finem atque scopum necessaria esse & utilia videntur, cognita habere. Vt ergo modo bono in Rhetorum legendis libris versemur, tria, opinor, necessaria erunt. Primùm: vt quia oratoris hoc est munus & officium, vt doceat, moueat, delectet: distinctè

Modus in arte tenendus.

cognoscat quaestionum & statuum primò doctrinam. Deinde genera locorum, ex quibus docentia, delectantia, mouentia argumenta depromenda. Tertio inuentorum argumentorum singulis in orationis partibus collocationem & tractationem. Quarto Elocutionis bonæ virtutes, seu Ideas. Quinto pronuntiandi atque agendi rationem. Sexto ad memoriam quæ pertinent. His enim sex quasi capitibus comprehendi atque distingui omnia ea posse videntur: quæ fusè sunt accopiosè à dicendi magistris in Rhetoricis voluminibus tradita.

Locorū communium utilitas.

Alterum, quia non satis est cognita præcepta habere: verum etiam ad eorundem respicere usum, & memoriæ consulere oportet: vtile est animaduersa ad suos locos, & quasi cellulas quasdam comportare: & quæ abesse in vno aliquo, desiderarique videntur ex alijs complere. Nihil enim simul inuentum, & expolitum atque perfectum est: non plenè omnes tradunt omnia: imò ne quidem omnia vno eodemque tardere in opere cupiunt. Interdum illorum quibuscum viuunt, rationem in scribendo habent: nonnunquam ingenijs suis indulgent: sæpe, vel præpropera impediti morte, vel alijs districti

stricti negotijs, manum imponere postremam scriptis suis non possunt. Itaque, quod libro de Inventione secundo in arte dicendi scribenda facere sese Cicero affirmat: in discenda notandaque eadem nobis quoque faciendum, operaque danda: ut omnibus in vnum locum coactis scriptoribus, quod quisque commodissime præcipere videtur, excerpamus, & ex varijs ingenijs excellentissima quæque libemus.

Poterunt autem loci communes *τεχνολογικοί* artis & præceptorum tales institui. *Locī τεχνολογικοί.*

- I. De Eloquentiæ vtilitate: sit nec ne opera illi danda.
- II. De causa Eloquentiæ efficiente: arte ne & doctrina: an vlu & exercitatione paretur: an à natura illa detur hominibus.
- III. De oratoris materia, finita ne illa, an infinita.
- IIII. De oratoris fine.
- V. De oratoris officio: quot illud in partibus consistat.
- VI. De statibus, quot illi, & quomodo inuestigandi atque cognoscendi.
- VII. De locorum generibus: quot, & à qui-

- bus initium in inueniendis argu-
mentis sumendum.
- VIII. De locorum genere *περιστασιών*, & at-
tributis varijs, à quibus argumen-
ta petenda.
- IX. De Statuum locis.
- X. De locis *καθημερινῶν*, & generum cau-
sarum proprijs.
- XI. De communi locorum genere.
- XII. De argumentorum ex locis inuen-
torum vsu, delectu, collocatione,
tractatione.
- XIII. De Exordijs.
- XIIII. De *περιστάσει* confirmationis
aditu: propositione, & parti-
tione.
- XVI. De Confirmatione.
- XVII. De Refutatione.
- XVIII. De Peroratione.
- XIX. De Elocutione in genere: cur utilis
ea, & necessaria: & quibus in vir-
tutibus posita.
- XX. De Oratoris puritate & latinitate.
- XXI. De perspicuitate ac diluciditate.
- XXII. De amplitudine & ornatu.
- XXIII. De decoro & aptitudine.
- XXIIII. De numeris oratorijs.
- XXV. De membris ac periodis.
- XXVI. De memoria.

XXVI.

XXVII. De pronunciatione.

XXVIII. De iis quæ præter præcepta necessario in futuro oratore requiruntur.

Ad hos locos generales, quæ in Rhetoricis voluminibus reperiuntur, referri præcepta poterunt: sub quibus & alia comprehenduntur. *Λεπτοτομιαί* enim, ut aliis in rebus, ita quoque locis communibus instituentibus impedire magis ac remorari, quam promouere Eloquentiæ Studiosos solent.

Tertium quod requiritur, *παρατήρησις* Exemplorum obseruatio est. Plura enim in Ciceronis, Demosthenis, & aliorum orationibus ostendi possunt, quam à dicendi magistris sunt tradita. Ars quoque ipsa sine exemplis ieiuna, obscura, infrugifera, tædij ac fastidij plena est. Exempla enim ut præcepta & intelligantur, & in memoriam redigantur, & ad vsum transferantur, efficiunt: imitationem quoque certa intra septa cancellosque continent. Itaque sic præcepta Rhetorica leget, colliget, in locos communes referet Eloquentiæ Studiosus: ut exemplis spatium aliquod relinquat: & quæ in orationibus legit oratorum, ad præcepta accommodet: de suo etiam aliquid addat, meditatione, commentatione, exercita-

*Exemplorū
παρατή-
ρησις obser-
uatio.*

tione acquisitum.

*Quo iudicio
Rhetorici li-
belli legen-
di.*

Et hæc quidem in modo cognoscendi notandique præcepta Rhetorica obseruanda. Restat de iudicio vt agatur: quod in Rhetorum præceptis adhibendum. Quæ admodum enim stultitia magna est: ab iis quæ rectè vtiliterque sunt ab aliis inuenta, temerè recedere: si quo illorum vitio offendamur: ita & ad vitia accedere eorum, quorum aliquo bene præcepto ducimur, & turpe, & perniciosum est. Sunt deinde in auctoribus non pauca, quæ non ad doctrinam ipsam pertinent, sed decorum referuntur: aut aliis de causis adhibentur. Dicendi magistros veteres Aristoteles reprehendit: sua probat: subtiliora etiam quædam tradit, quàm vsus oratorius requirat. Exemplis deinde nõ oratorum, sed Philosophorum & poetarum vtitur: vel quia Philosophos quàm alios efficere oratores maluit, vel quia offendere Philippum, eiusque filium Alexandrum noluit, quibus inuisi Atheniensium oratores fuerunt. Idem etiam in tribus illis de Oratore dialogis obseruandum est: in quibus multa à Cicerone traduntur, quæ ad *ἠρέπου*, decorum dialogicum, & Antonij personam petinent, qui artem aut dissimulauit, aut correxit,

aut

aut eidem vsum atque exercitationem prætulit. Non minore & in Hermogene opus iudicio est: qui propter breuitatem valde obscurus est: & singula ferè præcepta singulis verbis absoluit. In quibusdam etiam exempla prorsus omittit: propterea quod quæ subito scripsit, exemplis illustrare non potuit: vt in *ἐπιμνηστικῶς* modestæ atque moratæ orationis forma ipse fatetur: In Hereniano quoq; magistro vt vtilia notatuq;e digna multa reperiuntur: ita deprehenduntur nonnulla: partim ab aliorum Rhetorum præceptis discrepantia: partim superstitiosè magis quàm vtiliter tradita. Talia de memoria præcepta sunt: quæ cognosci quidem legi- que possunt: sed ita, vt nō nimis illis diu inhæreamus: his etiā alia præferamus: quæ ad memoriam iuuandam magis accommodata esse videntur.

Ad vsum verò præceptorum postremò quod attinet: grauitèr peccant illi: qui artis dicendi solum præceptis cognitis, eloquentiā sese parare posse existimāt: exercitationes oēs negligunt: nulla sese rerū cognitione atq; scientia instruūt. Errant deinde & illi, qui Rhetorū præceptis veluti plebiscitis quibusdam inhærent: nec latum (quod aiūt) vnguem ab his recedere

Vsus præceptorum.

audent. Sed non minus illi reprehendendi sunt, qui artem in scribendo non occultunt & tegunt: sed ostentant: pictoribus scilicet imperitis similes: qui iis quæ pinxerūt: nomina atq; appellationes adscribere suas solent. Itaque tria hinc notanda esse arbitror. Vnum, vt artis quidem cognoscamus præcepta: in ijs verò solis dicendi vim omnem esse positam non existimemus. Alterum, vt in præceptis ipsis, quid aut deceat: aut expediat: quid tempus requirat: postulet locus: auditores expectent: petant, poscant, flagitent, consideremus. Tertium, vt artificiose quidem dicamus & scribamus: artem verò ipsam occultemus: eiusdem venditationem atque ostentationem fugiamus: ne, vel authoritatem illa nobis vel fidem adimat.

D E

DE PLVRIMARVM RERVM

*scientia & cognitione: cur illa, &**quorum potissimum autho-**rum lectione com-**paranda.*

CAP. VII.

DE ingeniis haecenus oratoriis, & doctrinae conformatione ac praecipis dictum fuit. Sequitur de tertio capite, & quidem minime potestremo, rerum scilicet plurimarum pulcherrimarumque paranda cognitione ut agatur. Parum enim natura prodest bona: exiguam oratori utilitatem ars adfert & doctrinae conformatio: nisi pulcherrimarum rerum scientia: quasi viatico quodam, preclare instructus idem fuerit. Nec solum acuenda aut procudenda lingua est sed complendum pectus maximarum pulcherrimarumque rerum suauitate, copia, varietate. Et hoc opinor, est, quod apud Platonem de Sophistis Socrates queritur, cordis eos & linguae dissidium instituisse. Cicero vero neminem unquam omni laude cumulatam esse potuisse oratorem scribit: nisi rerum magnarum atque artium scientiam idem consecutus fuerit. Neque affir-

Plurimarum rerum cognitio cur paranda.

mare dubitat: oratorem sese non tam Rhetorum Scholis, quàm Academiae spacijs extitisse. Magna enim oratoris professio est: docere debet: delectare tenetur: mouere necesse habet. Non ille arctis finib. includitur: aut spatio veluti circumscribitur: sed tractanda ei sunt, & oratione polienda omnia, quæ in hominum sunt vita posita: atque hoc modo ab aliis, quorum certos intra cancellos septaque inclusa industria est, idem separatur. Magna ergo varia, multiplici rerum cognitione imbutus vt sit, oportet: si in dicendo stare præclare: si, non imperitis modo inani linguæ volubilitate, verborumque profluentia, & nugis placere canoris: verum etiam doctis atque prudentibus graui, sapienti ingenij ac doctrinæ notis illuminata oratione satis facere cupiat. Itaque vt non exanguem, nudam, ieiunam: sed doctam, sapientem, admirabilem adferat orationem: & non solùm ornate verum etiã prudenter grauiusq; dicat orator: hoc in capite quinã illi authores legedi, ostendere conabor: paulò post indicaturus & alia, quæ ad ordinem, modum, iudicium, vsum, locos communes pertinere videntur.

Primum ergo Horatianum illud secutus.

fons

Scribendi rectè sapere est, & principium, &
 fons,

Rem tibi Socratica poterūt ostendere charta:
 Verbaq; prouisam rem non inuita sequentur.

Philosophos oratori futuro utiles & *Philosophi
 legendi.*
 necessarios esse arbitror: nec solùm E-
 thicos ac Politicos: verùm etiam Dia-
 lecticos, atque Physicos. Ad Gramma-
 ticos enim quod attinet. Ciceronis iudi-
 cium sequor: qui libro de Oratore ter-
 tio, non, inquit conamur eum docere di-
 cere, qui loqui nesciat: nec sperare qui lati-
 nè, emendatè, propriè non possit, hunc or-
 natè esse dicturum, aut eleganter. Itaque
 Dialecticis primò præceptis vt sit instru- *Dialectica
 præcepta te-
 nenda.*
 ctus orator necesse habet: vt vim naturâq;
 verborũ cum simplicium, tum copulato-
 rum cognoscat: vt inueniendi vim atque
 rationem teneat: vt definiendo rem ex-
 plicet: diuidendo in partes distribuât:
 cernat consequentia: videat pugnantia:
 probabilia à necessariis disiungat: à falsis
 vera separet. Et quanquã Crassus libro de
 Oratore primo concedere oratori videtur
 vt differendi subtilitatem relinquat: tamè
 ignauia atque inertia hoc oratoris con-
 cedit. Et Diodorum Stoicum, Cice-
 ronem: Ebulidem, Demosthenem in Dia-
 lectica audiuisse legimus. Deinde quia

*Politica co-
gnocenda.*

*Physica mi-
nimè negli-
genda.*

non in vmbra non, ocio, non pulueribus hæere scholasticis: sed in lucem, in arenã, in aciem, prodire debet orator: & prodesse Reipublicæ: etiam Politica atque Ethica præcepta cognoscet: vt antiquitatem inde percipiat: administrandæ Reipublicæ rationem cognoscat: Senatoriam consuetudinem intelligat: prudens & salutare in deliberationibus consilium det ciuibus: in demonstratiuo genere, aut magnificè claros homines laudet: aut improbos reprehendat acriter: in foro denique & iudiciis de æquo & iniquo: iniusto & iusto: pœnis ac præmiis, eruditè, sapienter, grauitè verba faciat. Neque illius partis Philosophiæ, quæ de naturæ est obscuritate, omnino ignarus erit orator: cum naturalium rerum cognitio & dicendi copiam amplam suppeditet: & plenam, grandem, excelsam orationem efficiat: & verò ad $\pi\acute{\alpha}\delta\eta$ animorum motus cum primis utilis sit atque accommodata. Vnde in Phædro Plato sine physices cognitione bene dicendi facultatem neminem esse cōsecutum scribit: eoque nomine Periclem illum Atheniensium oratorem admirabilem atque formidabilem extitisse affirmat: quod Anaxagoræ Physici auditor fuisset: ab eodem etiam cum alia præclara & magnifi-

ca

ca: tùm verò animorum mouendorum rationem accepisset.

Atque hæc quidem de philosophis in *Historicorū* genere sint dicta. Ab his deinde ad historicos futurus orator progredietur: propterea quòd ad prudentiam parandam maximè Historiæ profunt: & exempla suppeditant: quæ oratori authoritatem conciliant: auditores & docent, & mouent, & delectant, imperitos cum primis, qui quæ facile atque celeriter docent: quæ testimonijs similia: cum suauitate denique, propter similitudinem coniuncta: amant, admittunt, probant.

Quemadmodum verò philosophia imbutum atque instructum historijs esse oratorem oportet: ita quoque poëtarum in eodem lectio requiritur, & non sine causa requiritur. Etenim vt oblectationem nunc honestam omittam, quæ ex eadem percipitur tùm, cum conceptam seuerioribus studijs miseriam animo, vt ille ait, expuere volumus: nihil ad verborum copiam comparandam: ad amplificandi rationes varias: ad animorum motus atque perturbationes: ad *πρόσωπα*, personarum decorum: ad *γνώμας*, sententias egregias: ad compositionem aptam, concinnam, suauem, & auditorum gratam auribus,

poetarum lectione, aut vtilius, aut necessarium magis reperitur. Est enim singularis in poetis verborum splendor, elegantia, gravitas, sublimitas: amplificationes rerum habet & factorum iisdem egregias: in affectibus mouendis mirabiles sunt plane: in personis decorum summa diligentia obseruant: sententijs denique eruditissimis, acutissimis, subtilibus vtuntur, quæ aptè suoq; loco in oratione adhibitæ, veluti gemmæ quædam eandem exornant.

*Facultates
periores.*

Neque verò quia de philosophis, poetis, historicis agimus: nullam propterea superiorum facultatum, Theologiæ, inquam, & Iurisprudentiæ rationem esse habendam censendum est. Etenim summa sacris in literis sapientia est tradita: & (vt alia nunc mittam) quæ de virtutibus ac vita benè beateq; instituenda tradi possunt, in iisdem comprehensa tenentur omnia. Iuris autè ciuiliis futurus Orator ignarus esse non potest: siue sententiæ in deliberationibus & consilijs grauissimis dicendæ: siue causæ agendæ: siue alia tractanda, quæ iuris atque legum cognitione carere nequeunt. Et Ciceronem Q. Scæuolæ homini iuris peritissimo atque acutissimo operam dedisse

nouimus.

Quinam

QVINAM IN SPECIE
*legendi ab oratore philo-
 sopher, historici,
 poeta.*

CAP. VIII.

 Vinam in genere oratori futuro cognoscendi sint authores: modo dictum est. Reliquum est in specie de iisdem vt agatur: & qui sint legendi philosophi, historici, poetæ ostendatur. Ad philosophiam ergo primò quod attinet: cum variæ philosophorum sint sectæ atque familiæ: vtile cum primis & necessarium est finem studiorum considerare: qui est: vt in luce aliquando versemur: causas agamus in foro: nostram in curia atque senatu sententiam explicemus: legationes obeamus: de suggestu populum doceamus. Itaque Philosophi illi legendi, qui & sententiarum & orationis genere non horrido, aspero, à communibus hominum institutis, moribus, opinionibus alieno: sed dilucido, perspicuo, copioso vtuntur: & cum viros bonos: tum dicendi peritos efficiunt. Tales autem sunt, non Stoici qui sententias reconditas nimis, & ab hominum

*Philosophi
 quinam le-
 gendi.*

opinionibus plurimum discrepantes : orationis verò genus ieiunum , aridum , exuccum , obscurum , strigosum habent : non etiam Epicuræi , qui à virtute , honestate , virique boni officio alienas sententias defendunt : sed Peripatetici . Nam & sententias illi à communibus hominum moribus non discrepantes tuentur : & genus orationis in docendo dilucidum , atque perspicuum adhibent : & in vtramque partem de rebus grauibus ac vtilibus disputant : & denique ita oratorem instruunt : vt non in tenebris , sed luce versari : rem etiam cùm priuatam , tùm publicam rectè gubernare possit .

Plato.

Vnde facile , vt mea quidem fert opinio , intelligitur , quinam in politicis legendi philosophi sint . Libros de Republica decem : duodecim de Legibus scripsit Plato . In illis ea quæ in nobilissimis fieri ciuitatibus debere arbitratur , explicat , Remque publicam talem describit : qualis optari fortè , at non reperiri facile potest . In his autem qualis esse soleat , ostendit : notatisque ijs , quæ in Spartana , Atheniensi , Cretensi Republica vsu recepta probataque erant , ad popularem magis ciuilem societatis formam sese accommodat . Sunt ergo legendi Platonis de Republica

blica libri: sed legendi cum iudicio: & considerandus finis: qui philosopho fuit in illis propositus. Maior verò diligentia in libris de Legibus cognoscendis adhibenda: in quibus quæ ad iuventutis educationem: ad ciuitatis materiam atq; formam: ad gubernationem, aliaque necessaria, vir ille diuinus plenè est ac perfectè persecutus.

Quanquam hæc ipsa ciuilis cognitio ex Aristotelis libris Politicis meliùs peti posse videtur: in quibus de ciuitatis materia & forma, ortu, incrementis, interitu, legum ferendarum ratione, alijsque rebus vtilibus agitur: omnia quoque non argumentis solùm & rationibus confirmantur: verùm etiam illustrium Rerùpublicarum illustrantur exemplis: magis denique cum ad vsum, tum hominum ingenia accommodatè traduntur.

Politica ergo scientia ex Platone & Aristotele, summis philosophis erit petenda: sed huic post Ethica adiungenda: quæ singulorum hominum mores informat: ac plenè decem ijs in libris, quos ad Nicomachum scripsit Aristoteles, est tradita. Cui non incommode, compendij quasi loco aureus ille de Virtutibus ac vitijs liber addi poterit: in quo breuissimè ad vir-

Aristoteles.

rutes atque vitia quæ pertinent, idem author tradidit. Ad magna enim moralia quod attinet: sunt non pauci: qui sint nec ne illa Aristotelis dubitant: propter stylum & ordinem. Ad Eudemum verò scripta: multa & confusè tradita: & ab ipso post Aristotele reprehensa atque refutata continent.

Xenophon. His Platonicis & Aristotelicis scriptis non malè adiungi possunt quæ apud Xenophontem & Plutarchum reperiuntur. Ut enim nihil iam de Xenophontis genere dicendi puro, eleganti, leni, perspicuo dicamus: sed res ipsas & sententias consideremus: dum Socratis vitam describit: dum dicta factaque præclara literarum monumentis tradit: dum virtutum vitiorumque persequitur naturam: utilis cum primis summeque necessaria eius est lectio ijs, qui in rebus versari gerendis cupiunt. *Plutarchus.* Plutarchus quoque futuro oratori utilis est: ut qui & politicus ipse fuit, Traiano Imperatori longè charissimus: & non pauca suis in moralibus est complexus: de virtute paranda: de Rerumpublicarum administratione: de dominationum atque imperiorum generibus: de ira cohibenda: de animi tranquillitate: de exilio, odio, invidia, de rebus alijs, quæ erudire atque informare possunt

possunt eum, qui in foro, curia, principum
cancellis, literatorum congressibus graui-
ter prudenterq; verba facere cupit.

Et hæc quidem de Græcis sint authori-
bus dicta. Inter Latinos nemo de philoso-
phia ante Ciceronem scribere aliquid est
aggressus. Qui quidem suis in libris eru-
ditis & politis ea complexus esse vide-
tur: quæ ad oratoris implendas cellulas
sunt necessaria. Nam & philosophiam ille
in Hortensio commendat: &, cum eius-
dem non vnum idemque sit genus: quod-
nam minimè arrogans, maximeque
constans, & elegans, quatuor Acade-
micis libris ostendit. Deinde cum diuersæ
diuersorum de summo hominis bono &
felicitate sint opiniones atque sententiæ:
quid à quoq; & contra quem hac de quæ-
stione dicatur, in quinque de Finibus libris
planum facit. Tum quia eandem hominis
beatitudinem obscurant, impediunt, e-
uertunt: mortis metus: dolor corporis:
mentis ægritudo: aliæ præterea animi
perturbationes: in Tusculanarum dispu-
tationum libro primo, de contemnenda
morte: secundo, tolerando dolore: tertio,
ægritudine lenienda: quarto, affectibus
reliquis: postremo, *de re publica* agit. His editis,
quia ad felicitatem, D E I diuinarumque

*Ciceronis li-
bri philoso-
phici.*

201192

*sup. i. 201197
lib. 101*

rerum cognitio necessariò requiritur: quid de illis sentiendum omnibus: in tribus libris de Natura deorum, Diuinatione & Fa-
to ostédit. Postremò, quoniam etiam priuatim rectè, ac secundum virtutem est vita instituenda, quæ hic obseruanda: in tribus Officiorum libris: de amicitia & Senectute dialogis, alijsque locis, diligenter, eruditè, copiosè docet: vt vel vnicus Cicero latina in lingua futuro oratori & politico sufficere possit.

Seneca.

Quod enim ad Senecam attinet: sententias ille quidem concinnas, breues, argutas: vitiorum reprehensiones: laudationes virtutum non contemnendas habet. At nec stylus eiusdem probatur: nec res peræquè placent ac sententiæ omnibus.

*Physici qui
legendi.*

In physicis verò facilè futurus orator contentus ijs esse poterit, quæ vt alia omnia, præclarè sunt & eruditè ab Aristotele tradita: de rerum principijs: de ortu ac interitu: de tempestatum causis: de animi cõditione: de ratione sensuum: de animalium natura: de alijs quibusdã cognitu & vtilibus & necessarijs. Neque tamen improbandum hoc interim erit: si quis & Catonem sibi accersere: & adhibere Varronem: & Columellam cognoscere: & legere Plinium voluerit: propterea quòd

quòd multa illorum in scriptis reperiuntur: quæ à cæteris tradita explicataque non fuerunt.

Atque hi quidem in Philosophia authores tùm græci, tùm latini, futuro oratori sunt cognoscendi. Sequitur de historicis ut agamus qui & ipsi benè multi sunt atque varij: sed tamen distributione comoda adhibita, non omnino malè legi cognoscique possunt. Qua quidem in re Ciceronis in Oratore perfecto tenendum oratori præceptum est: qui monet: ut memoriæ primùm veteris ordinem: deinde ciuitatis suæ: tùm imperiosorum populorum: postremò regum atq; principum illustrium res gestas orator cognoscat: & historiæ omnes quatuor in ordines seu classes: in veteris memoriæ ordinem: in ciuitatis nostræ: in imperiosorum populorum: in regum denique atque principum illustrium facta distinguendæ.

Ad historicos ergo vniuersales, & qui veteris memoriæ ordinem obseruarunt, quod attinet: omnium inter eos primus & antiquissimus Moses est, qui originum librū ab orbe condito vsque ad Hebræorum ex Ægypto migrationē scripsit. Huius post historiam a libro Iosue & Iudicū vsque ad Herodotum Halicarnassæum

*Historicorū
distributio.*

Historici vniuersales.

Moses

prophetæ continuant. Tantum autem Herodoto vetustas tribuit, vt eum patrem historiæ appellarit: tum propter antiquitatem: tum genus orationis purum, elegans, suaue, Hunc Tucydides Atticus excipit: quem Xenophon, Diodorus Siculus Liuius & alij postea sequuntur. Qua de re cum aliorum clarissimorum doctissimorumque virorum, tum Philippi Meláthonis, Dauidis Chytræi, Bodini scripta historica legenda.

Quemadmodum verò veteris memoriæ tenere ordinem vtile ac necessarium oratori est: ita ab eodem requiritur: vt illius ciuitatis, Reipublicæ, prouinciæ: in qua aut, lucem hanc primo aspexit, aut rerum suarum fixam certamque sedem collocavit, res gestas cognitasperspectasque habeat. Vt enim in aliena domo curiosum esse velle: ignorare verò sua, ineptum, ridiculum, turpe est: ita & reprehensione meritò ij digni censendi, qui exterorum facta præclara norunt, quæ verò in patria sunt, & ciuitate sua gesta, quib. maiores artibus imperium pararint: partum conseruarint: conseruatum auxerint atque amplificarint, minimè vel sciunt, vel scire desiderant.

Inter Germanicarum ergo rerum scriptores

ptores principem meritò locū Iulius Cæsar obtinet, qui Germanorum cum alias virtutes, tum fortitudinem, iustitiam, continentiam commendat. & orationis genere cōmendat puro, latino, eleganti. Ut non immeritò videre sese neget Cicerō: cui cedere Cæsar debeat: quòd elegantem, splendidam, ac generosam quodammodo dicendi rationem teneat. Proximus à Cæsare locus Cornelio Tacito debetur, qui libellum de Germanorum institutis ac moribus scripsit, & inter alia maximè priscae honestatis, & ingenuæ simplicitatis imaginem admirationi fuisse in Germanis affirmat. Sunt deinde & alij, ijq; non contēnendi viri, qui Germanorum res gestas literarum monumentis consignarunt. Conradus Abbas Urspergensis: Ioannes Auentinus: Beatus Rhenanus: Ioannes Naclerus: Ioannes Sleidanus, &c. quorum minimè negligendę sunt historię. Sed & singulę in his prouincię suos scriptores habet: Austriaci, Vuolfgangum Lazium: Saxones, Albertum Crantziū: Bauari, Auentinum: Sueui, Naclerum & Auentinū: Heluetij, Ioannem Stumpfium & Simlerum: alij alios. Qua de re Chytręi, & Theodori Zuingeri libelli eruditissimi legendi.

Germanicarum rerum scriptores.

*De Rebus pu-
blicis illustri-
bus qui scri-
pserint.*

*Atheniasis
Reipub. scri-
ptores.
Thucydides.*

Xenophon.

Iam vero tertio loco distinctè etiam, quinam, quibus de populis atque ciuitatibus imperiosis, vel regibus & principibus scripserint illustribus historici, ostendendum est. Et quidem de Atheniensi Republica historici libri primò Thucydidis Atheniensis extant, quem *πολιτικόν* vocat Hermogenes: Dionysius omnium scriptorum *Δαιμονεώτατον* nominat: Demosthenes octies describit Cicero in Oratore perfecto ad Brutum laudat, propter prudentiam, sententiarum grauitatem, fidem, dicendi libertatem, breuitatem. Deinde Xenophontis, qui Thucydidis narrationem persequitur eorum: quæ ad prælium usq; Lacedæmoniorum & Thebanorum ad Mantineam sunt gesta. Læctione autem dignus est scriptor, non modò propter res quas describit: verum etiam orationis genus verè atticum: purum, suaue, elegans, venustum. Tribuit enim in dicendo simplicitatem ei Hermogenes: sed laudabilem, eruditam: non aridam, exuccam, exanguem, humi repentem: deinde suauitatem: tum perspicuitatem atque puritatem. Et veteres eundem non malè Atticam apiculam nominarunt. Tertio eadem de Republica & Diodorus Siculus scripsit, & Plutarchus, & inter recentiores

centiores Carolus Sigonius, singulari doctrina, diligentia, fide præditus: ab isdem & Spartana est Respublica descripta. De Romana verò præter alios egerunt, Dionysius Halicarnassæus Pompeio Magno & Varroni familiâris: qui res Romanorum descripsit diligenter: multaque ab aliis omissa notauit, cuiusmodi sunt quæ ad leges, disciplinam, magistratus, sacrificia, ludos eiusdemque generis alia Romanorum pertinent. Et orationis est genere, temperato, puro, attico vsus. Quod etiam singulare, & adiudicium conformandum plurimum prodest, non res tantum Romanorum est complexus: verum etiam consilia, dicta. euentus exposuit. Deinde Polybius Magnalopolitanus, Scipionis Æmiliani vltimo bello Punico comes: scriptor bonus, non propter genus modò orationis: sed & alia quædam notatu digna: cuiusmodi sunt: in reprehendendo acrimonia: admonitiones Philosophicæ: regionum & locorum descriptiones. Tum Titus Liuius Patauinus, qui 746. annorum continuam historiam conscripsit. Hunc magnopere laudat Quintilianus: ediscendumque suadet, propter incredibilem ac concinnam eloquentiam: propter miram in narrando

Romana Respublica hi

storici.

Dionysii Halicarnassæus.

Polybius.

Liuius.

*Iulius Caesar.**Sallustius.**Respublica
Veneta.**Respublica
Germania.**Historici qui
de regnis va-
rii scripse-
runt.*

iucunditatem & suauitatem: propter ora-
tionis genus rebus ac personis accommo-
datum: propter verborum copiam, graui-
tatem, sublimitatem Cui post Iulij Cæ-
saris Commentaria lectu dignissima, sub-
iungendus & Crispus Sallustius, qui bellū
Catilinarium & Iugurthinum descripsit:
quia hominum ille naturam, ingenia, mo-
res artificiosè cum primis depingit, eorun-
demq; comparationes instituit egregias:
quia in iudicando est liberimus: quia res
gestas non nudè solūm exponit, verūm e-
tiam earundem simul causas & rationes
indicat, & hæc quidem omnia orationis
genere præstat breuissimo. Neq; negligendi
interim & alij: L. Florus breuitate ele-
ganti & perspicua doctis gratus: Corneli-
us Tacitus, Appianus, Amianus Marcelli-
nus, Eutropius, Carolus Sigonius. Ha-
bent & Veneti Marcum Antonium Sabel-
licum, & Iustinianum, & Blondum, &
Contarenum, & Bembūm, qui quàm pro-
ximè ad Iulium Cæsarem accedere vide-
tur. Germaniæ etiam, vt & aliarum natio-
num ciuitates præcipuas sua in Cosmo-
graphia Munsterus persecutus est.

Verūm non ciuitatum modò & Rerū-
rumpublicarum sunt scriptores legendi:
sed etiam cognoscendi ij, qui imperioso-
rum

rum populorum, regnorum, imperiorum
 initia, incrementa, gubernationes descri-
 pserunt. Habent Græci Arrianum, Cur-
 tium: Plutarchum, Diodorum, Polybium,
 Appianum, Iustinum. Romani Dionem,
 Cassium, Herodianum, Nicephorum,
 Zonaram, Nicetam. Et inter Latinos. Sue-
 tonium, Cornelium Tacitum, Velleium
 Paterculum: Ælium Lampridium, Iulium
 Capitolinum, Ælium Spartanum, &c. In-
 ter recentiores quoq; Sabellicum, Egna-
 tium, Iouium, Cuspinianum. aliosque plu-
 rimos. Galli Paulum Æmilium, Philip-
 pum Cominæum, Ioannem Trithemi-
 lium, Ioannem Ferronium, Ioannem Ti-
 um. Angli, Polydorum Virgilium, Pau-
 lum Iouium, Georgium Lilius Scoti,
 Hæctoré Boethum. Hispani, Franciscum
 Tarapham, Rodericum Palentinum. Dani
 Saxonem grammaticum, Albertum Crat-
 zium. Sueci, eundem, & Ioannem Ma-
 gnum Gothum Vpsalensem Episcopum.
 Vngari, Turotium, Bonfinium, Sciterū.
 Boemi, Dubrauium & Æneam Syluium.
 Poloni, Nartinum Cromerum, Matthi-
 am Nichæum. Alios alij: quos legere iu-
 cundum, vtile etiam non rarò ac necessa-
 rium est. *Methodus*
 Iam verò Regum atque Principum il-

Græci scri-
 ptores.

*Regum atque
Principum,
qui res de-
scripserunt.*

lustrium si quis cognoscere res gestas cupiat: post sacrorum librorum historias, in quibus summorum Regum atque Principum res gestae continentur descriptae, Herodotus primo occurret: qui Cyri aliorumque Regum ad Xerxis usque bellum res gestas literarum monumentis consignavit. Huic deinde Diodorus Siculus succedet: qui Philippi Macedonis, Alexandri Magni, & reliquorum, qui hos sunt secuti, res gestas notavit. Et Arrianus Nicomediensis, qui Alexandri Magni Xenophonteo more est vitam complexus. Et Plutarchus qui de illustribus cum Graecis, tum Romanis egit, summeque futuro politico atque oratori utilis est: propter res quas tractat praecelaras: propter sententias graves: propter liberum atque solutum de virtutibus & vitiis, etiam summorum virorum iudicium. Et Q. Curtius, qui de rebus gestis Alexandri Magni libros aliquot posteritati reliquit. Et C. Suetonius Tranquillus, qui primorum duodecim Caesarum vitas orationis genere brevi: *παρρησια* laudabili descripsit. Herodianus Alexandrinus, cuius octo historici libri à M. Aurelij morte ad Gordianum usque iuniorum extant. Ut silentio interim alios praeteream, qui nostra partim, partim maiorum nostrorum-

nostrorum memoria, Imperatorum, Regum, Principum vitam resque præclare gestas magna cum laude ad posteritatem transmiserunt. Neque enim instituti mei nunc est, historicos omnes recensere: sed de Ciceronis, optimi scilicet dicendi magistri, sententia ostendere, quinam legendiis, qui aliquo inter oratores esse loco atque numero, recteque suo fungi munere & officio cupiunt.

Reliquum nunc esse videtur: ut promissum memor, etiam de Poëtis agam.

*De lectione
Poëtarum.*

Aut prodesse volunt: aut delectare poëta:

Aut simul & iucunda & idonea dicere vita.

Itaque tria poëtarum constituenda genera: unum eorum, qui profunt tantum, non delectant: alterum, qui delectant, sed non docent: tertium illorum, qui vtrumq; præstant. Legendi verò illi maxime, qui simul & profunt, & delectant. Inter quos principem locum meritò Homerus obtinet: de quo Hermogenes ἀρίστην, inquit, ποιήσεων ἢ ὁμήρου: καὶ ὁμήρου ποιητῶν ἀριστῶν: φαίλω δ' αὖ ὅτι καὶ ῥητόρων καὶ λογογράφων: ποῆσις optima est Homeri: & Homerus poëtarum optimus: possem etiam dicere eum oratorum atq; scriptorum optimum esse. Et sanè si præcepta oratoria nulla extarent: ex hoc solo ars constitui haud difficulter

Homerus.

Hesiodus.

posset: quòd omnia apud illum dicendi genera: omnia ornamenta: omnis generis *πάθη*, affectus, aliaque plurima reperiuntur, quæ oratori futuro utilia sunt & necessaria. Egregius deinde Hesiodus poeta est: sed prodesse tantum: non etiam delectare videtur: sententias habet *ἠθικὰς*, moratas, graues, utiles: verum eas orationis genere tenui atq; simplici propositas: sine ornatu: sine amplificatione: sine animorum inflammatione atque perturbatione. Quo loco etiam habendi: Pythagoras, Theognis, Phocylides: qui *γνώμας* sententias habent præclaras: sed nudè & simpliciter expositas: habent, ut Diomedes vocat Grammaticus, *ἀγγελτικὰ* carmina. Et hi quidem non negligendi sunt ab oratore futuro: verum his præferendi scriptores cum Comici tum Tragici: cuiusmodi sunt apud Græcos Aristophanes, Euripides, Sophocles. Habet Aristophanes quædam ridicula turpicula: sed interim eundem sententiarum crebritas: inuentionis varietas: Atticæ linguæ puritas: dicendi libertas & mordacitas quædam: lepôres, sales, argutiæ commendant. Euripides verò propterea ab oratore legendus est: quia sententiæ in eo graues, eaq; crebrò reperiuntur: ita quidem, ut singulos eiusdem versus singulas sibi

*Aristophanes.**Euripides.*

fibi sententias videri Cicero scribat. Neque sanè mirum est: tot tamque graues in Euripide sententias reperiri: cum ex Anaxagoræ ille atque Socratis summorum philosophorum Scholis prodierit. Deinde orationis genere dulci, suauis, presso: affectibus cum alijs, tum verò magis popularibus, & ad misericordiam cum primis accommodatis vtitur. Vnde in arte poëtica Aristoteles τραγικώτατον esse Euripidem scribit: quia scilicet tragicè prorsus, id est, luctuosè, flebiliter, ad excitandam commiserationem, & lachrymas excutendas aptè loquitur. Et Quintilianus in Institutionibus suis oratorijs ijs qui ad agendum sese comparant vtilem maximè Euripidem affirmat: quòd sermone is magis oratorio generi accedat: & sententijs densus: & in ijs quæ à sapientibus sunt tradita, penè par ipsis: & in dicendo atque respondendo cuilibet eorum qui in foro fuerunt disertis, comparandus. Sophocles autem minimè negligenda lectio est: propter genus orationis grande, sublime, copiosum: propter sententias graues, maximè de magnorum principum & regum conditione: de pœnis scelerum: vt impietatis & superbiae in Aiace: parricidij in Electra: adulterij in Oedipo tyran-

Sophocles.

no & colonæo : propter denique affectus, sed graues, vehementes, acres.

Latini poeta.
Virgilius.

Atque hæc quidem de Græcis Poëtis sint dicta. Inter Latinos verò, quin primæ sint Virgilio partes tribuendæ, nemo opinor dubitat : in quo omnia ea reperiuntur : quæ non in Poëta solùm commendari : verùm etiam oratore requiri solent. Siue enim in inueniendo acumẽ spectemus : siue prudentiam in collocando consideremus : siue in elocutione proprietatem, puritatem, elegantiam intueamur : siue numerorum perpendamus concinnitatem : siue varia *ἡ ποικιλία* affectuum genera proposita habeamus : siue denique imitandi rationem ob oculos constituamus, prudentem, eruditam, rectam : omnia magna, præclara, singularia, admiratione digna hoc sese in poeta offerunt. Huic post addendus Ouidius est : nõ solùm propter orationis puritatem, elegantiam, perspicuitatem, facilitatem : affectus etiam mitiores atque leniores : verùm etiam res quas tractat, egregias : de veterum institutis, moribus, sacris, & alijs : & fabellas, in quibus semper aliquid vel ex historicis, vel physicis de promptum continetur. Et Ciceronem nouimus, tum orationes suas, tum reliqua volumina fabulis quasi quibusdam gemmis exor-

Ouidius.

exornasse. Neque negligendi interim alij:
 Horatius, cuius verè latina, pura, venusta
 oratio: plena iucunditatis & gratiæ: verbis
 atque ornamentis varia. Tibullus, poëta
 cultus cum primis ac nitidus: in sententijs
 mollis & iucundus: in elocutione facilis:
 quem carminum suorum iudicem ac cen-
 sorem Horatius constituit. Persius, brevis
 quidem & obscurus, sed propter rerum va-
 rietatem lectione dignus. Propertius, fa-
 bulis & historijs refertus. Iuuenalis, in sen-
 tentijs acer: apertus & perspicuus in ora-
 tione. Martialis, cuius lasciuuscula sanè
 nonnulla, & turpicula ridicula: sed multa
 ingeniosa, acuta, salis & candoris plurimū
 habentia. Lucanus, qui oratori utilis maxi-
 mē videtur, propter oratorias virtutes, &
 ornamenta præclara, & conciones maxi-
 mē deliberatiui generis graues atque ar-
 tificiosas. Lucretius author purus, nitidus,
 elegans: licet Epicuri ille dogmata defen-
 dat. Ad tragicos verò & comicos quod atti-
 net: vnicum in latina quidem lingua Se-
 necam habemus: qui & rerum atque sen-
 tentiarum grauitate ac vbertate: & ora-
 tionis splendore atque magnificentia, græ-
 cis scriptoribus minimè cedere videtur.
 Comici qui extant duo sunt, lectione di-
 gnissimi Plautus & Terentius. Etsi enim

*Horatius.**Tibullus.**Persius.**Propertius.**Iuuenalis.**Martialis.**Lucanus.**Lucretius.**Tragici &**Comici lati-**ni.**Seneca.**Plautus.*

antiqua in illo & inusitata sint bene multa: tamen sermone praestat familiari, quotidiano, proprio, latino. Et Plautino ore Musas locuturas, si latinè loqui vellent, vulgò credebatur. Deinde τὸ πρῆπον decorum obseruat in effingendis moribus atq; studijs hominū, maximè vulgarium. Tum etiam in iocis, salibus, facetijs mirabilis est. Terentio verò ipse Cicero summam laudem tribuit: suas etiam phrasas eiusdem defendere authoritate non dubitat. Itaque legendus ille est, propter sermonis proprietatem, puritatem, latinitatem, familiaribus colloquijs accommodatam. Et, vt nihil de aliorum ego nunc clarissimorum doctissimorumque virorum sententijs atque scriptis dicam, vel summi illius viri Erasmi familiaria colloquia longè vtilissima satis ostendunt: quantum in sermone, de rebus quotidianis & familiaribus instituto, Terentij vsus sit.

QVO

QVO, ET MODO, ET
ordine Authores boni
legendi.

CAP. IX.

PAucis cur & quibus potissi-
mū a ex authoribus Eloquen-
tiæ sint copiæ parandæ: osten-
dere conatus sum. Reliquum
est: ut quo & modo & ordine eorundem
lectio instituenda, planum fiat. Iam enim
dudum vereor: ne illud quis mihi poetæ
obijciat:

— *Sed vos sævas imponite leges.*

Vt præceptorum verborum regula constet:

Vt legat historias: authores nouerit omnes

Tanquam vngues digitosq; suos.

Neque tamen τῶν ἀδυνατῶν hoc vnum
esse videtur, quod plerique arbitrantur in
vitæ huius nostræ breuitate: in imbecilli-
tate ingenij: in negotiorum multitudine
atque varietate, authores præclaros co-
gnoscere: vtilia etiam inde desumere: si
modus teneatur & ordo: non in studijs
solum: verum etiam alijs rebus omnibus
necessarius.

Ad comparandam ergo varijs ex au-
thoribus multiplicè rerum cognitionem

*Tria ad com-
parandã re-*

ῥῆμα cogni-
tionem ne-
cessaria.

*Præceptoris
boni nota &
conditiones.*

*Auditorum
quænam in
audiendo par-
tes.*

*Lectio dome-
stica & pri-
uata quo pa-
cto institu-
da.*

atque scientiam, tria potissimum requiri videntur: *φιληκοῦα*, audiendi cupiditas: *ἀνάγνωσις*, lectio: *συζήτησις*, communicatio: ut futurus scilicet orator eos qui docent audiat ut legat ipse: ut libenter, sed adhibito iudicio, sua cum alijs communicet.

Ad primum ergo quod attinet, in doctore eo, quem futurus est auditurus orator, primum *νόησις*, intelligentia requiritur: deinde *κοινωνία*, communicatio: ut quæ intelligit, non celet, sed discipulis suis communicet: tum *μέθοδος*, ut sine obscuritate, difficultate, ambagibus ullis, vera, non falsa, non absurda, non à pietate & honestate aliena, vel ignorantia quadam, vel ambitione tradat: in his denique omnibus non ingenij aliquam ostentationem, aut voluptatem: sed discipulorum commoda spectet. Ita & auditorum partes sunt quædam: ut amore scilicet, cum rei, quæ tractatur, tum præceptoris teneantur: ut animo ad audiendum libero, soluto, tranquillo accedant: ut præmeditati & parati antè accedant: ut ad audita considerationem diligentem & meditationem adhibeant.

Verum quia non satis est audire alios docentes, & audire diligenter, sedulo, constantè: sed & hoc requiritur: ut domestica ac priuata lectio accedat: ad eam rectè, utili-

utiliter, feliciterque instituendam, non ingenio solum bono, & studio atque diligentia: sed etiam ordine est opus: ut scilicet nec promiscue omnia, nec praeposterè legamus & cognoscamus. Sunt quaedam summè necessaria, ideoque nunquam intermittenda: alia eiusmodi, ut ea degustare, delibare, legere semel sufficiat: Qui enim forum, qui curiam, qui Ecclesiam spectant: non tantum ad cognoscendos & legendos authores sibi temporis sumere possunt, quantum sumunt ij, qui certo aliquo studio contenti, illud vnicum excolunt & profitetur. Scribit quodam in loco Cicero: tribus sese mensibus Iureconsultum fieri posse. Veri illud simile non videtur: cum studium longè lateque sit diffusum, ac prope infinitum. Sed non ἀδυσίατος illud est: si fontes videntur: si ad certa eiusdem sciētiae capita omnia reuocentur: si partes praecipuae definitiones, diuisiones, καταλήψεις cognoscantur: omittantur illa quae ad doctores & professores pertinere videntur. Itaque legendi Philosophi: cognoscendi historici: non negligendi poetae: sed aliquo sunt modo legendi: non omnino, perfecte, absolute: tempestiuè etiam & mature de certo vitae genere instituenda deliberatio

Modus in legendo tenendus.

Sunt quædam in philosophia quæ Theologo futuro magis profunt: plus alia utilitatis politico & Iureconsulto adferunt: nonnulla magis medico sunt accommodata. In quibus generalia sunt capita cognoscenda: disputationes subtiles amputandæ, quæ necessariae iis, qui in certa aliqua consensescere arte cupiunt.

Ætatis in legendo ratio habenda.

Qui primo ab adolescentibus auctoritas legendi.

Deinde in authorum bonorum lectione etiam temporis est & ætatis ratio habenda: nec omnes vno eodemque tempore legendi: sed quidam ad annos maturiores reseruandi. Itaque ab adolescentibus, qui legere auctores volunt probatiss, initio cognoscendi erunt optimi quique, candidissimi, politissimi: qui puritati atque elegantia in seruiunt: qui stylum elegantem, purum, latinum, habent. Cuiusmodi sunt in latina lingua Cicero, Terentius, Cæsar: in Græcis, Isocrates & Demosthenes. Post verò, ubi ætas maior, magisque confirmatum iudicium fuerit: tum demum etiam ad reliquos scriptores est accedendum. Quemadmodum enim qui in Sole ambulat, etsi non propterea ambulat, ut nigrorem contrahant: nihilo tamē minus colorari solent: ita & adolescentes iudicio nondum confirmato præditi, etsi magis de rebus sunt quam

quam verbis solliciti: tamé etiam in stylo aliquid ex varia authorum variorum attrahere lectione consueuerunt.

Tertiò, ordine quoque in confirmata est opus ætate, vt distinctè & suo quæque loco, non confuse legamus: ne varia atque tumultaria lectione occupatis nobis idem accidat, quod iis qui peregrinantur, vsu venire videmus: vt multis hospitibus, nullis amicitibus vtantur. Ordinem autem in eo positum arbitror: vt propter rerum obscuritatem, & multitudinem præceptorum, & ingeniorum hebetudinem, è compendio aliquo initium fiat, & quidém eo, quod (vt supra monui) quam proximè ad fontes ipsos accedat: & perspicuum atque ad vsu maxime accommodatum sit. Quale in historiis Chronicon Philippi est: cui deinde subiungendi alij libri historici eo ordine, quem superiori in capite indicare conatus sum. In Philosophicis verò cognoscendi primùm ij, qui magis populariter, & ad hominum captum accommodatè scripserunt: addendi post illi, qui diuiniora magisque recondita Philosophiæ mysteria tractarunt. Vnde facile, opinor, intelligitur, in Philosophia legenda priori loco Aristotelis, deinde Platonis scripta esse. Plato e-

*Ordo in le-
ctione autho-
rum obseruã-
dus.*

nim quasi Sol Philosophiæ *θεῖα*, res diuinas & cœlestes, & obscuras magis persequitur, ideoque maturum atque exercitatum ingenium requirit. Aristoteles verò tanquam Luna naturalia & ciuilia, & ad hominum non modò captum, verùm etiam vsum accommodata tradit.

Communicaciones συζητήσεως studio-rū instituenda.

In συζητήσεωσιν qua spectanda.

Communicaciones cum doctioribus instituenda.

Iam verò vt varia variarum rerum scientia ex authoribus probatis compareret, præter auscultationem & lectionem etiam *συζητήσεως* communicatio studiorum requiritur. Habuerunt, vt ex Cicerone apparet & aliis, Romani discendi commoditates cum alias, tum quòd seruos secum aluerunt, & librarios doctos, linguarum atque artium peritos. Hac nos desituti hodie occasione, studiorum communicatione, & operarum distributione vtemur, *ὁμιλίαι* enim vt pepererunt: ita conseruant artes: modo ratio in iis primò ætatis: deinde generis studij: tum eruditionis & doctrinæ: quartò concordix: postremò diligentix atque industriæ habeatur. Horum enim quinque vnum aliquod desideratum si fuerit: utilis, iucunda, constans, firma, diuturna communicatio esse non poterit. Sed est & alia communicandi ratio, quæ cum doctioribus instituenda: & obseruan-

seruanda à minus solertibus , ingeniosis
doctis, otiosis: vt cùm scilicet flagitat ne-
cessitas, & verba sunt nobis facienda de
iis , quæ non plenè cognita perspecta-
que habemus , aut obscura sunt & con-
trouersa, alios , qui ea & intelligunt, &
docent , atque profitentur, consulamus.
Et hæc ipsa communicandi ratio à Cice-
rone libro de Oratore primo laudatur.
Neque turpe idem sibi duxit, si quis in iu-
re locus aut obscurus , aut controuersus
incidisset , Scæuolam consulere. Neque
Plato de sacræ aræ apud Delios duplican-
dæ modo atque forma consultus , eos
ad Euclidem geometram ablegare dubi-
tauit. Et hoc sanè nomine felices sunt &
beati censendi ij, qui vel in Academiis, vel
in vrbibus celebribus viuunt : vbi semper
audiendi & consulendi viros do-
ctos atque prudentes
facultas conce-
ditur.

DE IUDICIO IN BONORUM
 Authorum lectione
 adhibendo.

CAP. X.

Ribus potissimum rationibus: auscultatione, lectione, communicatione variarum & præclararum rerum cognitionem atque scientiam comparari ostensum est. Restat de iudicio ut agatur: quod in bonorum authorum lectione adhibendum. Nō sanè temeritas est atque leuitas probanda eorum, qui quæ ab aliis sunt tradita, etiam non lecta, aut saltem non intellecta, contemnunt, carpunt, damnant, reiiciunt. Sed neque illi laudandi sunt, qui sine iudicio superstitiosè admittunt, probant, commendant, mirantur omnia. Placet illud Horatij.

Iudiciū quare in bonorū authorū lectione necessarium.

*Sunt delicta tamen, quibus ignouisse velimus.
 Nam neque chorda sonum reddit, quem vult
 manus & mens.*

*Poscentiq; grauem per sepe remittit acutum,
 Nec semper seriet, quodcunque minabitur
 arcus.*

*Verum vbi plura nitent in carmine: non ego
 paucis.*

*Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
 Aut humana parum cavit natura.*

Nihil

Nihil enim proprium magis homini quã
labi & errare. Etiam docti viri ingenii se-
pè suis indulgent: scripta sua, vt ex sese na-
tas filiolas, exosculantur: non eandẽ sem-
per diligentiam adhibent, aliquando etiã
lõgo magnoq; in opere fatigãtur: & quod
de Homero Horatius scribit, dormire
incipiunt. Itaq; iudicio hïc est, ac diligentia
opus: ne, aut temerè omnia probemus, aut
propter partem aliquam, labecula quadã
infectam, authorem totum, reiiciamus.

Sunt igitur historici legendi: cognoscẽ-
di poetæ: philosophi non negligendi: sed
sunt cum iudicio legendi: in que his confi-
deranda tria: res quæ tractantur: oratio-
nis genus: ἐργασία deniq; tractandi via &
ratio. Et quidẽ ad Historicos quod attinet:
primum leges eorundẽ diligenter sunt cõ-
siderandæ, & in legendo adhibendę. Ha-
rum verò prima ἀληθείας veritatis est, ne
quid falsi scribatur: altera παρρησίας, ne quid
veri silentio regatur: tertia ἀπαθείας ne qua
in scribendo vel gratiæ, vel similitatis sit su-
spicio. Itaq; si quid legibus hisce repugnas
& contrarium deprehensum: non admit-
tendum, aut probandum, sed reiicien-
dum erit. Hinc Diodorum Siculum &
Herodotum quidam historicos reprehē-
dunt: quòd narrationes multas habeant,

*Iudicium in
historicorum
lectione sur
adhibendum.*

*Historicorum
leges.*

*Historicorum
genus oratio-
nis.*

quæ fabulis, quàm historiis similes esse magis videntur: licet *μετὰ παραπλήσια* gratia quædam præmittantur. Et in eorum, qui Imperatorum, Regum, Principum res gestas vitasque descripserunt, esse quosdam numero arbitrantur: qui vitia atque flagitia tegant, elatè nimis & amplificatoriè virtutes celebrent. Genus verò orationis in historiis maximè purū, perspicuum, latinum: non, vel prolixitate & copia nimia ingratum, vel asperum compositione, vel breuitate obscurum commendatur. Hinc Liuij sunt, qui copiam reprehendunt: & Sallustij improbant obscuritatem: & de Thucydidis nonnulli sententiis breuib; ac concisis: verbis duris asperèque transiatis: structura denique & collocatione queruntur.

*In poetarum
lectione cui-
usmodi iu-
diciū adhi-
bendum.*

Eodem modo etiam de Poetis iudicium est faciendum: qui & ipsi vitia sua habent, quæ non probare, sed notare atque fugere, eaque in re apiculas imitari oportet. Vt enim ex singulis illæ floribus, quod ad mel est stipandum utilissimum depascuntur: quod aut inutile, aut perniciosum non gustant, vel attingunt: ita & in poetis seligenda quæ utilia, ab honestate & pietate non aliena: prætereunda, reicienda, damnanda, quæ cum iisdem litem
atque

atque pugnam aliquam exercere videntur. Plauti laudatores quodam in loco Horatius perstringit:

At vestri, inquit, proavi Plautinos & numeros

Laudauere sales: nimum patieter vtrumq; (&

Ne dicam sulte mirati.

Et sunt profectò fabulæ quædam illius parum pudicæ: ioci verecundi minus. Etiam apud Tibullum, Catullum, Ouidiū, Martialem quædam reperiuntur: quæ legenda, vt fugiamus, non faciamus. Fabulæ porrò cum apud hos, tum alios leguntur, quæ pias offendere aures possunt: traditæ autem, vel propter *πέπρον*, decorum vel auditorum *ἐκπαιδείας*, territationes: vel virtutis illustrationem videntur. In quibus non *πράξις*, actio ipsa laudanda: sed ars atque imitatio commendanda est. Qua de re eruditus Plutarchi est de audiendis poetis libellus legendus. Nec etiam desunt: in certis quibusdam alia qui desiderant. Notant in Seneca Tragico poeta nonnulla Quintilianus & Aulus Gellius. Lucanus nescio quid sonare peregrinum, & equo quibusdam similis indomito videtur: qui in campo aperto, animosè quidem: sed inconcinnè saltat. In Ouidio nonnulli non ingenium, verùm studium desiderant: amasse, non ignorasse eundem vitia sua

affirmant. Et notum illud est, quod de se ipso Tristium libro 4. scribit.

*Sponte sua carmen numeros veniebat ad aptos,
Et quod tentabam dicere: versus erat.*

Neque pauca Martialis Epigrammata reiecta à doctis, & scombris atque siluris inuolucra sunt relicta.

*De Philo-
sophis, quod-
nam iudiciū
instituentū.*

Philosophorum quoque sobriè sunt & cum iudicio scripta legenda: non vt vera, & tanquam Apollinis ex oraculo edita sumenda, arripienda, approbanda omnia: sed ad Christianam religionem, tanquam normam & regulam certissimam examinanda. Deinde alijs quoque in rebus cautio diligens adhibenda. Est difficilis Plato: sub aliorum persona sententiam suam exponit: *κρυψα*, occultatione ferè semper utitur. Sunt in Aristotele quoque non pauca breuiter, obscureque tradita: & à religione nostra aliena. Itaque sunt legenda quidem summorum virorum scripta, & legenda diligenter: sed cum iudicio legenda: vt quæ ac quomodo tradantur, & quatenus admittenda intelligatur.

DE

DE VSV AVTHORVM
variorum in dicendo &
scribendo.

CAP. XI.

Quo, & ordine, & iudicio authores boni legendi ab oratore, superioribus proximis capitibus dictum est. Reliquum est: ut quomodo ad usum iisdem transferendi, ostendatur. Neque verò cognitu hoc difficile est: si oratoris officium: si causas quas idem tractat: si auditorum considerare conditionem: si quo pacto à philosophis, historicis, poetis idem separetur, animaduertere: si denique ad triplicem illum lectionis finem: & sententiarum, verborum, methodi ac tractationis notationem respicere voluerimus. Ad genus enim orationis quod attinet: grauer hoc peccant tempore illi: qui inter res ipsas & orationis genus minimè distinguunt. Neque quicquam est, quod stylum magis corrumpat: quàm hæc ipsa rerum, & sententiarum, & elocutionis confusio. Ridentur illi, & ridentur merito, qui rusticum toga consulari, aut aliquo graui personæ conuenienti vestitu ornant:

Distinguendum à rebus & sententijs orationis genus.

stultè etiam superbi sunt ij, qui, vel bar-
 docucullo Hispanico, vel veste alia peregri-
 na sua in patria vtuntur. Sed non minus
 illi peccant: qui, dum authores legunt præ-
 claros, nulla habita, vel rerum quas tra-
 ctant, vel auditorum, apud quos verba
 faciunt, ratione, etiam orationis genus te-
 merè atque promiscuè vsurpandum esse
 existimant. Historias scribunt historici:
 vt posteritati profint: vt rem gestam ex-
 ponant: non vt in certamen cum aduer-
 sario descendant, aut eundem suam in sen-
 tentiam pertrahant: docere tantùm: non
 mouere lectorem cupiunt. Hinc genus
 adhibent orationis fulum, tractum, æqua-
 biliter profluens: sine neruis & aculeis o-
 ratoris: simile aquæ per læuia, non præ-
 rupta aut saxosa loca currenti. Ac tametsi
 apud Herodotum, Thucydidem, Li-
 uium, Sallustium, & alios Historicos o-
 rationes quædam reperiantur: tamen
 breues illæ & densæ atque stipatæ: non
 oratorio more dilatatæ sunt: summa tan-
 tùm rerum capita breuiter & remissè, sine
 animorum motu indicata: & in ocio do-
 ctis sunt & bibliothecis scripta. Orato-
 res verò non res solùm nudè exponunt:
 verùm etiam amplificant: & neruos atque
 aculeos, hoc est, animorum motus adiun-
 gunt.

*Historicorum
 genus ora-
 tionis.*

*Orationes
 historicorum
 quales.*

gunt. Quod de Historicis dicitur: etiam Philosophis obseruandum est. Platonis fuit auditor Demosthenes: orationes suas meliores esse factas philosophorum sententijs Cicero scribit. Sed tamen minus illæ crebræ eiusdè in orationibus apparent. Philosophi enim in *θέσει* sententijs & questionibus infinitis tractandis sunt occupati: oratores parcè easdem adhibent: personarum aliarumq; circumstantiarum *περσικολήσεις*, conglutinatione & *μεταχηματισμῶ*, conformatione occultat. Deinde philosophi genus adhibent orationis temperatum, molle, umbratile: non vehemens, neruosum, robustum, aculeatum: non ad mouendos atq; inflammandos, sed docendos auditores accommodatum. Auditores enim doctos, qui erudiri: non, aut moueri: aut delectari cupiunt, habent: in rebus minus turbulentis districti tenentur: veritatem solam spectant, eandemque tueri ac defendere cupiunt. Oratores verò apud homines plerunq; imperitos verba faciunt: res tractant & materias litigiosas: auditorum opiniones ac captum popularem magis, quàm veritatem & subtilitatem respiciunt. Itaque vt non docere modò, verùm etiam inflammare ac delinire eosdem possint: & genus orationis di-

*Philosophicæ
dicendigenus.*

uersum adhibent: & de *Καὶ δὴ* verborum
structura atq; numeris alijsq; solliciti sunt.
Maximè verò dant operam: ne expressè ni-
mis, breuiter, subtiliter philosophorum
propositis sententijs, exercitatio atque do-
ctrina deprehensa scholastica suspectam
orationem reddat.

*Poeticū ora-
niū genus.*

Idem etiam de Poëtis esse iudicium fe-
rendum intelligemus: si & originem eo-
rum considerare, & spectare finem volue-
rimus. Etenim cum res diuina sit poësis:
nec sine inflammatione animi, & quo-
dam quasi furoris afflatu poëtæ esse pos-
sint: maior his, quàm oratoribus licentia
conceditur: vt etiam alijs qui amore, ira,
metu, aut alio aliquo motu animi turbi-
do sunt affecti. Deinde Poëtæ, licet pro-
desse etiam cupiant: tamen delectationi
atque voluptati magis, quàm oratores,
non etiam raro necessitati inseruiunt.
Hinc maior apud eosdem libertas in fa-
ciendis & iungendis verbis: in adhiben-
dis peregrinis & vetustis: in vsurpandis
audacter longèque translatis. Hinc ora-
tionis lumina atque ornamenta & cre-
briora, & magis apertè posita. Quibus
quidem omnibus moderatiùs, rariùs, te-
ctiùs vtitur orator: propterea quòd non
tàm delectare, quàm docere & mouere au-
ditores

ditores suos cupit. Ita ergo ex poëtis, philoſophis, historicis res erunt & ſententiæ petendæ: vt orationis interim genere alio eaſdem quaſi veſtiamus atq; exornemus: neq; incōcinnam & impuram orationem reddamus.

Præter verò orationis genus etiam illud conſiderandum, quo pacto res illæ atque ſententiæ, quæ in authoribus præclaris reperiuntur, ſint ad vſum transferendæ. Videmus ſæpenumerò literatis atque doctis indoctos præferri, & magis populo placere. Et notum illud eſt Euripidis: οἱ ἐν κοροῖς παῦλοι παρ' ὀχλῶ μωσιώτερον λέγουσι. Cauſæ rei huius, cùm aliæ, tùm iſtæ adferri poſſunt: quòd docti τὰ πόρρωθεν λόγῃ remota: γενικὰ καὶ καθόλου, generalia & vniuerſalia: νοιτὰ, mente percepta adhibēt: cùm inepti contrà atque indocti ea ſumant, quæ vicina, quæ ſingularia, quæ ſenſibus ſubiectæ. Quoniam ergo oratoris hoc eſt munus & officium, videre vt orationem non ſolùm grauem, verùm etiam ornatam, & auditorum accommodatam mentibus adferat: ita authorum bonorum ille in dicendo ſcripta vſurpabit: vt quæ ab imperitorum procul ſunt capta remota, relinquat: ſumat propinqua & ſingularia: & à re ac quaëſtione propoſita nō aliena. Quæ enim talia

Res & ſententia præclara ex authoribus petita, quo pacto ad vſum transferenda.

Quare indocti magis ſæpe populo quam docti placeant.

nō sunt, quia minimè intelliguntur, aut fieri ab imperitis, aut magno audiri cum tædio atque fastidio solent.

*Sententia
adhibenda,
qua audito-
ribus probā-
tur.*

*Quanam a-
pud imperi-
tos & indo-
ctos senten-
tia non adhi-
benda.*

*Philosopho-
rum dogma-
ta & senten-
tia quomodo
usurpanda.*

Deinde cum in Philosophorum aliorumque scriptis multa occurrant, quæ non æquè omnibus probantur: etiam atque etiam considerandum est, quænam auditoribus probentur in præsentia causa, aut iudicibus, aut ijs quorum sententiam & auctoritatem sequi Iudices atque Magistratus videntur. Vnde facile, opinor, intelligitur: quænam sint illa, quæ apud imperitos atque indoctos auditores ab oratore non proferenda. Cuiusmodi primùm Stoicorum aliorumque sunt ἀδόξα, hominum opinionibus contraria & repugnantia. Deinde disciplinarum theoremata ac problemata, quæ etsi demonstrari possint: tamen locum apud imperitos & indoctos non inveniunt. Tum quæ Reipublicæ sunt genere prohibita, ideoque in medium allata damni plus & incommodi, quàm utilitatis atque emolumentum adferre solent. Disputantur à philosophis multa de Reipublicarum generibus: de statu populari: de imperio paucorum, de optimatum principatu: de vnius dominatione: quæ tamen non temerè sunt & promiscuè in orationibus usurpanda. Neque enim

secunda

secunda ille concione vtetur, qui Democrati-
 cratiam apud populum reprehēderit: nec
 Regibus atque Principibus is placebit, qui
 eandem Monarchiæ prætulit. Et sunt
 quædam vitia ita inueterata, longoque
 tempore confirmata: vt magno sine peri-
 culo vituperari ab oratore non possint.
 Hinc præclarè lib. Rhetoricorum pri-
 mo Aristoteles monet: ante omnia con-
 siderandum esse oratori: quam in Re-
 publica viuat: quæ eius sit forma: quis
 finis propositus: quæ ad finem illum le-
 ges, instituta, mores spectent. Crassus e-
 tiam libro de Oratore primo, cognoscen-
 dam ab oratore esse scribit imperij cau-
 sam: senatoriam consuetudinem: Rei-
 publicæ disciplinam: iura sociorum, fœ-
 dera, pactiones. Ita ex historicis exempla
 sunt sumenda, quæ & docent propter au-
 thoritatem, & delectant, cum propter si-
 militudinem, tum quia rem propè facile-
 que commonstrant, Sed cum vetusta sint
 alia, nostraque a memoria remota, alia re-
 centia, peregrina alia, alia *oingia*, domestica,
 authoritatem quidem illa minimè exi-
 guam habent: verum magis ea quæ recen-
 tia sunt & nostræ patriæ atque nationis,
 mouent. Deinde, cum exempla non vera
 modò sint, verum etiam ficta atque fabu-

*Historicis
 quibus &
 quomodo v-
 tendum.*

lofa: vera in deliberationibus potissimū grauioribus, apud prudentes, & doctos plurimum valēt, qui ex præteritis de futuris iudicium faciunt: ficta verò & fabulosa locum maximè in *δημιουργίας* habent, & conuentibus iis, quibus illiterati homines interfunt. Nō enim doceri solū tales, verū etiam delectari cupiunt: & libenter proferri ea audiūt, quibus delectantur, & quotitē dant operam. Hinc fabulas de canibus & bestiis magna cum voluptate venatores audiunt, & de bobus, equis, agris, hisq; similibus rebus allatis apologis rustici delectantur: & in literis sacris parabolaē sunt crebrae atque frequentes: quia ad imperitum erudiendum popellum cum primis accommodatae.

Poetarū in
dicendo qui
usus.

Ad Poetas verò quod attinet, vt *ἠδύσματος* non *ἰδύσματος* illorum est carminibus, hoc est parcè, rectè, moderatè vtendum. Deinde in iisdem auditorum ratio habēda. Neque enim quæuis è Poetis sumptæ sententiæ quibusuis placent: sed deligendæ sunt illæ, quæ eorum qui audiunt, moribus, ingeniis, opinionibus conueniunt.

In ἱπποκρίτου,
tractatione
qua obseruā
da.

Atque hæc de rebus ipsis & sententiis, quæ ex philosophorū poetarū, historicorum sumendæ scriptis, sint dicta. Restat de tractatione earundem vt agatur: in qua discrimen

scrimen magnum deprehenditur: iudiciū
 requiritur minimè vulgare. Vt enim de Phi-
 losophis primùm agamus, sententiæ apud
 eos crebrò sunt aperteque nimis, sine, vel
 ornatu, vel splendore magno posite. Actores
 enim non sunt, sed præceptores viuendi
 docere, non mouere, aut delectare cupiūt.
 Oratores verò sententiis quidem vtuntur
 Philosophorum: sed per interualla hoc, nō
 nimis crebrò faciunt. Deinde in iisdem
κρυψιν, occultationem quanā adhibent:
 cū quæ breuiter, rectè, exquisitè, subti-
 liter proponuntur, ita tractant, ornant, ex-
 poliunt: vt nec in breuitate obscuritas no-
 ceat: nec auditorum intelligentiæ atque
 memoriæ obsit ornatus & copia: omnia
 denique non ex philosophorum Lycæis,
 sed Rhetorum myrotheciis desumpta es-
 se videantur. Postremò *ἠεροειδέες*, narratio-
 ne atque expositione simplici contenti,
 rationes non subiiciunt: neque in vtramq;
 partem quæ à philosophis adferūtur, exa-
 minant. Eodem modo in *παράδειγματων* e-
 xemplorū tractatione alia ab oratore via
 atque ratio instituitur, quā quæ apud Hi-
 storicos reperitur.

Historici enim rerum, loci, temporis, per-
 sonarum diligenter circumstantias obser-
 uant, easdemq; omnes exprimere necesse
 habent:

*Discrimē in-
 ter philoso-
 phorum &
 oratorum ἠ-
 εροειδέων.*

*Discrimē in-
 ter historicā
 & oratoriā*

*exemplorum
tractatione.*

habent de ornatu non vsque adeo anxij sunt & solliciti. Oratores verò non omnia sed præfenti solùm negotio accommodata tractant, ἀφηγήσει etiam, narratione atque expositione nuda minimò contenti, ἐρμηνείας interpretationes, ὀρθοίσεις iudicia, σχήματα conformationes ἐπεξεργασίας expositiones ὀρθοίσεις commorationes adhibet: quibus omnibus, & in medium allata exempla illustrantur magis: & auditores docentur atque excitantur.

*Poetarum
sententia in ora-
tione quomo-
do tractada.*

Postremo etiam Poetarum sententiæ modo certo adhiberi in dicendo & tractari ab oratoribus solent. Sunt enim quædam ὀρθοίσεις, quæ probationem nullam requirunt, vel quia antè notæ: vel quia, cum primùm proponuntur, ab auditoribus illicò intelliguntur: ideoque nuda tractari expositione solent.

*Versus post-
erum in soluta
oratione duo-
bus modis v-
surpantur.*

Sunt deinde aliæ, quæ rationem aliquam & confirmationem requirunt: vel quia obscuræ sunt: vel quia hominum opinionibus repugnant: in quibus non nuda sufficit expositio: sed rationes: aut in principio, aut medio, aut fine requiruntur.

Aduersus denique in genere quod attingit: duobus illi modis soluta in oratione adhiberi vsurparique solent: ποθέσει & παρωδία

παρωδια. κολλησει: continuatione & aggluti-
 natione, cum integri in oratione versus
 ponuntur: & ita ponuntur, vt *συμφωνειν*,
 consoni esse videantur. Vbi breuitate
 est opus: ne illa *ἀνάγνωσις* recitatio ver-
 sum nimis sit prolixa: deinde *ἀποδοξαι*
 accommodatiōe apta: vt cum reliquo
 orationis cursu bene iidem cohæreant.
παρωδια dicitur, cum versus aliquam
 partem recitat orator: reliqua verò ora-
 tione soluta & oratoriis verbis persequi-
 tur: aliquid vel addit, vel demit: ita ta-
 men vt apta totius inter se *ἀφ᾽ ἑ* sit con-
 nexio. Duplicem hanc tractandorum ver-
 sum rationem Hermogenes in doctri-
 na de grauitate apta tradit: notat etiam Ci-
 cero libro de Oratore secundo: vbi inter a-
 lia: sæpe, inquit, versus interponitur
 vel vt est: vel paululum immuta-
 tus: aut aliqua pars
 versus.

D E L O C I S C O M M V N I B V S :

*cur illi : quibus in Authori-
bus : quomodo insti-
tuendi.*

C A P . X I I .

RAUCIS quinam, quo, & modo,
& ordine, & iudicio legendi, &
ad usum sint transferendi au-
thores, superioribus proximis
in capitibus ostensum est. Reliquum
nunc esse videtur : de locis communibus
hoc in capite ut agatur. Est enim primum
hoc vel maximè necessarium, propterea
quòd nec libri ad manus haberi semper:
nec in eorum quæ, vel audiuntur, vel
leguntur, vel meditatione acquiruntur,
vel studiorum parantur communica-
tione cum multitudine, tum varietate
memoria retineri atque custodiri omnia
possunt. Deinde magnam hæc eadem cõ-
munium locorum congestio, comporta-
tio, consignatio utilitatem adfert: ut in scri-
bendo & dicendo à rebus atque sententiis
præclaris præclare instructi paratique si-
mus: in eorū quæ sese offerunt vbertate ac
copia prudenter delectum instituamus: ma-
iori denique cum attentione, studio, iu-
dicio authores bonos legamus. Tum etiã
cum volu-

*Locorū com-
muniū ne-
cessitas, uti-
litas, incun-
ditas.*

cū voluptate non parua hæc esse coniuncta res solet. Quemadmodum enim patres familiâs bonos atque frugi summoperè lætari videmus, cū Domini benedictionem, rei que familiaris incrementa deprehendunt, ita quoque erectis præditi ingeniis adolescentes, cū non inanes & vacuos titulos aspiciunt, ad studium atque diligentiam inflammantur. De locis ergo communibus instituendis, & cogitarunt semper, qui ad solidam eruditionem contenderunt: & cogitare adhuc hodie ij debent, quibus curæ cordique sua sunt studia.

Hanc verò ad rem opus est *εὐλογία* labore, diligentia, industria: opus est iudicio, eo que limato & exquisito: opus est præmonstratore & adiutore, opus operarum est distributione: opus est modo & ratione bona. Neque enim satis est, quod multi existimant, confectos ab aliis & congestos, & completos locos habere: sed cū ad memoriam, tum usum plurimum conducit, ijs quæ ab alijs sunt inuēta & notata, quotidie aliquid addere. Id commodè recteque vt fiat: diligenter considerandum est primùm, quid locorum indices atque tituli significant. Neque enim fieri potest: vt ad suos quæque locos referat is, qui

*Generalia
quædam in
locis commu-
nibus insti-
tuendis ob-
seruanda.*

eorundem capita & indices non probè intelligit. Deinde cogitandum & illud est: aliud esse historiam scribere: carmen contexere: opus aliquod cōficere Philosophicum: & aliud ex historicorum, poetarum, Philosophorum scriptis, locos communes colligere. Illi enim persequi & tractare omnia necesse habent. At orator futurus non minutim omnia in locos, ordines atque titulos: sed ea solùm refert, quæ in dicendo crebrò vsurpanda: quæ in consiliis & senatu: in foro atque iudiciis: in laudationibus vel reprehensionibus: in cæteris rebus humanis adhibentur: quæ denique præcipua & singularia. Quemadmodum enim in Regum atque Principum viuariis non quæuis, sed generosa solùm animalia reperiuntur: & in eorundem hortis arbores ac plantæ nõ vulgares, sed raræ atque nobiles conspiciuntur: ita in locis etiam communibus instituendis, ea est moderatio adhibenda: vt selecta tantùm, & præcipua, & ad vsum accommodata notentur: vulgaria aut minus oratori necessaria omittantur. Tum & illud tædiosum planè, & impedire magis, quàm promouere negotium institutum solet: si integrè ex authoribus descriptæ sententiæ in locos referantur. Itaque

que *ἡτοιμασῶσι*, consignatione breui tum
 authoris, tum ipsius loci, contenti esse po-
 terimus. Iam verò ad ordinem quod attri-
 net, qui in instituendis locis communibus
 obseruandus: ita commodissimè titulos di-
 sponi posse opinor: si primum quemnam
 potissimùm in finem authores legat pro-
 batos, Eloquentiæ Studiosus consideret.
 Deinde seorsim atque separatim locos e-
 thicos, politicos, æconomicos, historicos,
 poëticos consignet. Tum in his ipsis ordi-
 nem eum sequatur, quem ab ipsis scripto-
 ribus obseruatum esse videt. Postremò
 in singulis & quæ affinitate quadam ac ne-
 cessitudine coniuncta, & quæ pugnantia
 atque contraria notet. Etsi verò in magna
 iudiciorum varietate, periculosum sit lo-
 corum communium indices atque ti-
 tulos certos præscribere: tamen Elo-
 quentiæ Studiosi his, si placuerit, vti
 poterunt.

In Ethicis.

- I De Hominis fine, beatitudine, eiusdem *Loci Ethici.*
 que causa efficiente: vtrum DE O
 illa, an fortunæ, aut alijs assignan-
 da: quanam in re posita.
- II. De Externorum bonorum generibus,
 eorundemque contrarijs.

- III. De Virtutis & vitij natura atque conditione in genere.
- IIII. De Virtutis ortu & causis efficientibus: quid in ea paranda, naturæ, doctrinæ, exercitationi tribuendum.
- V. De Honestarum actionum initijs & fontibus.
- VI. De Prudentia, Calliditate, & Stultitia.
- VII. De Fortitudine, & extremis eiusdem: temeritate seu audacia, & timiditate, vel ignavia.
- VIII. De Temperantia, eiusdemque extremis: intemperantia & abstinentia nimia.
- IX. De Liberalitate, Prodigalitate, seu Profusione & Avaritia.
- X. De Magnificentia, Luxu, & Sorditie.
- XI. De Magnanimitate, Stoliditate, seu Superbia, & Pusillanimitate.
- XII. De Mansuetudine, Iracundia, & Indulgentia.
- XIII. De Humanitate, Blanditia, & Morositate.
- XIIII. De Veritate & Candore, Iactantia & Dissimulatione.
- XV. De Urbanitate, Scurrilitate, & Rusticitate.
- XVI. De Verecundia, Impudentia, &
Stoicæ

Αυσωπία pudore subrustico.

- XVII. De Iustitia & pietate erga Deum,
Superstitione, & Impietate.
- XVIII. De Pietate in patriam, parentes,
liberos, aut alios sanguine iun-
ctos, præceptores: impietate,
iniustitia, perfidia: nimia pie-
tate & gratitudine.
- XIX. De Gratitudine erga alios bene
de nobis meritos, Ingratitudi-
ne & Gratitudine nimia.
- XX. De Scelerum pœnis iustis, Severi-
tate nimia, Indulgentia.
- XXI. De contractibus, fidei nimia obser-
uantia, & Perfidia.
- XXII. De Magistratus erga subditos, &
horum erga illum officio.
- XXIII. De Legibus: iure summo, *ἐπιμενεία*
æquitate.
- XXIII. De Continentia & Incontinentia.
- XXV. De Voluptatibus, quæ bonæ &
concedendæ: aut malæ & re-
pudiandæ.
- XXVI. De Amicitia necessitate, natura,
diuersitate, causis, cum conser-
uantibus, tum corrupentibus.
- In Politicis.*
- I. De Causis societatis ciuilibus finalibus. *Loci Politici.*
- II. De Materia, ex qua ciuilibus constituitur *ci.*

Societas & Respublica.

- III. De Numero, qualitate & conditione eorum qui in vna eademque politia viuunt.
- IIII. De vrbis situ, locisque præcipuis.
- V. De Matrimonio, qua illud ætate, & quibus cum contrahendum.
- VI. De Educatione liberorum & disciplina priuata: quo illa, & tempore, & modo instituenda.
- VII. De Educatione & disciplina publica.
- VIII. De legibus; quæ à quibus ferendæ: qua de causa, aut retinendæ, aut antiquandæ & abrogandæ.
- IX. De Rerumpublicarum formis ac generibus varijs.
- X. De Monarchiæ natura, conditione, speciebus.
- XI. De Regum & Principum electione.
- XII. De Monarchiæ causis conseruantibus, & Regum atque Principum virtutibus præclaris.
- XIII. De Monarchiæ causis corrumpentibus, & Regum atque Principum vitijs.
- XIIII. De Tyrannide, quibus illa modis cognoscenda, & à Monarchia separanda: tollenda quoque atque euertenda.

XV. De

- XV. De Modo stabiliendi & conseruandi Tyrannidem.
- XVI. De Aristocratia natura & speciebus varijs.
- XVII. De Aristocratia causis corruptentibus : cur illa, & quomodo mutetur.
- XVIII. De Oligarchia conditione & generibus varijs.
- XIX. De Oligarchia causis corruptentibus, cum generalibus, tum specialibus.
- XX. De Modis & rationibus conseruandi Oligarchiam.
- XXI. De Timocratia, seu Politia.
- XXII. De Causis Timocratia, & conseruantibus & corruptentibus.
- XXIII. De Democratia natura & speciebus varijs.
- XXIII. De ijs que Democratia salutaria aut perniciofa.
- XXV. De Causis constituentibus & conseruantibus politiam bonam.
- XXVI. De Mutationum & interitus Rerum publicarum causa generali seditione : quomodo illa & excitetur, & sedetur atque tollatur.
- XXVII. De Senatorio ordine, qui in eum, qua ratione, aetate, conditione

- cooptandi.
- XXVII. De varijs Magistratum generibus & officijs.
- XXIX. De Magistratus virtutibus atque vitijs.
- XXX. De Iudicijs : qui in Iudicum ordinem legēdi: quibus de rebus & quomodo constituendi.
- XXXI. De Iudicum virtutibus & vitijs.

In Oeconomicis

Loci Oeconomici.

- I. De Oeconomiae partibus præcipuis: personis & rebus, seu homine & possessione.
- II. De Viri ac mulieris coniunctione & societate: cur instituta, quas etiã secum illa cõmoditates adferat.
- III. De Modo contrahendi matrimoniũ: quæ in vxore ducenda, consideranda.
- IIII. De coniugum in genere officio, & legibus communibus.
- V. De Mariti erga vxorem officio.
- VI. De Patrisfamiliãs erga liberos officio.
- VII. De Domini officio erga seruos, qui parandi, & quomodo tractandi: vt libenter atq; sedulò officium faciant.
- VIII. De Patrisfamiliãs officio in comparandis opibus.
- IX. De Patrisfamiliãs officio in seruandis

uandis & augendis bonis iam
partis.

- X. De Vitijs, quæ fugienda ijs qui dite-
scere cupiunt.
- XI. De Officio Patris familiâs in acqui-
rendis honoribus, & bonorum
gratia colligenda.
- XII. De Officio Patris familiâs in curanda
atque conseruanda valetudine,
cùm sua, tum suorum.
- XIII. De honestæ mulieris erga maritum
officio, in rebus prosperis & ad-
uersis.
- XIV. De Vxoris in educâdis liberis officio.
- XV. De Officio vxoris in reliqua familia
eligenda & regenda.
- XVI. De Matris familiâs cura atque di-
ligentia in custodiendis ijs, quæ
à marito comparata.
- XVII. De Officio liberorum erga parêtes.
- XVIII. De Officio seruorû & ancillarum.
- XIX. De Conseruanda concordia in fa-
milia tota ex diuersis homini-
bus constante.

Atque hi loci sunt, qui vt nostra quidem
fert opinio, philosophiæ practicæ doctrinas
præcipuas oratori quæ necessarias comple-
ctuntur. Iam verò ad Historicos locos quod
rtinet: vt in legendis vetustatis monumē

*Loci commu-
nes historici.*

tis, ita quoque locis colligendis communibus, non omnia, sed ea tantum sunt notanda, & in locos referenda: quæ ad dicendum utilitatis aliquid adferre possunt. Quænam autem sint illa, Cicero eo in loco, cuius superioribus in capitibus mentionem fecimus, indicare videtur. Etenim cum oratorem ibi futurum rerum gestarum & memoriæ veteris ordinem, maximè verò suæ ciuitatis, & imperiosorum populorū, & regum illustrium cognoscere velit: non opinor, incommodè loci communes historici tres distingui in classes poterunt: ita quidem ut in prima nationis, patriæ, aut ciuitatis nostræ historiæ notentur, quorum ignoratio nullā admittere excusationem videtur: in altera regum, principum, aliorumq; fama illustrium virorum res gestæ consignentur: in tertia populorum imperiosorum & ciuitatū exempla obseruetur. Ut nostræ nationis, ciuitatis atq; patriæ expedita, facilis & utilis sit *ὑποσημείωσις* notatio: iidem in *ἀναλύσει* resolutione historiarum notandi loci erunt, qui in *συμβόσει* confectione atque compositione adhibiti ab authoribus fuerunt. Itaque loci erunt:

I. De Situ & figura.

II. De Origine, & antiquitate.

III. De Soli qualitate,

IIII. De

- IIII. De Inhabitorum conditione.
 V. De Reipublicæ forma, qualis primis
 extiterit annis: quo & tēpore, &
 modo eadem commutata.
 VI. De religione, templis, scholis.
 VII. De Magistratuum, cū superiorum,
 tū inferiorum generibus:
 VIII. De Legibus, institutis, moribus.
 IX. De Iudiciis.
 X De rebus domi & foris: togæ & pa-
 cis, aut armorum tempore, præ-
 clarè fortiterque gestis.
 XI. De Incrementis & fortuna secunda.
 XII. De fortunæ inclinatione: periculis,
 damnis variis.

Altera locorū historicorum classis per-
 sonarum fama illustrium erit: vt regum,
 principum, aut aliorum clarorum atque
 doctorum virorum. Vbi vt expedita, &
 facilis, & ad oratorium vsum accommo-
 datè ἀποσπαστικῆς notatio instituat, aut
 loci retineri Ethici poterūt, quorum pau-
 lō antè mentio à nobis est facta: aut alij
 adhiberi communes & generales, pri-
 mū de causis actionum humanarum
 efficientibus virtutibus scilicet: siue in ho-
 minum illæ sint moribus positæ: siue mē-
 tis atque ingenij aliqua facultate colloca-
 tæ. Deinde causis adiuuantibus: naturæ

*Altera loco-
 rum histori-
 corū classis.*

bonitate, doctrina, exercitatione: corporis quoque & fortunę commodis, quę virtutū & instrumenta & ornamenta esse solēt. Tū consequentibus: laude, præmiis, honoribus & his contrariis. Verūm sub his speciales comprehenduntur alii, vt ad causas actionum efficientes pertinebunt loci.

- I. De Iustitia religiosa: numinis diuini cultu: & huius extremis: superstitione & impietate.
- II. De Iustitia profana in Magistratus, parentes, quoluis alios: de iniustitia, & iustitia nimia.
- III. De Iustitia, correctiua, in iudiciis, pœnis, præmiis: seueritate nimia, & lenitate, seu indulgentia.
- IIII. De Iustitia commutatiua: fidei nimia in contractibus obseruantia & perfidia.
- V. De Prudentia Senatoria in inueniēdo, iudicando, consulendo: stultitia & calliditate, seu astutia.
- VI. De Prudentia bellica, eiusq; extremis.
- VII. De Prudentia œconomica, in acquirendis, conseruandis, augēdis bonis, & eiusdem extremis.
- VIII. De Fortitudine bellica: audacia, seu temeritate & timiditate.
- IX. De Fortitudine togata, eiusq; extremis.

mis.

- X. De Temperantia: intemperantia, & abstinentia nimia atq; indecora.
- XI. De Liberalitate, prodigalitate, & auaritia.
- XII. De Magnanimitate seu gloriae studio, ambitione, & pusillanimitate.
- XIII. De Mafuetudine, Crudelitate, & indulgentia, seu remissione nimia.
- XIIII. De Veritatis amore, arrogantia & dissimulatione.
- XV. De Humanitate, asctatione & morositate.
- XVI. De Vrbanitate, scurrilitate, & rusticitate.
- XVII. De Verecundia, impudentia & pudore subrustico *δυσωπία.*
- XVIII. De Naturae bonitate: ingenij acumine: indole praecleara: indole mala: ingenij tarditate & stupiditate.
- XIX. De Patriae, familiae, parentu, nobilitate, splendore, dignitate: obscuritate atque ignobilitate.
- XX. De Educatione bona & laudabili: turpi & vitiosa,
- XXI. De Eruditione, doctrina, bonarum artium studiis, & inscitia.
- XXII. De Corporis exercitiis honestis,

*Ad causas
adiuuantes.*

vtilibus, necessariis, aut contrariis.

XXIII. De Valetudine commoda & afflicta.

XXIII. De Corporis venustate & deformitate.

XXV De Fortuna secunda: aduersa & calamitatibus.

XXVI. De Diuitiis & paupertate.

XXVII De Honoribus, gloria, nominis celebritate, & ignominia.

Ad consequentia.

XXVIII. De Amicitia, consuetudine, familiaritate multorum & magnorum virorum: & desertione, odio, malevolentia.

Tertia locorum historicorum classis.

Ad hosce, vt mea quidem fert opinio, titulos omnia magnorum & clarorum virorum referri exempla poterunt.

Tertia & postrema historicorum locorum classis populorum imperiosorum, atque aliarum ciuitatum ac nationum erit: in qua eadem Eloquentiæ Studiosus via & ratione vtetur, quam in nostræ patrię nationis & gentis locis obseruandam esse ante dixi. Quod enim nostra est in patria, ciuitate, gente, considerandum: idem quoque in aliis spectandum populis, ciuitatibus, nationibus erit. Itaque locierunt de origine & vetustate, Reipublicę for-

forma & cæteris, quorum in historicorum locorum parte prima paulò antè mentio facta fuit. Hæc enim sunt, quæ in imperio-
 forum populorum & ciuitatum clararum
 atque illustrium historiis, & obseruari &
 vsurpari commodè possunt ab oratore eo,
 quem hac nostra in methodo instituere
 conatus sum. Et hæc de locis historicis in-
 stituendis sint dicta.

Iam verò ad poeticos locos quod atti-
 nit, vt rectè illi instituantur, finis confide-
 randus erit, propter quem Poetæ ab ora-
 tore leguntur. Est autem ille non quidem
 solus, sed præcipuus: vt *γνώμης* sententias
 ex Poetis sumat orator egregius: quæ a-
 ptè, decorè, moderatè in oratione adhibi-
 tæ, veluti gemmæ eandem exornant: de-
 inde etiam probandi vim atque pondus
 habent. Neque hîc Eloquentiæ Studiosos
 Platonis turbare debet authoritas, qui eos
 qui poetarum sententiis probationis loco
 vtuntur indoctis atque illiteratis homini-
 bus similes esse affirmat, qui cû de rebus v-
 tilib. magnis, præclaris in cõuiuiis collo-
 qui nequeant, tibicines adhibere solent.
 De abusu enim ille, & iis loquitur, qui
 Philosophicis rationibus neglectis, ad so-
 las poetarum authoritates confugiunt.
 Sunt ergo vt legenda poetarum scripta, ita

*Loci comparo-
 nes poetica.*

quoque in locos referenda cōmunes, hoc adhibito iudicio, vt quæ in politica maxime vita vsum habent, & vel deliberationibus, vel exornationibus, vel iudiciis sunt accommodata, delignantur. In his etiam congerendis & digerendis non dimissilem arbitror ordinem esse instituendum ei, qui in locis historicis paulò antè à nobis indicatus fuit. Sunt enim *γνώμαι* poetarum sententiæ veluti præcepta quædam eorum exemplorum quæ in historiis reperiuntur, & commodè vtiliterque adhiberi in orationibus possunt. Itaque eorundem repetitione odiosa minusque necessaria omissa, ad Methodi susceptæ caput quartum, & *μιμνησκῶν* imitationem progrediar.

DE IMITATIONE, CVR

illa ab Eloquentie Studiosis: qui-

bus cum in rebus tam Autho-

ribus: quo & modo

& iudicio insti-

tuenda.

CAP. XIII.

DE oratoris futuri natura atque ingenio: artis dicendi præceptis: authorum bonorum lectione strictim hætenus breuiterque dictum fuit. Reliquum nunc esse videtur: de imitatione vt agatur, & quibus illa in rebus atque authoribus: quo etiam modo & iudicio instituenda, ostendatur. Neque enim ad eloquentiam parandam minorem huius, quam vel naturæ, vel artis, vel scientiæ vim atque utilitatem esse facile is dixerit, qui res ferè omnes naturam imitari magistram: artes & virtutes magna ex parte & acquiri & confirmari æmulatione animaduertit: comoda etiam multa magnaque considera-uerit, quæ bonorum authorum secum adferre imitatio solet. Hæc enim est, quæ in dicendi arte tradita præcepta in memoriã reuocat, confirmat, ad vsum transferre docet: scribendi fastidium tollit: re-

*Imitationis
necessitas &
utilitas.*

primit confidentiam : solitudinem nimiam adimit : naturam vitiosam emendat: bonam excolit, expolit, absoluit: intra quasi cancellos septaque continet. Neque verò illud hîc nobis obstat Poetae in Celsum,

Quid mihi Celsus agit, monitus multūq; monendus,

*Privatas ut quærat opes, & tangere vitet,
Scripta Palatinus quaecunque recepit Apollo.
Ne si forte suas repetitum venerit olim.*

Grex auium plumas, moueat cornicula risum.

Furtiuus nudata coloribus, ———

*Obiectiones
contra imitationem.*

Nec ab imitandi studio quemquam Quintiliani auocabit authoritas, qui pigri ingenij esse scribit, contentum esse iis quæ ab aliis sunt inuenta & tradita. Nec denique audiendi illi, qui neque pares neque superiores iis quos imitamur esse nos posse, ideoque imitationem omnem negligendam contendunt. De inepta enim, puerili, & seruili imitatione poeta loquitur eorum qui pro suis aliena vendunt: nec reuera imitantur, sed furantur. Superstiosam verò atque ignauam imitationem dicendi magister acutissimus taxat, quæ multi aliorum inuētis contenti, suo, quod aiunt, Marte nihil inueniunt. Neque porro
vtilis

utile minus ad optimorum præstantissimorumque exempla, nostra scripta conformare: licet aut pares esse illis, aut eosdè superare non possimus. Nam & victos victorum cōsolatur nobilitas, dignitas, præstantia: & vt in certaminibus, ita quoque imitatione, nō modò primis, verùm etiam secundis atque tertijs proposita esse præmia solent. Tota mente in exempla intueri præclara, & ad eadem nostram effingere orationem oportet. Verùm hac ipsa in re iudicio exacto atque exquisito est opus: vt delectus adhibeatur, & quænam quibus potissimùm in authoribus obseruanda sint atque exprimenda imitatione consideretur. Sunt enim qui neglectis virtutibus vitia consectantur. Ita apud Romanos Eloquentiæ Studiosi ceruiculae iactationem in Hortensio: oris prauitatem & latitudinem verborum in Fimbria imitabantur. Alij promiscuè quæuis effingere conantur, similes Græcis, quorum hac in re facilitatem Iuuenalis Satyrâ tertiâ notat, & nationem totam comœdam vocat, ob histrionicam imitationem.

In imitatione iudicium adhibendum.

*Iugenium velox: audacia perdita: sermo
Promptus & Iseo torrentior. Ede quid illum
Esse putes: quemuis hominem secum attulit
ad nos.*

*Grāmaticus, Rhetor, Geometres, Pictor, Aliptes,
Augur, Schænobates, Medicus, Magus omnia
nouit.*

Græculus esuriens: si in cælum iusseris, ibit.

*Imitatoris
boni officium.*

Quidam facilia & leuia tantum imitan-
tur, vt vestitum, statum, motumque cor-
poris: non dissimiles ijs, qui propter cul-
trum oblongum, aut offam feruidam sese
coquos esse opinantur. Nonnulli quæ αἰσῆ-
λωτα & imitatione exprimi non possunt,
in manus sumunt. Sunt denique qui in
sola verborum elegantia, & venustate for-
mularum, & ornamentis pauculis imita-
tionem consistere laudabilem existimant.
Nos omnibus in ijs quæ Eloquentiam
constituunt, & verè oratoriam reddunt
orationem imitatore occupatum esse:
nec solum orationis decerpere flosculos,
sed virtutes inspicere omnes, totamque
dicendi vim assequi volumus. Itaque imita-
tor bonus, & eius, quem æmulari cupit, in
scribendo consilium inquiret: & in inue-
niendo acumen notabit: & argumeto-
rum vim atque pondus considerabit: & in
collocatione prudentiam obseruabit: & in
elocutione non verba modò singula, aut
ornamenta spectabit: verum etiam eorun-
dem ob oculos sibi structuram, composi-
tionem, numeros, membra, periodos con-
stituet.

stituet: & vt decori sit pro rerum, perforarum, temporis, loci conditione habitatio, perpendet: nec denique actionem & vocis, vultus gestusque conformationem negliget. Quo nomine etiam summos oratores Ciceronem & Demosthenem histrionibus operam dedisse: oratores etiam præclaros audiuisse assiduò: in bonis obseruanda: in vitiosis, quæ fugienda notasse legimus.

Iam verò etiam quibusnam in authoribus sit imitatio instituenda ostendendum erit. Neque sanè dubium cuiquam esse potest, quin optimus quisque ad imitandum proponendus: præclara ad æmulandum deglignenda exempla sint. Constat & illud bonitatem atque præstantiam authorum utilitate primùm: deinde iudicio & testimonio doctorum virorum maximè æstimandam esse. Vnius ne verò an pluriùm esse debeat imitatio: in controuersia adhuc & contentione versari nouimus. Et quidem non in vno solùm, sed multis qui excellunt, imitationem esse instituendã nonnulli censent propterea, quod in vno aliquo reperiri omnia nequeunt: quòd vnus imitatio cum difficultate magna coniuncta, quòd denique orationis genus minimè diuersis materijs aptum atque conueniens adhi-

Quinam ad imitandum autores proponendi.

Vnius ne an pluriùm institui debeat imitatio.

beri hoc modo necesse est. Verum, si quid
hac in re iudicare aut possum, aut debeo:
melius atque vtilius in vno aliquo qui ex-
cellit, quam pluribus imitationem institui
arbitror. Neque tamen interim alios om-
nes reiiciendos atque excludendos esse
censeo. Aliud enim est res & sententias pre-
claras aliunde sumere: aliud orationis ge-
nus imitari: aliud est deligere, cuius ad si-
militudinem orationem nostram confor-
memus: aliud necessitate flagitante extra
ordinem aliquid assumere. Vt erudita, li-
terata & sapiens oratio fiat, à scriptoribus
multis multa sunt petenda: cum nemo o-
mnia scribendo sit persecutus. Sepe etiam
artis vocabula propria ex Columella, Var-
rone, Catone, Plinio, alijsq; probatis autho-
ribus sumenda, aut facienda atque fingen-
da noua, quibus Cicero usus fuisset, si res
ipsæ tum in natura extissent. At verò ve-
nusta atque exornata dicendi ratio me-
lius, opinor, ad vnius quam multorum for-
mam reuocatur: quia varietate & copia
imitatoris distrahi mentem atque cogita-
tiones: frangi studium: debilitari indu-
striam: inconcinnam deniq; & dissimilem
fieri orationem necesse est. Neque verò il-
lud quod de decoro obijcitur vnius, impe-
dire imitationem potest: cum quæ sese of-
ferre

ferre videntur incommoda, facile declinare queat is, qui prudenter imitationem instituerit, eaque obseruârit, quæ paulò post indicabuntur. Vnus porrò ille, qui ad imitandum proponendus, omnium doctorum iudicio, inter latinos Cicero est: qui (vt Quintilianus scribit) dono quodam prouidentia genitus fuit, vt in eo totas vires suas Eloquentia experiretur. Vnicum ergo illum sectari atque adumbrare conabimur, vtpote in quo ea omnia reperiuntur, quæ in perfecto requiri oratore possunt. Omnium enim idem inuenit acutissimè: inuenta disposuit prudentissimè: disposita elocutus est ornatissimè, copiosissimè, grauissimè: summa apud eum in docendo atque confirmando subtilitas: vehementia in mouendo: in delectando suauitas. Vnus varijs de rebus dixit, scripsit, egit: vt, siue præcepta sint philosophica tradenda: siue cum absentibus per literas agendum: siue in Senatu sententia dicenda: siue ornandus aliquis apud populum: siue accusationes, aut defensiones instituendæ: horum omnium exempla, & quidem præclara, suisque numeris absoluta, ex eodem sumi possint. Vnus etiam omnibus in dicendi generibus excellit: & quod oratoris est perfecti, de rebus ma-

*Cicero ad
imitandum
proponendus.*

gnis grauiter : summissè de paruis : de mediocribus temperatè verba facere potuit: cum singulis in dicendi generibus valuisse singulos : & alios subtiles, grandes alios extitisse constet.

Vnde in imitatione initium sumendum, & quo ordine progrediendum.

Sed inutilis minimeque laudanda imitatio erit, nisi quo & ordine, & modo, & iudicio in eadem vtendum, cognitum perspectumque habeamus. Sunt enim qui peruersam atque præposteram in imitatione viam sequuntur: sunt qui ineptè omnia: sunt qui ridiculè, apertè nimis, seruiliter imitantur. Itaque quisnam in imitando ordo tenendus: quis seruandus modus: quod iudicium adhibendum, ostendam. Et quidem ad ordinem quod attinet, à facilioribus imitatio erit inchoanda, & ab his progrediendum ad difficilia. Itaque Ciceronis imitator, non integram eiusdem illicò exprimere orationem conabitur: sed breuem aliquam in manus primò epistolam sumet: deinde ad narrationes: tum confirmationes: post reliquas orationis partes progredietur.

Quodnam in imitatione iudiciū adhibendum.

Quemadmodum verò ordinis in imitatione est ratio habenda: ita quoque operanda, vt non temerè & negligenter: sed prudenter eadem instituat. Id vt fiat, pri-

primùm non saltuatim atque obiter, verùm diligenter legendus iste est locus, quem imitari volumus: & legendus tam diu, donec probè à nobis intellectus fuerit. Ridicula enim & inepta imitatio eius esse solet: quod aut non intelligimus prorsus: aut non rectè intelligimus. Deinde rei ipsius, qua de agitur, natura diligenter attenteque consideranda, eademque cum exemplo ad imitandum proposito conferenda est. Itaque parum commodè in philosophicis Ciceronem imitantur, qui epistolas contexere volunt: & qui orationes scribere conantur, etiam in ipsis orationibus Ciceronis dicèdi genus diuersum considerare debent. Aliquando enim, sententiarum habita ratione, altiùs Orator assurgit: repere nonnunquam humi videtur: interdum medium tenet. Subtilem orationis formam plerunque in narrando, probando, refutando, docendo: grandem in amplificando & affectibus mouendis: intermediam in exordijs atque sententijs ijs adhibet, quæ ad conciliandum sunt & delectandum magis, quàm vel docendum, vel mouendum accommodatæ. Tùm & auditorum in imitando, & temporis, & loci ratio habenda, obseruandumque quænam hisce

in circumstantijs similitudo, aut dissimilitudo deprehendatur. Aliter enim apud Senatum loquitur Cicero: aliter cum populo agit: aliter orationes suas ad Cæsarem instituit. Itaque orationem ad Senatum habitam malè Eloquentiæ Studiosus imitabitur, cum ad populum est concio habenda: nec aptè exprimere orationem ad Cæsarem institutam poterit, cum in Senatu sunt verba facienda, aut ciues compellendi. Sed nec quartò loco suam personam imitator bonus & prudens negliget: diligenterque cauebit: ne intempestiua atque indecora imitatione causæ plus obsit, quàm profit: aut deridendum sese auditoribus propinet. Postremò idem quoque operam dabit, ne puerilis, seruilis, aperta: sed prudens, erudita, libera, tecta sit imitatio: & simile, non idem planè efficiatur. Id enim, vt decorum seruetur, necessarium est: & prudentibus atque doctis viris placet, qui liberam & cum iudicio factam imitationem amant, probant, laudant. Itaque verus Ciceronis imitator, non strictè & seruiliter eiusdem vestigijs insistet: sed pro rerum, temporum, locorum, personarum conditione, aliquid in imitando mutabit, & *negotium*, occultationem adhibebit: vt voluptas excite-

excitetur atque oblectatio: vitetur seruitus & medicitas: furti omnis remoueatur suspicio: non deniq; nisi à doctis imitatio deprehendatur. Id rectè vt instituat, modi aliquot *κρυψέως*, occultandę imitationis, in præceptis partim, partim exemplis notati, obseruandi erūt. Hermogenes in doctrina de grauitate apta, tres solum modos tradit, quibus tegi atq; abscondi imitatio potest *τάξεως μεταβολήν*, ordinis immutatione: *μῆν*, magnitudinem: *εραχύτητα*, breuitatem. Sed plures alij iidemque notatu digni in Ciceronis orationibus reperiuntur, quos breuiter hoc indicare in loco conabor. Primus ergo ordinis est immutatio *μεταβολή τῆς τάξεως*: vt scilicet imitator prudens, diligens, industrius diuersum ab eo ordinem instituat, qui in exemplo adimitandum proposito deprehenditur: quæ primo collocata loco, medio, aut postremo ponat. Secundus, *τὸ μῆν*: dilatatio est: vt quæ breuiter sunt & concisè in exemplo tractata pluribus imitator persequatur, omniaque ea adhibeat, quæ ad dilatan dam atque amplificandam orationem accommodata esse videntur. Huic contrarius tertius est modus *συνομία*, breuitas: vbi ad pauca reducenda & contrahenda, ea, quæ prolixè ab aliis explicata:

Modi in imitationi κρυψέως occultatione obseruandi.

obseruanda etiam in dicendi genere breui
à Rhetoribus præcepta tradita. Quartus
ἐλλείψις καὶ ἀφαίρεσις, omisio & ablatio est
eorum, quæ in exemplo sunt proposita.
Neque enim imitator bonus, quæ apud a-
lios inueniuntur omnia retinebit: sed o-
mittet nonnulla, quæ apta minus, & ido-
nea erunt. Cui oppositus quintus est mo-
dus, πρόσθεσις appositio atque additio illorū
quæ desiderata ab iis, quos imitari atque
exprimere conamur, fuerunt. Neque verò
factu hoc difficile erit, sexto obseruato, qui
περιστάσεων, circumstātiarum mutationem
& varietatem complectitur. Mutantur e-
nim tempora: non eadem perpetuò res
manent: auditorum diuersitas atque dissi-
litudō est magna. Itaque necessitas hoc &
τὸ ὀρέπρον, decorum oratorium requirit: vt
ab exēplo paululū recedatur: & vel adda-
tur aliquid, vel auferatur. Septimus in ver-
bis, figuris, numeris, membris, perīodis, e-
xornatione tota est positus: vt quæ nudè
sunt simpliciterque ab aliis tractata, dicen-
do illustrentur, atque ita conformentur,
vt dominata, non aliunde accersita esse
videantur. Atq; hos modos qui diligenter
obseruārint: & imitationem tegent: & in
materiis etiam similib. dissimilitudinem
atque differentiam aliquam adferent:
&

& ποικιλία, varietate auditorū fastidiū tol-
lent: & doctis maximè scripta sua proba-
bunt, qui vt artem, ita quoque imitationē,
non ab omnibus, sed certis deprehendi at-
que intelligi volūnt.

Verūm vt res hæc tota, & meliūs
intelligatur, & rectiūs atque faciliūs in di-
cendo scribendoque ad vsum ab Eloquen-
tiæ Studiosis transferatur, vno atque al-
tero è Cicerone allato exemplo, quo-
nam pacto rectè, liberè, eruditè: non apertè
seruilitèr, ineptè instituenda imitatio, indi-
care conabor. Et quidem primo loco ad
dicendi artem & præcepta quod attinet:
Cicero ipse quodam in loco fatetur, se tres
de oratore sermones Aristotelico more
confecisse. Videndū ergo est, quo pacto re-
ctè: liberè, prudenter imitatio hîc sit facta.
Habet Aristoteles libro Rhetoricorum
pulcherrimam & vtilissimam doctrinam
de animorum motibus: eam in tria capi-
ta diuidit: in πάθει, perturbationibus
singulis, qui, erga quos, quamobrem mo-
ueantur, considerandum esse monet:
eandē etiam methodum, in ira, clementia,
amore, odio metu, cōfidentia, verecundia,
gratia, misericordia, indignatione, inuidia,
æmulatione, obseruat & retinet. Cicero
verò vt orator non tam horum omnium

*Imitationis
Ciceroniana
exempla.*

*In dicēdi ar-
te & præce-
ptis quomodo
Cicero Aris-
totelem imi-
tatur.*

vim & naturam acutè subtiliterque explicat, quàm vsum commonstrat. Itaque quosdam motus prorsus omittit : vt indignationem, æmulationem, gratiam, verecundiam : reliquorum breuiter locos tradit : plus etiam obseruationi atque experientia, quàm arti tribuere videtur. Ita libro Rhetoricorum. Rhetorices utilitates quatuor recenset: primo quòd veritatem & iustitiam defendat, ibi: *χρήσιμος δὲ ἔστιν ἡ ρητορικὴ, διὰ τε φύσει εἶναι κρείττω τάλανθῆ καὶ τὰ δίκαια, τῶν ἐναντίων, &c.* Deinde q̄ propter deprauata & puerfa hominū ingenia eadem necessaria : *ἔτι δὲ πρὸς ἐπίστασιν εἰ τῶ ἀπρεβασάτω ἔχομεν ὅπισθῆμεν, ῥάδιον ἀπὸ ἐκείνης πείθει λέγοντες &c.* Tum quod contraria persuadēdi facultatē tradat: *ἔτι δὲ τὰ ἀντία δεῖ δυνάσθαι πείθειν, καὶ ἄπερ καὶ ἐν τοῖς συλλογισμοῖς, &c.* Postremò, quòd hominis proprium, oratione sese defendere doceat. *πρὸς τέτοις ἀτοπον εἰ τῶ σώματι μὲν ἀχρὸν μὴ δυνάσθαι βοηθεῖν ἑαυτῶ, λόγῳ δὲ ἔκ ἀχρὸν, &c.* Hunc locum Crassus libro de Oratore primo, imitatur sed eruditè, testè, liberè, *τῆς τάξεως μεταβολῆ, ordinis immutatione:* cùm quod secundo est loco positum, tùm ab Aristotele: in primo collocat. Neq; verò mihi quidquam, inquit, præstabilius videtur, quàm posse dicēdo tenere hominum

coetus,

cœtus, mentes allicere, volūtates impelle-
 re quò velit, vnde autem velit deducere.
 Post subiungit, quod postremò Aristote-
 les de hominis proprio adfert. Quid est
 aut tam admirabile, quàm ex infinita
 multitudine hominum existere vnum,
 quid, quod omnibus naturâ sit datum,
 vel solus, vel cum paucis facere possit? Se-
 cundò τῆ ἐλλείψει omissione: omittit utili-
 tatem tertiam Cicero de ratione in con-
 trarias partes dicendi: quia ad exercita-
 tiones illa scholasticas pertinere & elo-
 quentiæ vsum præcedere videtur. Tertio
 ἐπιπέσει additione: commendat aliis ratio-
 nibus dicendi facultatem. Quid tam iu-
 cundum cognitu atque auditu, quàm sa-
 pientibus sententiis grauibusque verbis
 ornata oratio & perpolita? Et: vt verò iam
 ad illa summa veniamus, quæ vis alia po-
 tuit aut dispersos homines in vnum locū
 congregare, aut à fera, agrestique vita ad
 hunc humanum cultum ciuilemque de-
 ducere? Quarto μήκει, prolixitate. Breuiter
 Aristoteles de honestate & veritatis atq;
 iustitiæ defensione agit: Cicero idem co-
 piofus distributione quadã tractat. Quid
 tam potēs, tamq; magnificum, quàm po-
 puli modus, iudicium, religiones, Senatus
 grauitatem vnius oratione cōuertit? Quid

tàm porrò regium, tàm liberũ, tàm munifi-
cum, quàm opẽ ferre supplicibus, excitare
afflictos, dare salutem, liberare periculis, re-
tinere homines in ciuitate? Quintò μετα-
χηματισμῶ, conformatione. Aristoteles φι-
λῆ ἀρηγήσει, expositione nuda utilitates
proponit: Cicero easdem repetitionibus,
interrogationibus, aliisque adhibitis orna-
mentis in medium profert. Postremò, cõ-
clusionem Aristoteles omittit: nulla argu-
mentorũ repetitione vtitur: Cicero &
antedicta repetit: Sic statuo perfecti ora-
toris moderatione & sapientia non solum
ipsius dignitatem, sed & priuatorum plu-
rimorum, & vniuersæ Reipublicæ salu-
tem maximè contineri: & auditorum atq;
decori dialogici habita ratione προτροπῆς
adhortatione cõcludit. Quamobrem per-
gite, vt facitis, adolescentes, atque in id stu-
dium, in quo estis incũbite: vt & vobis ho-
nori, & amicis vtilitati, & Reipublicæ emo-
lumento esse possitis.

*Discrimẽ in
ver loci alicu-
ius versionẽ,
explicationẽ
imitationẽ.*

Ex his, opinor, apparet, quomodo in
artis dicendi tradendis præceptis aliorum
sit vestigiis insistendum. Sed & idem
in Philolophicis scriptis, maximè Plato-
nis, quem Cicero est admiratus, si potero,
ostendam. Magnum discrimen est inter
loci alicuius versionem, explicationem,
imita-

imitationem. Qui locum aliquem vertit & interpretatur, authoris obseruare vestigia cogitur: temerè ab iisdem recedere, aut immutare aliquid non audet. Paulò maior explicatoris libertas est: cui non est religio loco mouere & aliò transferre: tollere prorsus: addere aliquid, aut adimere. Qui verò imitando exprimere alterum conatur, is libertate maxima fruitur: atque ita rationes suas instituit: vt quæ ab aliis habet, tecta & occulta esse, nec nisi à doctis intelligi velit.

Sufficiat ergo ex multis aliis Platonis *Versionis exemplum.* locis ad interpretandi & conuertendi ostendendam rationem locus ille qui de animi immortalitate est in Phædro: τὸ ἀεικίνητον ἀθάνατον. τὸ ἢ ἄλλο κινῆσαι ἢ ἄλλο κινῆμενον, παύσαν ἔχον κινήσεως, παύσαν ἔχει ζωῆς, &c. Hunc Cic. Tus hoc modo conuertit: Quod sèper mouetur, id æternū est: quod autem motū affert alicui, quodque ipsum agitur aliunde, quando finem habet motus, viuendi quoque finem habeat necesse est, & quæ sequuntur. Vnde intelligitur, Platonis insistere vestigiis eiusdemque argumentationem totam interpretari voluisse Ciceronem: sed *κατὰ πόδα*, vt loquuntur, & verbum pro verbo reddendo verum mentem atque sententiam autho-

ris considerando. Et quidem libro de Finibus tertio, quid eiusmodi sit in interpretationibus & versionibus obseruandum ostendit cum, nec tamen, inquit, exprimi verbum è verbo necesse erit, vt interpretes indiserti solent: cum sit verbum, quod idem declaret, magis minusue vsitatum. Equidem soleo etiam, quod vno Græci, si aliter non possum, idem pluribus verbis exponere.

Explicationis verò exemplum idem nobis suppeditat cum Platonis in Menone *περὶ τῆς ἀναμνήσεως* de reminiscencia locum tractat. Docere ibi Plato conatur, discere nihil aliud quam recordari esse: *περὶ οὗτοι δὲ τὸν νοῦν, ὅτι οὗτοι αὐτοὶ φαίνονται, ἢ μαθητῶν παρ' ἐμῆ, &c.* Locum illum Cicero i. Tuscul. ita explicat. Memoriam Plato recordationem esse vult superioris vite. Nam in illo libro qui inscribitur Menon, pusionem quendam Socrates interrogat quædam geometrica de dimensione quadrati. Ad ea sic ille respondet vt puer: & tamen ita faciles interrogationes sunt, vt gradatim respondens eò perueniat, quasi geometrica didicisset. Ex quo effici vult Socrates, vt discere nihil aliud sit, quàm recordari. Eadem in Phædone disputatio est.

καὶ μὲν ἔφη ὁ κέβης ἰσοπλαβῶν προκατ' ἐπεὶ νομ γέ
 τὸν λόγον ὃ Σώκρατες εἰ ἀληθὴς εἰμι ὁρ (ὃ εἰωθας
 θαμὰ λέγειν, ὅτι ἡμῖν ἡ μάθησις ἐν ἄλλο τι ἢ ἀνά-
 μνησις τυγχάνει ἔσα, &c. Cuius talis apud Ci-
 ceronem eodem in libro explicatio est. Do-
 cet quemuis, qui omnium rerum rüdis ef-
 se videatur, bene interroganti responden-
 tem, declarare, se non tum illa discere, sed
 reminiscendo recognoscere, &c. Vbi in
 explicatione loci Platonici & authorem
 Cicero nominat opinionis de ἀνάμνησις re-
 miniscentia: & locum in quo disputatio
 illa tractatur indicat: & disputationis capi-
 ta atque argumenta, sed præcipua tantum
 notat: & quæ fusè fuerunt ac prolixè dis-
 putata, contrahit. Vnde quo pacto loci ali-
 cuius sit instituenda explicatio deprehen-
 ditur: vt authoris scilicet nomen ponatur:
 locus, vnde sumpta disputatio, notetur: ar-
 gumenta præcipua proferantur: alia de-
 nique addantur, quæ ad plenam atq; per-
 fectam cognitionem, vel etiam perspicui-
 tatem maiorem necessaria esse videntur.

Imitationis autem exemplum in Phæ-
 done est, vbi οὗτ' τῆς αὐτοχειρίας elegans atq;
 erudita disputatio instituitur: & nefas esse
 docetur, hominem sibi ipsi manus inferre:
 ὡς ἔν τινι φρεσὶ ἐσμεν οἱ ἀνθρώποι, καὶ εἰ δὲ εἰ αὐτὸν
 ἐκ ταύτης λύειν, καὶ ἀποδιδράσκειν εἰ μὴ ἀνάγκη

*Imitationis
 in philosophi-
 cis exemp...*

de
 in-
 er-
 uit,
 in-
 m,
 si-
 no
 us
 em
 no-
 tia
 ur,
 se:
 , ἢ
 ce/
 la-
 ite.
 on,
 gat
 ua-
 : &
 , vt
 ua-
 ult
 re-
 est:

τινὰ ὁ θεὸς ἐπιπέμψῃ, ὡς περὶ τὴν νύκτα ἡμῶν παρῶσαν, &c. Locus totus primūm *ᾠδὴ λημια*, quæstionem ad disputandum propositam continet: nefas est se ipsum hominem necare. Deinde ratio redditur, cur digna explicatione hæc sit quæstio: quia utramque in partem argumenta minimè contemnenda à doctis adferantur. Tum argumenta subiiciuntur: quòd dii curam gerant hominum: quòd quasi in custodia & statione quadam ijdem collocati: neque aufugere inde debeant. Postremò concluditur: fortasse ergo præter rationē non est, non antequenquam decere semetipsum interficere quàm causam iustam Deus ipse dederit, & necessitatem aliquam imposuerit. Hæc in Tusculanis Cicero hunc in modum imitatur. Vetat dominans illè in nobis Deus, iniussu hinc nos suo demigare. Cum verò causam iustam Deus ipse dederit, ut tunc Socrati, nunc Catoni, sæpe multis: ne mediùs fidiùs vir sapiens lætus ex his tenebris in lucem illam excesserit. Nec tamè illa vincula carceris ruperit (leges enim vetant) sed tanquam à Magistratu, aut ab aliqua potestate legitima, sic à Deo euocatus atque emissus exierit. Unde tectè & occultè factam esse imitationem constat primò *ἑωτομία* breuitate. Quæ enim prolixè eadem

dem de quaestione apud Platonem in medium adferuntur: ea Cicero contrahit & recenset breuiter. Deinde ἀφαιρέσει καὶ ἐλλείψει: cum quæ de deorum disputat possessione Socrates, idem omittit. Tum μεταβολῆ καὶ ἀπειρώσεων, qua Platonice exemplis Catonis & aliorum opponuntur. Postremo μεταχηματισμῶν cōformatione. Quod enim suo more Plato ἐνδοιάσει dubitatione & κρυπλιμῶς occultè: παρορθῶς confidenter, ἀπερτῶς, & ὄρῳ iureiurando Cicero concludit.

Sequitur porro vt quonam pacto in orationibus, aliorum oratorum, maximè verò Demosthenis exempla Cicero expresserit, ostendatur. Conueniunt in multis Demosthenes & Cicero: inuentione potissimum & probandi ratione: non etiam multum dispositionis atque locutionis prudentia differunt. Dissimilitudo præcipuè in elocutione deprehenditur. Vt enim non meis, sed Quintiliani, dicendi magistri acutissimi, hac in re verbis utar, densior Demosthenes, copiosior Cicero: ille concludit adstrictius, hic latius pugnat: ille acumine semper, hic frequenter pondere: illi nihil detrahi potest, huic nihil adijci: curæ plus in illo, in hoc naturæ, &c. Dissimilitudinis huius causa Reipublicæ est forma, & conditio

*Imitationis
orationū e-
xemplum.*

*Demosthenes
& Cicero qui
busnam in
rebus conue-
niant, aut di-
screpent.*

auditorum. Fuerunt enim docti, prudētes ingeniosi, acuti Atheniēses: q̄ doceri quā, vel delectari, vel moueri maluerunt. Vnde illa in Demosthenis orationib. *νεύσις* artis & dicendi luminum occultatio: orationis breuitas: argumentorum & sententiarum densitas. Romani verò homines fuerunt militares, non tam literis & doctrina exculti, vt Athenienses: nec docentem modò, verùm etiam mouentem & delectantem oratorem probârunt. Hinc copia in Cicerone maior: magis dicendi, cum luminibus, tum præcepta exposita. Quod discrimen facile ij deprehendent, qui inter alias Ciceronis orationes maximè in Antoniũ habitas, cum Demosthenis conferre Philippicis voluerint. Vt enim Philippum Macedonũ Regem Demosthenes insectatur, & non amici, sed hostis habendum loco docet: ita suis in Philippicis contra Antonium Cicero agit, eundemque hostem esse declarandum probat. Vt ille Atheniensium, ita populi Romani hic propositam libertatem habet. Verùm discrimen *εὐ μεθόδοῦ* tractatione est: & quæ breuiter, densè, neruossè à Demosthene contra Philippum adferuntur, eadem copiosius, illuminatè magis, maiori cum animorum motù à Cicerone tractantur.

Demosthenis imitatio in Philippicis maximè Ciceroni deprehenditur.

Ita

Ita *ἑπιτάφιον λόγον* orationem Demosthenis egregiè Cicero in 14. Philippica imitatur. Loci initium est: *πολλὰ τοίνυν ἔχωρ εἰπεῖν ἄρ' οἶδε πράξαντες δικάως ἐπαινεθήσονται* *επειδὴ πρὸς αὐτοῖς ἐμὶ τοῖς ἔργοις, ἄπορδ' τὶ περὶ τούτων εἶπω, &c.* Vbi primò propositio ponitur *τῇ προσοχῇ* attentioni accommodata, propter rei difficultatem & magnitudinem, quam *ἄπορδ' α* dubitatione sua indicat orator. Deinde defunctorum laus & commendatio ab adiunctis, hoc est, pueritiæ studijs, & rebus præclare fortiterque gestis in bello sumitur. Tum *προλιψα* occupatione tacitæ objectioni occurritur, & quòd victi illi sint atque cæsi, *μετασάσει* culpæ translatione partim in Thebanos, partim fortunam aduersam excusatur. Quartò *ἀπαριθμησις* enumeratio causarum impellentium instituitur, & mori maluisse milites honestè, quàm turpiter viuere ostenditur: cum propter Reipublicæ formam & disciplinam, tum exempla præclara maiorum suorum. Postremò consolatio adfertur, à vitæ breuis & diuturnæ gloriæ comparatione: præmijs parentum: sepultura honorifica desumpta. Hunc, vt dixi, locum in 14. Philippica imitatur ibi. Sed facile est bene agere cum ijs, à quibus etiã tacentibus flagitari videntur. Illud admi-

*Oratio fune-
bris Demo-
sthenis à Ci-
cero. in Phi-
lippicis ex-
pressa.*

rabilius & maius, maximeque proprium Senatus sapiētis est, grata eorum virtutem memoria prosequi, qui pro patria vitam profuderunt, &c. Vbi primo attentionis gratia rei magnitudinem τῆς σὺν ἡμῶν voto indicat, orator. Deinde quēnam potissimum in cælis laudare velit docilitatis causa ostēdit. Tertio eorundem in Rempublicam promerita præclara recenset. Quarto de honoribus atque præmijs agit. Quinto ad cōsolationem progreditur, & eam in quatuor personarum genera distributam, à mortis genere, ab honoribus, sepultura magnifica, parentum sanguineque iunctorum præmijs sumit. Tandem locum totū sententiæ expositione concludit. Imitatur ergo Demosthenem, sed rectè & liberè, cum quædam addit, quæ in illo non reperiuntur: nonnulla breuiter & nuda ἀφρησίᾳ exponit, quæ Συμπλοῆς comparatione facta exaggerauit Demosthenes: alia amplè adhibita distributione tractat.

*Quomodo
eadem sepe
eruditè & re-
ctè tractan-
da atque re-
petenda.*

Ex his ergo exemplis Eloquentiæ Studi-
diosi intelligent, quomodo aliorum imita-
tio eruditè, occultè & liberè instituēda sit.
Verum hi ipsi quoque modi vtiliter adhi-
beri poterunt, cum in docendo aut dicen-
do repetenda nobis & tractanda eadem
erunt: vbi temporis, loci, auditorum ratio
haben-

habenda : vitandum fastidium : non eodē eadē modo proponenda. Exemplum huius rei egregium nobis orationes illæ duæ Ciceronis suppeditant, quas post reditum suum orator ad Quirites & Senatum habuit. Conueniunt inter se re ipsa : persona dicentis : causis impellentibus & mouentibus : discrimen auditores faciunt diuersi. In partibus quoque singulis, similitudines aliquæ & dissimilitudinesprehenduntur. Beneficiorum enumeratio vtriusque in orationis principio instituitur : sed in altera illa quæ ad Senatum est habita : euitatum fastidium est primò *βραχυτήτι* breuitate : dum, quæ pluribus sunt exposita in priore oratione, breuiter & conglobatim orator proponit. Deinde *μεταβολή τῆς τάξεως*, ordinis immutatione. Quod enim in Confirmationis principio ante de parentum, deorum, ciuium, Senatus beneficijs dixit orator : in exordio postea adferret. Ita in altera orationis parte Confirmatione eadem, sed non eodem modo argumenta adhibentur, obseruata ordinis commutatione, additione, copia & longitudine. Exilij sui causas in priore oratione secundo loco exponit : in posteriore, quarto & postremo recēset. Ibi Gabinij & Pisonis breuiter & testè mentionem facit:

*Comparatio
Orationū Ci-
ceronis ad
Quirites, &
Senatū post
reditum.*

hîc copiosè vtriusque vitam describit, & vituperat. Quædam denique de Reipublicæ tempore periculoso addit, quæ in illa ad Quirites omiſſa fuerant. Eodem modo si perorationum comparatio instituat: in similitudine differentia aliqua & dissimilitudo inuenietur. Agit in oratione ad Quirites restitutions suæ authoritatis gratias: argumenta præcipua repetit: occurrit ijs qui de suo in Rempublicam studio dubitare videbantur. Idem in alterius ad Senatum habitæ orationis peroratione, sed dissimili ratione facit: & similitudinem vitat, primò ἐπιπέσει omissione eorum quæ de vlciscendis hostibus & referenda gratia allata fuerant. Deinde ἡγορεύσει exemplorum comparationis additione. Postremò βραχυτέραν breuitate, & moderatione quadam. Quæ enim ibi copiosè dicta erant, de animo immutato, de remuneratione, & alijs: ea hoc in loco contrahuntur & proponuntur breuiter.

D E

DE STILI EXERCITATIONE, cur ab Elequentie Studiosis illa institutuenda: quamobrem difficultis: difficultas ea quo pacto consideranda.

C V P. XV.

Vinque ad Eloquentiam parandam necessaria esse de principio dixi: naturæ bonitatem: præceptorum cognitionem: variam variarum rerum scientiam: imitationem bonorum: vsum denique atque exercitationem. Itaque absolutis quatuor partibus prioribus, reliquum est, vt ad quintam & postremam, styli scilicet exercitationem progrediar. Quam quidem commendare pluribus necesse non habeo: cum, vt in aliis rebus omnibus exercitatione & vsum operis cuiusque æstimari perfectionem nouimus: ita quoque mancam esse naturam: inutilia præcepta: infrugiferam rerum magnarum scientiam: inanem denique imitationem constet, nisi ad vsum hæc eadem translata accommodataque, fuerint. Neque quicquam ad styli facere magis com-

*Styli exercitatio-
rationis vtilitas.*

mendationem videtur, quam quod idem optimus dicendi effector: opitex, magister, ab optimo dicendi magistro Cicerone appellatur, & verè appellatur. Multa enim magnâque ille secum commoda adfert: omnia ea suppeditat, quæ ad eloquentiam parandam sunt necessaria: oratoris ingenium acuit: sententias prudentes & eruditas subministrat: verba pura, lecta, terfa largitur: collocationem venustam & concinnam efficit: vt nihil de pronuntiatione iam & memoria dicam. Verùm non optimus modo dicendi magister stylus, sed etiam præstantissimus vocatur, comparatione facta eorum, quæ in bono quoque oratore requiruntur. Præclarum est præclarè ab ingenio instructum esse: artis tenere præcepta, pulchrum: multarum rerum cognitionem habere, eximium: egregios suis in scriptis authores exprimere, laudabile. At primæ interim partes in eloquentiæ studio styli tribuendæ esse exercitationi videntur, vt quæ illa omnia, aut meliora reddit & confirmat, aut emendat atque corrigit: aut ad vsum transferre docet.

Stylus propter difficultatem negligitur.

Iam verò vt stylo nihil vtilius est aut necessarium magis: ita nihil quoque est, quod ab Eloquentiæ Studiosis magis negligat.

gligatur. Reperiuntur enim non pauci, qui suam in legendo & auscultando diligentiam, assiduitatē, constantiam præceptoribus probant: at interim stylum in manus sumere: quæ, vel ex aliis audiuerunt, vel ipsi legerūt domi, scribendo & dicendo exprimere recusant. Fieri hoc propter difficultatem & laborem solet, quem, ut Crassus libro de Oratore primo scribit, plerique fugiunt. Nihil enim laboriosius aut difficilius styli est exercitatione, propterea quòd multa requirit: verborum copiam magnam, iudicium acre, non solum in sententiis, verum etiam verbis & dicendi luminibus flagitat. Oportet sententiis singulas aptis vocabulis proferre: oportet distincta ornamenta adhibere: oportet scire quæ simpliciter sint, & sine cultu producenda: aut ornanda, amplificanda, exaggeranda. Ad hasce difficultates & illud accedit: quòd qui scribunt, plerunque negligenter scribunt: non de argumento cogitant: non eidem cōuenientes sententias & ad docendum, mouendum, delectandum accommodatas seligunt: non easdem ponderant, sed numerant: non veterum in scribendo sibi rationes & exempla proponunt: in linguæ denique volubilitate aut profuentia verborum hanc esse positam exerci-

*Styli difficul-
tas quomodo
superanda.*

rationem opinantur. Itaque mirum non est, difficilem per se stylum: longè adhuc difficiliorem nostro tempore fieri, festinatione præpropèra, negligentia, stultitia.

Paucis ergo deinceps Eloquentiæ Studio-
sis indicare conabor, quonam pacto diffi-
cultas in scribendo omnis superanda
sit, retentaque via illa & ratione, quæ in
scribendo est obseruanda, ostendam: 1. quæ
ab Eloquentiæ Studiofo ad tractandum
deligenda materia: 2. quo loco atque
tempore scriptio instituenda: 3. quis in
ea ordo & modus tenendus: 4. quæ in
scriptorum, cum nostrorum, tum aliorum
emendatio ac censura adhibenda: 5. quo-
modo quæ scripta iam & correctæ memo-
riæ mādanda: 6. aptè atq; commodè pro-
ferenda, & publicè recitanda. Hæc enim,
opinor, capita utilia sunt & necessaria iis,
qui styli difficultates omnes supe-
rare: & solidam sibi para-
re Eloquentiam cu-
piunt.

DE

DE MATERIA, QVAE

& quo ordine in exercitatione
styli ad tractandum deli-
genda.

CAP. XVI.

S Ex obseruanda esse dixi iis qui facile atque feliciter exercere stylum volunt: inter quæ primum meritò locum argumenti & materiae delectus obtinet. Neque enim quæuis, sed idonea tantum, ad tractandum in manus sumenda & deligenda est. *In deligenda ad tractandum materia qua spectandi.* Idonea autem materia est primum, quæ ætati est nostræ conueniens & accommodata. Alia enim argumenta pueris conueniunt: alia adolescentibus sunt ad tractandum proponenda: alia exercitatis iam sunt apta. Deinde materia idonea est, quæ vires nostras non superat. Vnde illud Poetæ in Arte:

Sumite materiam vestris, qui scribitis, æquam.

Viribus: & versate diu, quid ferre recusent.

Quid valeant humeri. ———

Qui enim viribus suis scribendi æstimant materiam: non nisi quod sustinere possunt in sese onus recipiunt: & satis fa-

cundi sunt : & rerum ordinem minimè peruertunt.

——— *Cui lecta potenter erit res.*

Nec facundia deseret hunc, nec lucidus ordo.

Est autem viribus nostris conueniens ea, quæ ingenij nostri captum non superat: quæ intelligi primùm à nobis: deinde intellecta tractari potest. Non enim possunt non ineptè & ridiculè scribere, qui sub styli reuocare incudem ea non dubitant, quæ aut non intelligunt, aut tractare nequeunt. Tertio idonea illa materia est, quæ sua natura non est ieiuna atque sterilis, sed *εὐπόρις*, copiosa: quæ argumenta multa ad probandum, mouendum, delectandum, accommodata suppeditat: quæ denique ornatum oratorium admittit. Vnde politicæ maximè, & Theologicæ atque Iuridicæ materiæ ad scribendum sunt idoneæ: non itidè mathematicæ, aut medicæ, quia steriles, aridæ, ieiunæ: quia ornatū nō admittunt: quia in vtramque partem tractari commodè non possunt. Quarto idonea materia est, quæ vsum aliquè habet: quæ non leuis, friuola, nugatoria: sed quàm proximè eas ad causas accedit: quæ in literatorū hominū congressibus in concionib. ad populū: in consiliis & deliberationibus: foro deniq; ac iudiciis

dicis locum habere solent. Et Crassus apud Ciceronem eorum rationem probat, quia causa aliqua posita consimili causarum illarum, quæ in forum deferuntur, quam maximè ad veritatem accommodatè dicebant. Quintò idonea etiam illa materia est, quæ auditoribus est conueniens. Quod enim lib. Rhet. i. monet Aristoteles, considerandum esse oratori, qua in Republica, & apud quos dicat: idè etiam in styli exercitatione obseruandum est: ne quid ad tractandum, deligatur, quod non aut probent, aut intelligant auditores. Atque hæc in genere de argumenti & materiæ delectu sint dicta.

Verùm vt res hæc tota perspicua magis fiat: quæ primo, aut secundo loco, aut deinceps sint tractanda, ostendere conabor. Quemadmodum enim ij, qui scalarum gradus non obseruant, ruinam, non ascensum sibi parant: ita quoque in Eloquentiæ studiis magno quidem cum labore, sed sine fructu atque infeliciter illi versantur, qui temerè neglectoque ordine stylū exercent. Primus ergo exercitatio-

Quæ primo aut postremo loco ad tractandum materia deligenda.

Styli exercitationis gradus.

num oratoriarū gradus erit, vt, vbi à doctore verba cum singula, tum coniuncta intelligentia Eloquentiæ Studiosus percepe-

rit, primaque veluti rudimenta posuerit, argumēta ei in patrio & vernaculo sermone minuta, paucissimis sententiis, breuibus periodis proponantur iis de reb. quas per ætatem ille intelligit: & vel videt, vel audit, in tēplo, in schola, in vicis, in mensa, aliisque locis. Nihil enim ineptum est & ridiculum magis, quam, quotidiana, communia, necessaria negligere: exercitij causa proponere ea, quæ cum à puerorū intelligentia, tum vsu longissimè sunt disiuncta. Deinde prima styli exercitatio iucunda atque facilis esse debet: quod in ignotis, obscuris, difficilibus fieri materiis non potest. Secundus scripturum quoque erit fictarum, & argumentorum à præceptore desumptorum. Vbi enim in minutulis illis & breuiusculis, & quotidianis exercitatus fuerit puer: vernaculo sermone ex Cicerone vel Terentio commutatis temporibus, personis, locis proposita argumenta in latinam linguam transfert. Tertius epistolæ est Ciceronis, aut fabellæ, aut narrationis alicuius breuioris: quæ in patrium sermonem conuertenda: post remoto authore, in latinam linguam reducenda erit. Hoc n. exercitij genus primò cum voluptate quadam coniunctum est: propterea quòd inuentionis in eo cura, quæ admo-

2. Gradus

3. Gradus

admodum grauis atque difficilis esse adolefcentibus solet, tollitur. Deinde puritati inseruit atque efficit, vt latinis & Cicero-
nianis, non barbaris vocabulis assuesca-
mus. Tum ad studium & diligentiam a-
dolescentes excitat: vbi, quàm propè ad
Ciceronem accesserint, vel ab eodem ab-
fuerint procul, intellexerint. Quartò imi-
tationem promouet. Magni enim Eloquē-
tiæ Studiosus imitandi curam faciet, & ad
præclarorum virorum scribendi rationem
suam conformare discet, si conuersionis
hoc genus adhibuerit. Quintò etiam emē-
dandi laborem eiusmodi exercitium a-
dimit. Neque enim correctorem hīc &
censorem quærere necesse erit neque re-
ctè vel secus instituta emendatio fuerit,
dubitatio vlla orietur: cùm dicendi ma-
gister longè optimus & præstantissimus
præstò sit. Quartus *μεταφράσεως*, conuer- *4. Gradus.*
sionis est, & translationis græcorū scripto-
rū in latina, & vicissim. Hoc sese exercitij
genere vsū Cicero affirmat: & extant
adhuc quædam, quæ latinè idem con-
uertit ac expressit. Nec profectò inutile
illud est, cùm (vt de suo hoc mihi Quinti-
lianus largiatur) & rerum copia Græci a-
bundârint: & artis plurimum in Eloquen-
tiam intulerint: & hoc modo verbis vti

s. Gradus.

optimis: imitando exprimere noua, sed tamen idonea: melius authores intelligere, de quæ iisdem iudicare discamus. Et quod de latina atque græca lingua dicitur: idem de vernacula quoque intelligi debet: in qua honoris partim, partim necessitatis gratia conuersiones nonnunquam instituendæ. Quintò. Stylo aliqua ex parte iam confirmato: in poëtis & alijs conuersio, sed non eodem orationis genere, adhibenda est. Etsi enim vna eademque de re non semel tantum, verum sæpe dici possit: nec vsque adeò inutile esse videatur cum doctis & præclaris viris contendere: tamen certamen illud, animi quandam elationem parit: & curam magnam, ingenium excellens, singulare iudicium, exercitationem longam, diuturnum vsum requirit: & reuera, aut non prodest, si iisdem planè, non mutatis verbis instituatur: aut etiam obstest plurimum, cum discamus hoc modo, minusque aptis & idoneis vti verbis consuescamus. In hoc ergo exercitij genere poëtarum numeris, quasi vinculis quibusdam nexa ligataque oratio, cum libera atque soluta oratorum commutanda est, & commutanda ita: vt oratorium robur adijciatur: omiſſa suppleantur.

ELUXE

tur: tractata copiosè coarctentur: aliò
 quædam transferantur: atq; ita cùm ver-
 borum copia paretur, tùm inter orato-
 rium & poëticum dicendi genus discrimen deprehendatur. Sextus, sententiarum, locorum communium, & his simi-
 lium aliorum est. Veluti stellæ orationem exornant *γυδμαι*, *στορδεγμαλα*, & quæ huius
 sunt generis alia. Itaque vtile est Eloquen-
 tiæ Studiosos ea dilatare: explicare: proba-
 re, aut reijcere: laudare, aut reprehendere
 & vituperare. Septimus fabularum est & historiarũ. Soliti veteres sunt in styli exer-
 citationibus poëtarum fabulas tractare: &
 est sanè ratio illa non inutilis, modò rectè
 & in Tragicis instituat, quæ sententias
 graues, illustres personas, argumenta *πα-
 δολικα* ad auditorum animos inflamman-
 dos accommodata suppeditant. Sed præ-
 ferenda illis argumenta ea esse videntur,
 quæ ex historicis, maximè, verò recentio-
 ribus sumuntur. Itaque suasionum & dis-
 suasionum: laudationum & reprehensio-
 num: accusationum & defensionum ar-
 gumenta multa, eaque præclara, ad tra-
 ctandum Eloquentiæ Studiosi ex Hero-
 doto, Thucydide, Xenophôte, Plutarcho,
 Liuiio, Cæsare, Sallustio, & alijs sumere
 poterunt: sed commendatos maximè sibi

6. Gradus.

7. Gradus.

3. Gradus.

eos, habebunt qui, quæ maiorum sunt aut parentum nostrorum memoria facta, literarum monumentis consignarunt. Octavus Contrariarum est materiarum. Aristoteles libro Rhetoric. 1. cum dicendi artis utilitates recenset, inter alias etiam hanc ponit, quod in Contrarias dicere partes & *ταναντία πειθεῖν* nos doceat. Et est utile, maximè exercitatis iam, contrarias orationes scribere: & argumenta sua Cicero-
 roni opponere: accusare Deiotarum: reum Roscium facere: laudare Antonium: Verrem defendere: Catilinæ partes tueri: legem Manilianam dissuadere: approbare Agrariam. Primum enim comparatione facta, quantum inter nostram & Cicero-
 nis tractationem discrimen sit, facile deprehenditur. Deinde efficitur: ut vocabulis latinis & Ciceronianis utamur, & res quasque decorè, atque accommodato dicendi genere explicemus. Tum ad intelligendum ac iudicandum non parum eadem exercitatio conducit. Necesse est enim ut antè probè orationem illam intelligamus, quam refutare atque refellere cupimus. Postremò etiam cum iucunditate & voluptate quadam hæc eadem ratio coniuncta esse videtur. Nihil difficilius est, quàm argumenta, aut invenire
 bona

bona, aut inuenta aptè disponere. Difficultatem eam tollit hæc exercitatio, propterea quòd non noua inuenire argumenta necesse habemus, sed negare saltem opus est ea, quæ Cicero affirmavit: aut asserere quæ idem negavit: & quidem eodem ordine, quo Cicero vsus est. Et quod de integris orationibus contrarijs dicimus: idè quoque de breuioribus interpellationibus intelligendum est, quæ in orationum Ciceronianarum recitationibus instituendæ. Nonus quæstionum est philosophicarum. Utile est Philosophorum dogmata exercitij causa explicare: dilatare, aut cõtrahere: probare aut refutare: laudare aut vituperare: maximè verò ea quæ ab Ethicis & Politicis sunt tradita. Etsi enim de omnibus rebus dicere, & propterea in omnibus exercere sese oratorem oporteat: nec negligendæ sint prorsus dialecticæ, mathematicæ, & physicæ quæstiones: tamen præferendæ his ethicæ & politicæ erunt: quia maiorem vtramque in partem argumentorum secum copiam adferunt: quia ornatum admittunt: quia vtiliores sunt ijs, qui in foro aliquando Reque publica versari cupiunt. Decimus superiorum est facultatum. Qui ordine per nouem sunt gradus exercitationum

9. Gradus.

10. Gradus.

progressi, materias theologicas, aut iuridicas sumere, inque ijs vtiliter sese exercere possunt. Etsi enim ad ostentationem Prophetę & Apostoli sua scripta nõ elaborarint: tamen nec confuse & sine ordine scripserunt. Itaque à Theologiæ candidatis exercitij causa dilatari conciones Prophetarum & Apostolorum: aut dicta breuia explicari: aut tractari Patrum *ὁμιλίαι* de rebus grauissimis institutæ, poterunt. Iuris verò legumque Studiosi de legibus vtramque in partem disputabunt: eandem laudabunt, aut vituperabunt: indicatas breuiter dilatabunt: oratorie quoque controuersias in principum consilijs aut Rebus publicis agitas tractabunt.

*Vtrum falsa
& absurda
nonnunquã
tractanda.*

Quòd si verò quis quærat, vtrum etiam absurda aliquando & ridicula sint exercitij causa tractanda, verbi gratia: laudanda ebrietas: vituperanda eloquentia: reprehendenda iustitia: omnino admittenda esse arbitror: sed non vt ita sentiamus & viuamus. Probat hanc rationem Aristoteles in Rhetoricis: laudat eandem in Carneade Cicero. Et vtilis sanè illa est propter rerum primò conditionem. Neque enim in fortuitis rebus vlla reperitur, quæ non in sese aliquid contineat, contra quod pugnari possit. Deinde hominum naturam &

ram & ingenium. Quot enim capita sunt, tot etiam sensus, opiniones, iudicia esse solent. Tum refutandi facultatem. Quemadmodum enim Medici feliciter remedia adhibent, quia ea quae nocent cognita perspectaque habent, & victoria facile illi potiuntur Imperatores, qui hostium consilia non ignorant: ita qui contra animi sententiam falsa, absurda, ridicula defendunt: negotio non magno ab alijs, eiusdem generis argumenta, allata, refutare poterunt. Ita in ranarum & murium describenda pugna occupatus Homerus est: incude sua non indignum culicem Maro iudicat: illa laudatum laudat Busyridem Isocrates: Apuleius Asinum celebrat: Germaniae illud decus & ornamentum D. Erasmus stultitiam commendat: alia alij laudibus euehunt, & ita euehunt, ut una cum voluptate & delectatione utilitas minimè contemnenda inde manet atque profuat.

DE LOCO ET TEMPO-

re styli exercitationibus ac-
commodato.

CAP. XVII.

Primum in styli exercitati-
onibus locum argumento & mate-
riae ad scribendum delectae assi-
gnauimus: sequitur ut quo, &
loco, & tempore in manus sit sumendus
stylus, consideretur: cum saepe etiam hac
in re peccari ab Eloquentiae Studiosis co-
nstet. Quod igitur ad tempus attinet, diffi-
cultatem non parua[m] haec habere consi-
deratio videtur: propterea quod magna
hic ingeniorum dissimilitudo atque di-
uersitas deprehenditur. Sunt enim qui me-
lius cibo iam sumpto, aut etiam, cum vino
incaluerunt, quam vel ieiuni, vel sobrii scri-
bunt. Et notum illud poetae est:

Quo tempo-
re stylus E-
xercendus.

*Laudibus arguitur vini vinosus Homerus,
Ennius ipse pater nunquam nisi potus ad arma
Profilyt, &c. ———*

Quin & Cratinum, antiquae Comae-
diae poetam, vinum generosum generosi
equi vice esse poetis dixisse legimus. De
quo idem poeta:

Prisco

*Prisco si credis Mecænas docte Cratino,
Nulla placere diu, nec viuere carmina pos-
sunt*

Quæ scribuntur aqua potoribus. —————

Nonnulli cum affectibus rapiuntur, felicius quod cupiunt, exequuntur: & plus calore quodam, quàm studio & diligentia proficiunt. Alios necessitas, & negotiorum multitudo atque varietas ad scribendum tempus deligere cogit: vbi illud valet, quod trito dici prouerbio solet: Paupertas legem non habet. Quod si verò neglecta naturæ & ingeniorum diuersitate, post etiam habita necessitate, certum aliquod & idoneum ad scribendum tempus quærat: aptissimum atque conuenientissimum matutinum esse arbitror, illudque probo: Posces ante diem librum cum lumine. Et doluisse vehementer Demosthenem referunt historici, si quando opificum antelucana victus industria esset. Requirit enim meditationem diligentem stylus: ingenij acumè desiderat: exigit memoriam: animum solutum à curis: vacuum à sollicitudinibus: liberum à defatigatione postulat. Neque fieri potest, vt multis vel curis, vel laboribus, victum, atque fractum scribendi studium dignum quid politis auribus adferat. Vnde illa Ouidij in Tristium

lib. excusatio.

*Si qua meis fuerint (vt erunt) vitiosa libellis,
Excusata suo tempore, lector, habe
Exul eram, requiesq; mihi non fama petita
est.*

Mens intentata suis ne foret vsq; malis.

Et nec postmeridianas, nec vespertinas horas scriptoribus conuenire facile intelligitur. Postmeridianas, quia aut molestias alias, aut cibo potuque repletum ventriculum habent, qui λεπτόν νόον & τίκτηι subtiles cogitationes non parit. Ac notatu dignum est, quod Heraclides dixit: rore quidem cicadas pasci sed cum canere volunt, siccas esse. Vespertinae vero propterea non probantur, quod animi tum vel aliis districti distenti que curis tenentur: vel diurnis negotiis atque occupationibus sunt defatigati: simul etiam illa cogitationum intentio, quae in scribendo requiritur, plurimum valetudini obesse solet. Hinc praclare Plato monet, vt quemadmodum in Solis occasu mundi quasi oculum claudi videmus: ita nos oculos nostros claudamus, & somnum admittamus.

Quia ad scribendum locum deligendus.

Iam vero de loco si quis quaerat: omnino liberum illum, & a turba remotum ac solitarium deligendum esse existimo. Est enim εὐρατεικὴ maximè ἢ ἠσθημεία: & quae in scriben-

scribendo necessariò requiruntur, facile turba atque strepitu impediri solent. Vnde illud Horatij:

*Præter cætera, me Romæ nè poemata censes
Scribere posse, inter tot curas, totq; labores?
Torquet nunc lapidem, nunc ingens machina
tignum.*

*Tristia robustis luçantur funera plaustris:
Hac rabiosa fugit canis, hac lutulentæ ruit
sus.*

*I nunc, & versus tecum meditare canoros.
Scriptorum chorus omnis amat nemus: & fu-
git vrbes.*

Et Demosthenem Plutarchus locum ad scribendum procul ab hominum oculis strepituque remotum sibi delegisse affirmat. Itaque peccare illi videntur, qui cum carmen vel orationem aliquam meditari volût, aut in medijs vrbis vicis oberantes.

Murmura perpetuò & rabiosa silentia rodüt.

Atq; exporrecto trutinantur verba labello.

Aut hortos, prata, flumina, & huius generis alia quærüt, quæ amœnitate sua facile à cura atq; diligentia auocare scriptorẽ possunt. Neque tamen cum solitudinẽ, silentium, & secessum in scribendo requiri affirmo: iccirco si difficultas aliqua obstet, intermittendam propterea hanc esse,

exercitationem scribendi arbitror. Quoniam enim propterea in Scholis eiuscemodi exercitia instituuntur: ut hisce quasi præculi & præparati adolescentes, præclare aliquando laudabiliterque in Ecclesia, curia, foro, locis aliis stare possint: utile est, difficultates illas & incommoda, quæ sese nobis offerunt, cura, studio, diligentia superare: neque committere, ut iisdem obiectis perturbati, repente atque subito obmutescamus.

DE ORDINE ET MODO

in scribendo obseruando.

C A P. XVIII.

Cur in scribendo methodus obseruanda.

Rest materiae considerationem, & cum temporis: tum loci deletum, tertio *μεθόδως* via atque ratio in scribendo certa tenenda est: & considerandum diligenter, unde initium sumendum: & quo ordine ac modo progrediendum sit. Molestum est enim & difficile: quicquid *ἀμεθόδως*, sine via atque ratione certa instituitur: maximè in stylo qui propterea plerisque hodie difficilis nimis esse videtur, quòd præposterus in eo ordo obseruatur, sæpeque antè in manus sumitur,

fumitur, quàm materiae ipsius cognitio, suscepta: aut argumentorum cùm inuentio: tum ἐκλογῆ instituta, aut alia considerata fuerint, quæ in scriptione facili, iucunda, erudita necessario requiruntur. Paucis ergo hoc in capite, quo ordine modoque in scribendo sit utendum, Eloquentiæ Studiosis indicare conabor.

Sit ergo primùm hoc in præceptis: ut qui scribere aliquam vult orationem, alio tempore cogitet quid scribat, & alio scribat, diligenterque & penitùs cognoscat ea quæ tractaturus est. Est enim leuitatis signum magnum, non cogitare atque considerare velle quid dicturi simus: difficilem quoque hæc eadem negligentia inuentionem reddet, cùm nihil ibi inueniri, aut colligi possit, vbi rei, aut nulla, aut perexigua cognitio est. Consistit autem illa in tribus: lectione, auditione, meditatione. Itaque qui rem ad tractandum susceptam cognoscere, & cognoscere penitùs cupit, primum authores illos, qui de eadem scripserunt leget: & leget, non obiter, sed diligenter: & leget, nō semel, sed sæpe: ne male intellecta proferat: & suam vel inscitiam vel negligentiam prodat. Deinde eos quoque audiet, qui ea quæ tractare constituit intelligunt, & docent ac profitentur. Neque

*1 Præceptum
causa cogni-
tionis & con-
siderationis.*

*T
Aut
St. Augustinus*

*2
aud. & med.
H.*

que Cicero turpe sibi duxit in quæstionibus iuridicis, obscuris maximè & difficultibus, Sequolam aliosq; Iurisconsultos consulere. Tum etiam meditationem atque commentationem adhibebit, in qua & ἀνῆλθα animi tranquillitas, & cùm ipsius rei, tum personarum necessaria consideratio est: vt animo tranquillo, non perturbato, τὰ κατ' αὐτὰ συμβεβηκότα, καὶ ὁ πάροχοντα, ea quæ rei per se accidunt, vel insunt, personam etiam suam & aliorum consideret orator. Secundum præceptum est: Consideratam iam cognitamque materia probè, videndum quænam præcipua quæstio sit, ad quam omnia argumenta, siue probantia illa fuerint, siue refutantia, referenda. Molestum est enim & difficilis inuentio iis, qui nondum cognita perspectaq; quæstione ex locis eruere argumenta conantur. Facile verò quæstionem inueniet, qui quæ in causa versantur explorata habuerit: quæ cōfessa, aut cōtrouersa: affirmata, aut negata: admissa vel reiecta cognouerit: Tertiū. Inuenta iam quæstione, de argumentis cogitandum erit probantibus, conciliantibus, mouentibus. Quam ad rem primò γνῶσις, cognitio requiritur locorum, vt cognoscat, & defixos cogitatione eos locos habeat, ex quibus argumenta sunt

2. Præceptū
quæstionis.

3. Præceptū
cognitionis &
inuestigationis
locorum.

sunt inuenienda. Vt enim venatores, nisi
 ferarum cognita latibula habuerint frustra
 sese venando fatigant, & vacui domum re
 deunt: ita qui argumentorum quasi cellu
 las, & domicilia ignorant: magnos quidē,
 sed sine fructu in inueniendo labores susci
 piunt. Hanc secundo locorum γνώσιμ, co
 gnitionem eorundem ζήτησις inuestiga
 gatio sequi debet. vt locos omnes percur
 rat Eloquentiæ Studiosus: ita quidem, vt
 initium à περιάσειωμ, attributorum & cir
 cumstantiarum locis faciat: deinde ad Sta
 tuum locos, & ab his ad generum causarū
 proprios progrediatur: postremò ad dia
 lecticos & communes accedat. Quartum 4. Πραξιῶν
συλλογῆς, collectionis est argumentorum. συλλογῆς col
lectionis ar
γματικότητος
 Non satis est nosse & scrutari locos: verūm
 etiam notanda sunt & conscribenda illa
 argumenta, quæ nobis sese offerunt. Quæ
 admodum enim quæ in casses inciderunt
 feræ sæpe, venatorum vel negligentia, vel
 timiditate euadunt: ita quoque nisi dili
 gens argumentorum collectio & notatio
 instituta fuerit, argumenta antè nostra è
 memoria effluent, quàm ad vsum transfer
 ri, & in dicendo adhiberi possint. Quan
 quam & eam hæc notandi ratio utilita
 tem habeat: quòd argumētorum inde nu
 merus atque copia deprehenditur, eo que

facilius delectus instituitur. Facile verò, etiam in magna argumentorum cum multitudi-
 tudine, tum varietate, quæ inuenit ex
 locis notabit, qui secundum triplicem o-
 rationis finem ea distinguet, & quidem
 seorsim ad probandum ac fidem faciendâ
 accommodata ponet, separatim, quæ ad
παθη, animorum inflammationem perti-
 nent consignabit: seiunctim collocabit *ἰσθη-
 καῖ*, quæ delectant & conciliant. Quintum
 quod in scribendo obseruandum, *ἑπιλογῆς*,
 delectus est argumentorum. Quoniam e-
 nim non numeranda, sed pōderanda sunt
 argumenta, nec paginarum multitudi-
 ne, sed bonitate orationes sunt æstimandæ:
 multa quoque, maximè ab ingeniosis,
 non solum utilia & necessaria, verum e-
 tiam leuia & nugatoria colliguntur: & in
 illis ipsis bonis alia aliis sunt præferenda,
 prudentia requiritur, & necessarius dele-
 ctus est. Itaque videndum est primò, quæ-
 nam vicina *ἑπιπαιρα*, opportuna, & rei præ-
 senti conuenientia, aut ab eadem longè
 remota sint. In Deliberatiuo genere qua-
 tuor potissimum ex locis: causis, adiūctis,
 comparatis, cōtrariis argumenta sumun-
 tur, quibus utile, honestum, facile proba-
 tur: delectant & conciliant, quæ oratoris
 prudentiâ, virtutem: beneuolentiam de-
 cla-

5. Præceptū
 delectus ar-
 gumentorum

Delectus
 argumentorum
 in oratione
 videtur

clarant: motus dominantur: spes emolumentum, laudis, gloriæ: metus periculi, turpitudinis, infamiæ, æmulatio, misericordia, amor, odium, inuidia, ira, indignatio. Generi Demonstratiuo, *Strindus*, & opportunus est maximè causarum locus, in quo causa spectatur efficiens virtus: & adiuuantes, corporis & fortunæ commoda: & effectorum, qui actiones, opera & facinora præclara suppeditat: & consequentium, qui honores, præmia, & his similia alia subministrat: conciliant, quæ oratoris pietatem, gratitudinem, veritatem, simplicitatem, candorem, integritatem indicant: motus valent, non vehemètes, sed lenes & suaues: æmulatio, lætitia, molestia, gratia. Ita in genere causæ Iudiciali singuli status locos suos habent, ex quibus argumenta sumenda: & Coniecturæ, maximè causæ, effecta, coniuncta, testimonia: Definitioni, definitiones, consequentia, antecedentia, repugnantia, causæ, effecta, quibus idem aut diuersum ostenditur: Qualitati comparata præcipuè & æquitatis loci conueniunt: conciliant quæ iustitiam, integritatem, religionem fidem testatam faciunt: motus regnant in accusando, odium, ira, indignatio: in defendendo, misericordia, amor, clementia. Secundo in delectu

6. Præceptum collocationis.

etiam loci, temporis, personarum est ratio habenda. Quemadmodum enim Medicus prudens, cum medicinam adhibere vult ægro, non solum morbum ipsum, verum etiam naturam eiusdem, & tempus considerat: ita & orator bonus diligenter cogitabit, quo loco, tempore, apud quos verba faciat: ne aliena aut ingrata in medium argumenta adferat. Sextum est collocacionis. Cognita causa: inuestigata quaestione: inuentis, collectis, notatis & delectis argumentis, in ea cura cogitationeque Eloquentiæ Studiosus versabitur, ut eadem ordine bono, non confusè atque perturbatè proponantur. Itaque cum quæ inveniuntur triplicia sint argumenta, docentia, mouentia, delectantia seu conciliantia: quæ conciliant, in exordijs potissimum: quæ docent & probant, in narrationibus, confirmationibus, refutationibus: quæ deniq; mouent, in amplificationibus & perorationibus sunt adhibenda. Deinde cum leuia sint alia, alia ponderosa, & in his ipsis quoque discrimen non paruum reperiatur: quæ pondus in dicendo magnum non habent, in medio sunt collocanda: firmissima verò aut in principio, aut fine ponenda. Turpe enim est orationem decrescere: perniciosum, vel in princi-

principio, vbi magna attentio : vel in fine, vbi memoria maximè viget, leuia aut nugatoria adferre. Septimum *ἑρπασίως*, tractationis est, quæ diuersa apud dialecticos & tractationis, oratores deprehenditur. Est enim breuis illorum, nuda, simplex, vniusmodi: horum copiosa, varia multiformis : vt artificium tegatur : similitudinis vitetur satietas : argumentorum puncta occulantur, ne animaduerti ab auditoribus possint. Qua quidem de re pulchrum extat præceptum Quintiliani libro Institutionum *Quintilianus de argumen-* quinto, capite decimoquarto vbi locu- *torum tracta-* ples, inquit, & speciosa vult esse eloquen- *tione præce-* tia, quorum nihil consequetur, si conclu- *ptum.* sionibus certis, & crebris, & in vnam propè formam cadentibus concisa, & cōtemp- ptum ex humilitate: & odium ex quadam seruitute: & ex copia satietatem: & ex am- plitudine fastidiū tulerit. Feratur igitur nō semitis, sed campis: non vti fontes angu- stis fistulis colliguntur, sed vt latissimi am- nes totis vallibus fluat, ac sibi viam, si quā- do non acceperit, faciat, &c. Verū cum præceptis hoc certis cōprehendi nequeat, *Loci vespæ- deiyuælinot* vtile cum primis & necessarium esse arbi- *cur & quo-* tror, vt *ἑρπασίως*, exemplorum locos *modo in sē-* in promptu Eloquentiæ Studiosi habeant, *tuendi.* eorundemque collatione adhibita videāt,

quo pacto variè à Cicerone tractata argumenta fuerint. Poterit autem, vt mea quidem fert opinio, volumen eiusmodi *Ἐλεγεῖα* in quinque partes distinguui: quarum prima Exordium erit vbi tractationes Eloquentiæ Studiosi notabunt in loco:

I. Sententiarum, quibus in captanda beneuolentia Cicero à sua persona utitur.

II. Quibus eandem à Iudicum aliorumq; persona conciliat.

III. Quibus reorum probitatem, innocentiam miserias commendat.

IIII. Quibus propter improbitatem, impudentiam, crudelitatem, leuitatem, stultitiam, in odium atque inuidiã aduersarios rapit.

V. Quibus attentio pollicitatione rerũ magnarum, difficilium, utiliũ, iucundarum comparatur.

VI. Quibus dociles auditores redduntur rei tractandę vel propositione, vel diuisione.

VII. Quibus rectè atque occultè, vel in causa turpi, vel auditorũ, cum persuasione, tum fastidio animi occupantur.

Pars altera Narrationum exempla & tractatio-

tationes continebit.

- I. Attributi personarum.
  - II. Locorum.
  - III. Actionum & impiè, intemperanter, auarè, stultè factorum.
  - IIII. λογισμῶν consiliorum & cogitationū.
  - V. τρόποι, agendi modi.
  - VI. αἰτίων, causarum.
- Pars tertia Confirmationū erit, & propter varietatem atque copiam secundum genera causarum atque materias distinguetur: ita vt locus sit:
- I. Consultationum de honoribus & præmijs benè de nobis aut republica meritorum.
  - II. De Pœnis & supplicijs.
  - III. De Electione Imperatoris, Consulibus, &c.
  - IIII. De Bello suscipiendo & gerendo.
  - V. De Pace colenda.
  - VI. De Legibus, edictis, decretis, actis, mandatis.
  - VII. Demonstratiui generis, de celebrandis & exaggerandis beneficijs.
  - VIII. De Laude eruditionis ac doctrinæ.
  - IX. De Commendatione Eloquentiæ, iuris ciuilis, poëseos.
  - X. De Re militari.
  - XI. De Agriculturæ laudibus.

- XII.. Personarum, de patria, parentibus, educatione, vitæ genere, morte, & quæ hanc secuta.
- XIII. De rebus gestis & sapienter, fortiter, iustè, temperanter, liberaliter factis.
- XIIII. De Reprehensione personarum, patriæ, parentum, educationis, vitæ generis.
- XV. De Vituperatione factorum stultè, timidè, iniustè, libidinosè, auarè.
- XVI. De Gratulatione.
- XVII. Iudicialis generis in statu coniecturali, de insidijs, vi, ambitu, parricidio.
- XVIII. In definitiuo, de bello, improbitate, popularitate, vi, armis, repulsione, deiectione.
- XIX. In qualitate, de cæde, bonorum occupatione & possessione, damnatione, pœna, vi, ignominia, contumelia.

Pars quarta Refutationum, congesta & digesta exempla habebit, & quidem in deliberationibus atque consultationibus locierunt:

- I. De Honorum & præmiorum distributione.
- II. De Pœnis & supplicijs.

III.

- III. De Magistratus certi Electione.
 IIII. De Bello.
 V. De Pace.
 VI. De Legibus, edictis, decretis.
 VII. De ijs, quæ improbè, imprudenter,
 iniuste, auarè facta dicuntur.
 VIII. De Refutatione in coniecturæ statu,
 insidiarum, ambitus, fraudatio-
 nis, furti, peculatus, attentatæ
 pudicitiaë, ciuitatis falsò vindi-
 catæ.
 IX. In Definitiuo: de vi, ambitu, pace, be-
 neficio, popularitate, iracundia.
 X. In Qualitate: de nece, imperata pecu-
 nia, munere, bonorū acquisitione, ci-
 uitate, pœnis & præmijs, &c.
 Quinta & postrema pars Perorationum
 exemplis absoluetur: vbi locus erit:
 I. In Deliberatiuo genere sententiæ ex-
 plicationis.
 II. *παρακλήσεως*, cohortationis.
 III. *ἀποχέσεως*, pollicitationis grati animi,
 defensionis, &c.
 IIII. In Demonstratiuo gratiarū actionis.
 V. Laudationis.
 VI. Adhortationis.
 VII. In Iudiciali enumerationis.
 VIII. Animorū motus atq; perturbationis.
 Hosce generales maximè locos in Oratio-

nibus Ciceronis qui adhibuerint : facile, opinor, quomodo oratorie & varie sint tractanda argumenta, intelligent.

8. Præceptū
elocutionis.

Deliberatiui
generis elo-
cutio.

Octauum præceptum Elocutionis est, sine qua reliqua omnia exigui ponderis momenti que esse videntur. Hoc enim oratoris munus est atque officium propriū: ut quæ rudia sunt & inculta, ornet ac vestiāt, & ἄβρον ἐξηματισμένον, conformatione quadam factam orationem adferat. Consistit autem Elocutio omnis in verbis, ornamentis, structura, numeris, periodis, quæ tūm rectè, decorè, atque laudabiliter adhibentur, cum ipsarum rerum & sententiarū de singulis in causarū generibus ratio habetur. In genere deliberatiuo, cum de rebus magnis atque grauibz consultationes instituuntur, sententiarum magis pondus, grauitas & breuitas, quàm magnus orationis splendor requiritur: quia sapiens consilium: quia non vni, sed pluribus dicendū: quia apparatus nimius artem & diligentiam prodit. Itaque verba hīc erunt pura, grauia, perspicua: ornāmēta non nimis illustria: ut permissiones, interrogationes, præcationes, communicationes, ἀποκλήσεις, prouocationes, ἀντίρρησιαι, dubitationes, confessiones, pollicitationes, præteritiones, asseuerationes: structura nō
negle-

glecta quidem, sed non elegans nimis, con-
 cinna, exquisita, numeri non insignes: pe-
 riodi breues, non longæ & circumductæ.
 In genere demonstratiuo, quia suauitas
 maximè quæritur & delectatio, verba ad-
 hibebuntur elegantia, pura, latina, *εὐφωνα*,
 quæ suauem sonum habent, translata, im-
 mutata: ornamenta, quæ venustam, gratâ,
 concinnam orationem reddunt, vt agno-
 minationes, cōuersiones, complexiones,
 circuli, similiter conclusa, eodem modo ca-
 dētia: item interrogationes, subiectiones,
 superlationes, submonitiones, persona-
 rum fictiones, exultationes, dubitationes,
 demōstrationes, *ἐπιμνηστικαί*, cōmorationes,
 exclamationes, digressiones: structura
 exquisita & accurata, sine asperitate, sine
 vocalium coitione, sine consonantium
 collisione: numeri suauis ac iucundi: pe-
 riodi venustæ & concinnæ, *μετρίως μακρὰ*
 moderatè, non nimis vel breues, vel lon-
 gæ. In Iudiciali denique genere locum ha-
 bebunt verba ampla, significantia, sonan-
 tia, plena, modificata, immutata: ornamē-
 ta *ἀγανιστικά*, certaminibus accommodata,
 contentionem & clamores postulantia: vt
 sunt geminationes, repetitiones, iteratio-
 nes cōtrariorum oppositiones, interroga-
 tiones acres, compellationes, exclamatio-

*Demonstra-
 tui generis
 elocutio.*

*Iudiciali ge-
 neris elocu-
 tio.*

nes, detestationes, execrationes, sermocinationes, verborum structuræ, & coagmentationes viriles, non muliebres, hoc est, concinnæ nimis atque accuratæ: numeri denique atque ambitus asperitati, acrimoniæ, amplitudini magis quàm concinnitati, venustati, delectationi accommodati.

DE EMENDATIONE SCRIPTORUM, CUM NOSTRORUM, TUM ALIORUM.

C A P. XIX.

Virtus in styli exercitatione locus censuræ est & emendationi assignatus, & assignatus necessario: propterea quòd in ea non minus atque superioribus peccatur ab Eloquentiæ Studiosis, qui in corrigendo, vel nimis sunt diligentes & superstitiosi, vel φιλαυτία quadam, aut negligentia libram in iis, quæ scripserunt, moramque non adhibent. Præclare ut omnia, Horatius de Quintilio.

Emendatio
in boni offi-
cium ab Ho-
ratio descri-
ptum.

Quintilio si quid recitares, corrige, sodes,
Hoc aiebat, & hoc melius, te posse negares.
Bis, terq; expertum frustra: delere iubebat,
Et malè tornatos incudi reddere versus,
Si defendere delictum, quàm vertere malles.

Nullum

*Nullum vltra verbum, aut operam sumebat
inanem.*

Quin sine riuali teq̄, & tua solus amares.

*Vir bonus & prudens versus reprehendet in-
erteis*

Culpabit duros: in comitis allinet atrum

Transuerso calamo signum: ambitiosa recidet

Ornamenta: parum claris lucem dare coget:

Arguet ambigüe dictum: mutanda notabit.

Fiet Aristarchus: nec dicet cur ego amicum

Offendam in nugis? hæ nuga seria ducent.

In mala derisum semel exceptumq̄, sinistrè.

Quem quidem integrè recitare locum pla-
cuit propterea, quòd egregiè ille & disci-
pulorum, & præceptorum bonorum ac
fidelium in emendâdo officium exprimit.
Est enim illorum munus scriptorum suo-
rum censores atque emendatores quære-
re, nō ea amare & laudare: & quærere vi-
ros bonos ac prudētes, nō adultores, aut
indoctos: & errata agnoscere: nō defēdere
& amore non odio correctores prosequi:
horū emendandi labores atque molestias
libenter, non grauatè in se recipere: emen-
dare prudenter & fideliter: errata indi-
care liberè, inutilia, otiosa, inertia in in-
uētione: dura in collocatione: in elocutio-
ne incompta, reprehendere, refecare, tran-
suerfo calamo inducere: laude excitare

bonos relinquere eos, qui aut inepti prorsus, aut obtemperare atque corrigere errata sua recusant. Verum ut & hac in re Eloquentiæ Studiosorum conatus præclaros iuueni ac promoueã, paucis quo ordine, modo, & iudicio illis sit in scriptorum emendatione utendum, indicare conabor.

1.
Scripta diligenter recognoscenda et relegenda.

Primum ergo ab eo, qui sua corrigere constituit, requiritur, ut, quæ scripta sunt semel à capite omnia diligenter relegat, & de singulis quasi in consiliũ eat: ut vel Cleantis illa lucernã oleant, vel demorsum, quod aiunt, unguem sapiant. Sunt autem in recognitione ista consideranda, atque ponderanda: primùm sententiarum genera, utrũ bonæ illę & vtilis, & aptæ: non ineptæ, leues, nugatorię, inutiles sint: deinde verba: tum *χρήματα*, lumina & ornamenta: quartò *συνθήκη*, compositio & structura, numeri, periodi: quinto *μέθοδος* & tractatio. Alterũ quod in emendãdo necessarium est, ut emendationis modos cognitos Eloquentiæ Studiosus habeat: quorum quinque sunt. Primus est *προσθήκης*, additionis, ut illis, quæ in verbis aut sententiis desiderantur, ita ut auditorum, vel animis vel auribus satis non fiat, aliquid adiiciatur. Secundus contrarius est, *τῆς ἀφαιρέσεως*: ut si quid superfluum in sententiis, verbis, ornamentis.

15.
Modi quinque emendationis tenendi.

namentis periodis, quod nō admittat ani-
 mus, aut respuant aures, tollatur & resece-
 tur. Tertius μεταβολῆς, commutationis est
 sententiarum, vocabulorum, ornamen-
 torum, numerorum, periodorū, cum me-
 lioribus, sonantioribus, significantioribus
 gratis & acceptis magis auditorum cū
 animis, tū auribus. Quartus μεταθέσεως
 τῆς τάξεως, loci immutationis seu transpo-
 sitionis est. Sæpe enim fit, vt in fine, vel
 verba, vel argumenta posita magis audi-
 toribus placeant, quàm si in principio aut
 medio collocata fuissent. Quintus ποικι-
 λίας, varietatis est sententiarum, verborum,
 ornamentorum, numerorum, periodorū.
 Quemadmodum enim ingratus musicus
 ille est, qui chorda semper oberrat eadem:
 ita vel optimæ sententiæ, & λέξεις dictiones
 ingratae sunt, magnoque cum tædio audi-
 untur, si vna eademque in oratione sæpe
 repetantur. Vt verò modi hi rectè adhi-
 beantur, tertio loco opus est τηρήσει, obler-
 uatione præceptorum, vt quæ sunt in ar-
 te tradita, in memoriam reuocentur, &
 quo pacto cum iisdem nostra scripta con-
 ueniant, cōsideretur. Deinde lectione pro-
 batorum authorum, & commentariorum
 latinæ linguæ: vt quæ verba noua, parum
 latina, non vsurpata ab aliis reiiciantur, Tū

III
 In emenda-
 tione præce-
 ptorum, au-
 thorum bo-
 norum, cir-
 cumstantia-
 rum obser-
 uatio neces-
 saria

consideratione ipsius rei ad tractandum
 propositæ: vt quæ sententiæ verba, orna-
 menta, periodi magis materiæ cõueniunt:
 minus aptis atq; idoneis præferantur. Po-
 stremò personarum & auditorum nota-
 tione. Aliud enim, cum sententiarum, tum
 verborum genus doctis & prudentibus
 placet: aliud indoctis atque imperitis gra-
 tum esse solet. Neque verò rectè institui il-
 la poterunt, nisi præpropere vitetur festi-
 natio, operaque detur, vt temporis aliquo
 spatio interposito ad scripta reditus fiat.
 Quod enim parentibus accidere videmus
 vt recens natos liberos nimium ament &
 osculentur: idem etiã Eloquentiæ euenire
 Studiosis solet: vt plus æquo suis primò
 scriptis delectentur: post verò de iisdem,
 quasi alienis, rectius feliciusque iudicent.
 Præter hanc autem moram etiam *à nobis*
 quintò necessaria est. Præclare Plutarchus
 discipulos ad audiendum non secus at-
 que ad sacrum quoddam conuiuium, hoc
 est animo tranquillo, placido, quieto ac-
 cedere iubet. Idem quoque in scripto-
 rum emendatione obseruandum est: ope-
 raque danda, vt ira, odium, amor, aliæque
 perturbationes absint, quæ plerunque ve-
 rum rectumque iudicium impediunt. Sed
 & hoc sextò est vtile, vt, quæ scripta sunt
 à nobis,

III I.
*Vitanda in
 emendando
 præpropere
 festinatio.*

V.
*Atrox in
 emendando
 necessaria.*

VI.
Recitatio in

à nobis, clara voce recitetur, maximè pro-
 pter *σωθίντω*, verborum collocationem &
 numeros, de quibus necessariò aurium est
 iudicium consulendum, & acerrimum,
 & superbissimum. Vnde non rarò fieri so-
 let: vt scripta placeat oratio: pòst verò reci-
 tata non probetur, propter structuram a-
 speram atque inconcinnam, membrorum
 etiam vel breuitatem, vel longitudinem.
 Ad hanc recitationem & censuram priua-
 tim institutam septimò *συστήνωσις*, commu-
 nicationem accedere oportet: vt scripta
 nostra ijs ostendamus, qui propter inge-
 nium doctrinam, vsum recte, iudicare: &
 amorem atq; beneuolentiã monere fide-
 liter nos posse videtur. Vnde illud poetæ:

— Si quid tamen olim

Scripseris, in Mecij descendat iudicis aureis.

Et patris, & nostras. —

Est enim primùm cæcus amor sui: om-
 nes nimium ingenij quasi fœtus artifices
 amant. Vnde Socrates apud Platonem
 rectius de liberis nutrices, quàm matres
 iudicare affirmat. Deinde his quoque no-
 minibus utilis ac necessaria scriptorum
 cōmunicatio est: quòd placere illa non vni
 sed multis oportet: quòd priuatim ab ami-
 co, quàm aliis publicè moneri & reprehē-
 di præstat: nimia denique in scribendo ita

*emendando
 requiritur.*

VII.

*Συστήνωσις,
 cōmunicatio.*

VIII.
Nimia & superstitiosa in emendando diligentia vitanda.

cura atque sollicitudo tollitur. Et quidem illud quoque octavo est & postremo loco obseruandum, vt finem tandem emendatio habeat, & anxia atque superstitiosa diligentia vitetur. Vt enim qui nimium sua scripta amant & probant, meritò reprehenduntur: ita neque illi laudādi sunt, qui de tabula tollere manū nesciunt: destruūt, ædificant, mutant quadrata rotundis. Fastidire enim tandem hoc modo stylum adolentes incipiunt cura atq; labore cōfecti tacere, quàm dicere malunt: sæpe etiā dū peccata effugere maximè student, maximè peccare solent. Et facile Isocrati homini otioso fuit quindecim annos integros Panegyrico & orationi tribuere, quod nobis, nec vitæ breuitas, nec studiorum varietas, nec negotiorum multitudo concedit.

In aliorum emendandis scriptis qua vitanda.

Discipulorū ingenia consideranda.

Atque hæc quidem nostris in scriptis elimandis & corrigendis obseruanda erunt. Aliena verò emendaturi: cum illa, quæ modò indicaui, sequi poterunt, tū verò operam dabunt, vt eorū cognita probè perspectaque ingenia habeant, quorum corrigere scripta volunt. Laudat hanc in Isocrate diligentiam Cicero: qui cum dissimilis naturæ discipulos duos Ephorum atque Theopompum haberet: in altero

tero calcaribus : frenis in altero vsus est. Calcaribus autem opus habent ignaui & somnolenti : meticulosi & verecundi nimis : minùs ab ingenijs instructi ac parati. Horum aridum & exangue dicendi est genus : vbi necesse est, vt aliquid adijciatur. Frenis contrà excitatis ingenijs præditi, audaculi, laudis atque gloriæ cupidi egent: quia genus dicendi amplum, copiosum, luxurians amant: vbi lima quædam requiritur : vt quæ sunt nimia, resecantur. Quòd si verò, vtrum discipulorum genus probandum sit magis, quærat: equidem luxuriantes magis quàm aridos probandos esse censeo. Faciliùs enim superflua resecari, quàm quæ desunt & desiderantur addi possunt. Et Cicero ipse redundantem in iuuentute, ac quasi extra ripas diffluentem, Asiaticum quoque non sese factum, sed natum esse fatetur. Deinde ætatis quoque in aliorum corrigendis scriptis est ratio habenda, diligenterque considerandum, quid exigi ab ea, aut possit, aut debeat. Peccant enim, & peccant grauitèr, nec ad scribendum excitant, sed deterrant Eloquentiæ Studiosos, qui perfectionem nescio quam in iisdem quærunt. Neque cogitant, sua quamque rem primordia : suos progressus : suam perfectio-

*Ætatis in
alio vno
danda scri-
pti ratio ha-
benda.*

nem atque absolutionem habere: & infantes, cum vires tentare suas cupiunt, cadere sæpe, & cum fletu resurgere: & Hectorem puerum incertis passibus oberrasse: & denique verum esse illud poëtæ:

EST qui non potuit dicere, dixit ERIT.

*Nimia seu-
ritas in alio-
rum corrigē-
di scriptis fu-
gienda.*

Postremò etiam modus in corrigendo tenendus est: neque Philoxeni exemplo vna litura emendanda omnia, sed relinquenda quædam, à discipulis quæ adferuntur. Iucundus enim esse stylus: & excitari, non deterreri iuuentus debet. Itaque emendatoris est boni & prudentis: sine iracundia atque stomacho aliorum scripta corrigere: ferre non pauca: laudare multa: de suo etiam quædam adijcere, quibus veluti proprijs, non alienis discipuli delectentur.

*DE MEMORIA, QUO-
modo quæ scriptæ iam & emenda-
tæ orationes, eidem
mandandæ.*

C A P. X X.

Vatuor hætenus exercitationum styli partes absolutæ sunt: restat, vt quomodo ea, quæ correctæ iã sunt, & emendata, memoriæ mandanda atque recitanda ostendatur. Quoniam enim sibi & musis suis canere,

sed in lucem aliquando prodire, seq; litera-
tis probare, Eloquentiæ Studiosum oportet: non satis est materiam ad scribendum idoneam nosse: locum atq; tempus commodum deligere: ordinem & methodum scribendi tenere: emendandi denique cognitās rationes habere: verum etiam hoc requiritur: vt, quæ scripta iam sunt & emendata, memoriæ committantur, ac in medium proferantur. Ac tametsi Dei sit donum memoria præstans: tamen vt cæteris in rebus omnibus naturam non quidem procreat, sed tamen iuuat & confirmat plurimum ars, doctrina, obseruatio: ita quoque vt facile feliciterque memoriæ scripta iam mandentur, non, opinor, inutile est obseruationes quasdam tenere, quas memor promissi, strictim atque breuiter hoc indicare in capite conabor. Soliti sunt veteres, vt ex Cicerone apparet, interdum non integras orationes memoriter pronunciare, sed de scripto quædam, maximè difficilia & obscura recitare. Consuetudo illa in Scholis hodie locū non habet: sed integræ orationes, aut ex scripto recitatur ab ijs quos, vel ætas, vel ingenij imbecillitas, vel metus & verecundia, vel tēporis angustia, vel negotiorum multitudo excusat: aut (quod

*Veteres non
integras sem-
per orationes
memoria mē
dabant.*

I
 Temporis in
 e discēdi ora
 tionibus ra
 tio habenda.

II.
 Relegenda sa
 pe, & intelli
 gēda qua me
 moria man
 danda.

III.
 ἀπάθεια in
 memoria re
 quiritur.

magis laudandum) ex memoria sine scri
 pto proferuntur. Posterius hoc commo
 dè vt instituatur, primò temporis est ratio
 habenda: vt, quod retinere diu volumus,
 manè aut post digestum cibum memoriæ
 credamus. Neque tamen inutile esse inte
 rim videtur, sub somnum scripta ediscere,
 quod noctis spatio interposito & matura
 tur quasi recordatio, & defatigatio tolli
 tur. Secundò ἀνάγνωσις & νόησις, lectio dili
 gens, & cognitio atque intelligētia neces
 saria est eorum quæ memoriæ tradenda.
 Magno enim cum labore ediscuntur, nec
 retinentur diu, quæ non intelliguntur. Ita
 que relegenda sunt sæpe quæ ediscere vo
 lumus, operaque danda, ne quid in ijs no
 stram intelligentiam fugiat. Tertio ἀπάθεια
 quoq; est opus. Qui enim sibi metuūt, aut
 alia magna sunt in perturbatione consti
 tuti, memoria valere non solent. Tolli
 tur autem, qui memoriæ maximè obstat,
 metus, si (quod apud Platonem adolescē
 ti cuidam præceptum dat Socrates) cum
 singulis, non vniuersis nos agere cogite
 mus: deinde benè de auditoribus spere
 mus. Cum ab Atheniensibus aliquando le
 gatus ad Philippū missus esset Demosthe
 nes, regis perterrefactus aspectu, obmu
 tuit, dicendi in sese partes Æschines susce
 pit;

pit, feliciterq; perorauit, eiusdē fretus beneuolentia quam ex oculis alijsque signis deprehenderat. Non ergo, vel de auditorum beneuolentia, paratoq; audiendi studio dubitandum: vel metuendi vniuersi, qui singuli formidinem nobis atq; terrorē incutere non debēt. Quarto, vt faciliē memoriæ scripta tradantur: retineantur diu atque firmē, *Ἐπιτήρησις* artis obseruatio requiritur. Qui enim artificium intelligunt: qui methodum oratoriam cognitam habent: qui quid, & qua ratione in exordio cæterisq; orationis partibus tractetur, norunt, sine labore magno quæ recitanda ediscent. Quinto etiam loci memoria est ratio habenda, & quæ eidem committenda, in solitudine, & quidem clara voce recitanda. Nam & firmitus memoriæ infinguntur, quæ voce clara proferuntur: & animus nobis additur, vt minus perterrefiamus, si quid nobis fortē inter dicendum obijciatur: & melius atq; facilius, vbi hæsitemus, animaduertitur. Postremo etiā de modo est cogitatio suscipienda, & considerandum diligenter, vtrum ad verbum scripta ediscēda, an verò libertas in his retinenda, vitāda seruitus sit. Neq; sanē summis dicendi magistris displicere video: vt ad verbum scripta à pueris & adolescenti-

IIII.

Memoriam
ἐπιτήρησις artis ob-
seruatio in-
uat.

V.

Recitatio cla-
ra in solitu-
dine memo-
riæ conducit.

VI.

Quando ad
verbum, &
à quibus scri-
pta ediscēda.

bus ediscantur: qui negotijs grauibus districti non tenentur: nec libertatem sibi quærere illam debent, quæ vel exercitatis iam, vel occupatis, vel minus à memoria instructis concedi solet.

*DE PRONUNCIATIONE,
quomodo orationes scriptæ, & memorie mandata, recitandæ.*

C A P. XXI.

Andata iam memoriæ oratione, hoc esse reliquum vnicū videtur, vt commentationem inclusam in lucē Eloquentiæ Studiosius producat: sed tamen meditatam secum actionē adferat. Habuerunt *φωνασίαις*, & *διαφωνήσις*, & *ὁδία* veteres, in quibus antè carmina atque orationes recitabantur, quam auditorum auribus & iudicio committerentur. Græcho quoq; seruum astitisse legimus, qui fistula eburneola sonū ac pronunciationis modos varios inflaret. Et est profectò vocis necessaria, utilis, iucunda varietas atq; commutatio: neq; tædiosum quicquam magis, quàm ineptè aut somnolenter recitantem audire declamatorum. Sed domi relinquendi fistulatores, aliaq;

aliæq; indicandæ rationes erunt, obseruandæ ijs, qui ea quæ non sine magno labore & scripserunt, & memoriæ mandârunt, cum auditorum *ἑπιμασίᾳ* atq; oblectatione proferre cupiunt. Primùm ergo vt vocis moderatio & varietas rectè instituatur: & interdum ea extollatur: nonnunquam deprimatur: aliquando inflectatur: rei illius & materiæ quæ tractatur: deinde sententiarum est atque argumentorum ratio habenda. Etenim cum res alię magnæ sint ac graues: mediocres alię: alię leues & tenues: in his remissa, & quotidianæ locutionis similis vox requiritur: suauem: iucundam, lætam, mediocres: contentam & magnam magnæ atque amplæ desiderant. Eodem modo & sententiæ in orationum principijs conciliantes, vocem lenem ac sedatam: in narrationib. & confirmationibus claram, apertam, temperatam, docentes: *παρρησιασμένη* mouentes in perorationibus, similem affectibus: acutâ, asperam, incitatam, incidentem crebrò in ira: flexibilem, plenam, interruptâ in misericordia: in metu demissâ, hesitantem: abiectam in voluptate atq; lætitia effusam, teneram, mollem requirunt. Quibus & gestus motusq; corporis accommodandi erunt, cauendumq; diligenter, ne subrusticè, aut histrionicè agamus, & viri

I.
Rerū & sententiarū in conformanda voce ratio habenda.

II.
In voce atq;
actione for-
manda cen-
sores adhi-
bendi.

boni atq; grauis auctoritatem amittamus. Hanc verò ad rem vtile cum primis ac necessarium est, vt iudex & censor aliquis adhibeatur doctus, fidus, apertus, candidus, qui solitario in loco pronunciationis liberè vitia indicet, voce etiam præeat, & quæ sint, ac quomodo corrigenda, ostendat. Vnde Satyro histrioni Demosthenem, Roscio & Æsopo Ciceronem sese tradidisse, aliorum opera alios oratores in gestus vocisq; vsos fuisse conformatione nouimus.

III.
Obseruandi
ij qui bene
vel secus a-
gunt & pro-
nunciant.

Tum & obseruatio atque imitatio non parum prodest illorum, qui in Ecclesia, in Senatu alijsque locis dicere solent. Fecit hoc Cicero, qui, vt ex Bruto apparet, decem ferè annos in foro, rostris, curia, aliorum auditor extitit, & quid esset in singulis, aut laudabile & ἀξιόηλον, imitatione atque æmulatione dignum, aut vitiosum ac fugiendum obseruauit. Neque enim quisquam tam est orator malus, in quo non aliquid quod laudandum atq; exprimendū imitatione deprehendatur: nec contrà insignis vllus, in quo nō desiderari quædam possint. Vnde Antigenidas tibicen celeberrimus etiã maiori cum voluptate iuuenes arbitrabatur tibicinas bonos audituros esse, si quãdo malos audiuisent. Et Antistio quodam actore parū laudabili Cicero ma-

ro magistro est vsus : qui in eo illi profuit, vt non deteriorem sese illo lætaretur. Postremò illud quoque requiritur, vt si qui ad imitandum proponantur, non sint in promptu ad dicendi artis præcepta Eloquentiæ Studiosus confugiat : ex quibus facile intelligitur, quo pacto oratores summi suas orationes pronuntiârint, qualem vocem & actionem, aut admiserint, aut reiecerint. Itaque quoties Ciceronis, Herenniani magistri, Quintiliani de pronuntiatione atque actione monumenta Eloquentiæ Studiosi legent, toties summos se audire & videre oratores arbitrabuntur.

IIII.
Imitationis
exempla si desint,
ad præcepta confu-
glendum.

METHODI INSTITVTAE
conclusio.

CAP. XXII.

PAUCIS, & quantum mea quidem tulit facultas, viam quandam ac rationem indicare conatus sum iis, qui ad Eloquentiam, rem longè pulcherrimam, utilissimam, preciosissimam, plenis, quod aiunt, velis contendunt. Ostendi ante omnia indolis & naturæ rationem haben-

dam esse: eo quod multa in oratore requirantur, quæ in aliis non desiderantur: à natura quoque sola concedi: non, vel arte comparari, vel alia acquiri ratione possunt: eamque æstimandam esse, acumine, subtilitate, celeritate ad inueniendum & collocandum: vbertate ad eloquendum, memoria cōstante & firma: vocis gratia ac suauitate: gloriæ cupiditate, pudore, verecundia: excitandam, excolendam, confirmandam bonam: emendandam mediocrem: ineptã prorsus repudiandã. Docui, cum doctrina & præceptis veluti sopita natura bona suscitetur, intra cãcellos, quasi septa; contineatur, iuuetur, perficiatur: acuatur mediocris: vitiosa limetur, corrigatur, ad frugen bonam perducatur: dicendi artis cognoscenda præcepta esse, & petenda primum ex compedio, sed vnico, & quidem eo, quod ad fontes quam proximè accedat, deinde Aristotelis, Ciceronis, Hermogenis, Quintiliani scriptis: ita vt inde sumantur, quæ vtilia ac necessaria esse videntur, eaque secundum oratorij officij partes distinguantur, & ad locos certos comportentur: quæ in vno aliquo authore desiderantur, ex aliis compleantur, obseruentur exempla, sine quibus obscura, inutilis, fastidij plena omnis præ-

præceptio: in usu, quid res ad tractandum
proposita requirat, poscat tempus, postu-
let locus, flagitent auditores, confide-
retur, caueatur denique, ne artis ostenta-
tione puerili, vel fides, vel autoritas a-
mittatur. Demonstravi, præter naturam
& præceptorum cognitionem etiam re-
rum pulcherrimarum scientiam postula-
ri: ut præclaris & eruditis tincta sententiis,
instructa exemplis, atque ita non modò
pura elegans, latina, verùm etiam sapi-
ens atque docta sit oratio: ideoque re-
quiri, ut & diuina teneat orator, & ius non
ignoret ciuile, & quæ ab historicis, philo-
sophis, poetis tradita cognoscat, auscul-
tando, legendo, communicando recta ac
praua diiudicet: in locos communes refe-
rat: ad usum *περὶ ὁρίων* decorè transferat
rerum & sententiarum, verborum, tracta-
tionis habita ratione. Contèdi ad Eloquē-
tiam parandam imitatione carere adole-
scentes non posse: cum artis illa dicendi
præcepta in memoriam reuocet, confir-
met, illustret, regat, ad usum transferre do-
ceat: scribendi fastidium tollat: pellat negli-
gentiam: confidentiam reprimat: curam
& sollicitudinem nimiam adimat: vitiosa
emendet: bona confirmet, excolat, perfici-
at, & eam instituendam esse, nō in vitiis,

sed virtutibus: non facilibus, leuibus, nugatoriis, sed magnis, vtilibus, difficilibus: non in formulis solum elegantibus aut dicendi luminibus, sed inuentione, collocationibus, elocutione, numeris, periodis, omnibus denique iis, quæ in bona, laudabili, vereq; oratoria spectari oratione solent, & instituendam esse non in multis, sed vno, ne varietate ac copia imitatoris cogitationes distrahatur, studium debiletur, industria frangatur, inepta, inconcinna, sibi dissimilis oratio reddatur: ita vt à facilioribus initio facto ad difficilia progressio fiat: rei, qua de agitur, personarum, locorum, temporum conditio consideretur: excitetur voluptas: fastidium tollatur: seruitutis, furti, mendicitatis omnis suspicio, ordinis immutatione, copia, breuitate, omissione, additione, conformatione, declinetur. Dixi ad eandem styli quoque exercitationem flagitari, quod dicendi ille magister optimus à Cicerone appellatur, ingenium acuat, sententias eruditas, verba pura docta que suppeditet; pronuntiationem & memoriam iuuet: alia subministrat, sine quibus honestè stare orator, suoque rectè fungi munere non potest. Difficultatem denique in eodem omnem tolli indicaui: si ad scribendum materia idonea,

idonea, hoc est, ætati, naturæ, viribus, utilitatibus nostris accommodata ad tractandum sumatur: tempus aptum, locus commodus, & ab omni strepitu atque turba remotus deligatur: methodus teneatur bona: in considerata & cognoscenda causa exploranda quæstione inuestigandis, distinguendis, collocandis, tractandis, ornandis, honestandis sententiis, censura atque emendatio diligens adhibeatur, facta recognitione scriptorum, additione, detractio, ordinis immutatione, artis obseruatione, communicatione, ita tamen, ut anxia & superstitiosa diligentia vitetur, ætatis ratio habeatur, spectetur varietas: memoria tempore, ἀναγνώσει καὶ νοήσει, lectione & intelligentia, artis notatione, diuisione, & partitione iuuetur: vox tandem ac pronuntiatio iucunda & varia sit rebus & sententiis consideratis, censore non neglecto proposito ad imitandum exemplo aliquo præclaro. Quæ quidem cui cuiusmodi sint, si grata vobis, probata alijs fuerint, laboris suscepti non fructum nullum me reportasse arbitrabor. Sin alia aliqua, atque magis utilis & expedita à doctioribus via atque ratio indicabitur: aut opinionem fortè meam aliquid fefellerit: meum tamen hoc studium quantulumcunque, nemo,

mo, vti spero, reprehendet: quo & amicorum precibus locum relinquere: & Eloquentiæ Studiosis prodesse: & muneris atque officij mei rationem habere conatus sum. Quod reliquum est, Deum ego Opt. Max. vt omnium aliorum bonorum, ita quoque Eloquentiæ authorem rogo: Spiritu suo Sancto ita calamos linguasque nostras dirigere dignetur: vt ei grata: vtilia Reipublicæ: nobis aliisque salutaria, & scribamus, & dicamus.

F I N I S.

880

INDEX RERVM ET VERBORVM.

- A
- A**bsurda & *ωαράδοξα*
vtrum exercitij causa
tractanda 166
- Academiarum felicitas 32.
92
- Adolescentes laude & exem-
plis magis, quam ratio-
nibus mouetur 21 gloria
auidi 23
- ad verbum quibus scripta e-
dis. enda 197
- Aemulatio eloquentiae Stu-
dioso vtilis 24
- etatis in bonorum authorū
lectione ratio habenda
90
- etas in scriptorum emenda-
tione consideranda 193
- Alcibiades in inueniendo
felix 13
- Amor eloquentiae ad eiusdē
studium excitat 21
- Anglicarum rerū scriptores
79
- Antonius in collocatione fe-
lix 13
- Ανάββα* in scribēdo & cor-
rigendo requiritur 190.
in memoria necessaria
196
- Apollonius rhetor ineptos
ad alias artes remittit
36
- Argumenta proponēda pue-
ris rerū quotidianarum
159
- argumentorū inuētio, colle-
ctio, *ἐκδογὴ* quomodo in-
stituenda 176. 177
- Aristophanes cur ab oratore
legendus 82
- Aristoteles amulationi plu-
rimum tribuit 24
- Aristotelis Rhet. librorū laus
& argumentum 42
- Aristotelis libri Rhet. quid
singulare notatūq; dignū
cōtineant 43. cū iudicio
legendi 58
- Aristotelis libri Politici cur
legendi, & quae tractent
69 Ethici ibid.
- Aristotelis liber de virtuti-
bus & vitijs: ad Eude-
mum moralia magna.
ibid
- ars dicendi vtilis & necessa-
ria 81. 22
- ars iudicium magnum re-
quirit 39. ex quibus au-
thoribus discenda 42
- ordinem & *μέθοδον* fla-
gitat 53. locis commu-

I N D E X.

<p>nibus iuuatur 54. sine exemplis ieiuna & infu- gifera 57. ad vsum quo pacto transferenda 59. tegenda & occultanda, non ostentanda ibid. ob- seruata memoriam iuuat 197</p> <p>Atheniensis Reipub. scripto- res 76</p> <p>Audacia & confidentia in- dolis nō bona signum 17</p> <p>audiendi oratores alij 35</p> <p>auditorum in rerum multa- rum comparanda scientia officium 88</p> <p>authores quinam oratori le- gendi 63</p> <p>authorum bonorum in le- ctione quis ordo tenendus 91</p> <p style="text-align: center;">B</p> <p>Bona natura quomodo excitanda 21. vt ex- colenda. 28</p> <p>bona ingenia cur sepe pere- ant ibid.</p> <p>bonitate non numero sentē- tiarum orationes estimā- de 176</p> <p>boni preceptoris in emendā- dis discipulorū scriptis of- ficiū 187</p> <p style="text-align: center;">C</p> <p>Caroli Sigonij historia Reipublice Athenien-</p>	<p>sis 77</p> <p>Cæsaris memoria admirabi- lis 14. commentaria 78</p> <p>Cicero metum & timorem profitetur in orationum vestibulis 16. Hortensiu amulatur 24 natura vi- tia & defectus studio e- mēdat 34. Oratores alios audit 35. quos imitatus 47. non tam è Rhetorum Scholis, quā Academia spatii orator 62 à Diodo- ro Stoico dialecticā discit 63 Thucydidem laudat 76 Terentio plurimū tri- buit 86. ad imitandum maximè proponendus 133 quomodo Platonē & Ari- stotelē imitetur 139. De- mostenē imitatur 149 e- adem, non eodē modo di- cit 151. Antistio actore parū laudabili præcepto- re utitur 202</p> <p>Ciceronis in inuentute ora- tionis genus luxuriās & Asiaticū 29. 193 de li- bris Rhetoricis Aristotelis iudicium 42 tres de Ora- tore dialogi quomodo A- ristoteico more confecti 44. libri Rhetorici cur cō- mēdati esse debeant stu- diosi, & quid contineāt 43. 45. 46. 47</p> <p style="text-align: right;">ciuitatis</p>
--	---

INDEX.

siuitati & patria nostra hi-
 storia tenenda. 74
 Cognitio & consideratio cau-
 sae cur & quomodo insti-
 tuenda. 173
 collocatio ingenium & pru-
 dentiam requirit 13. ar-
 gumentorum in singulis o-
 rationum partibus 179
 communicatio studiorum cur
 necessaria, & quomodo
 instituenda 92. scripto-
 rum 191
 compendiorum utilitas 39
 compendia quando dispendia
 40. bona quae 41
 contraria materia exercitiij
 causa tractanda 164

D

Decori in praeceptorum
 usuratio habenda 60
 delectus argumentorum qui
 & quomodo instituendus
 176
 deliberatiui generis argumen-
 ta ex quibus loci sumen-
 da 176. elocutio qualis
 184
 demonstratiui generis argu-
 menta ex quibus loci pe-
 tenda 176. elocutio 185
 Demosthenes laudis cupi-
 dus 24. temperans 26.
 diligentior quam inge-

niosior 33. ex tempore
 dicere recusat. *ibid.* na-
 tura vitia diligentia &
 exercitatione corrigi 35.
 Satyro histrioni formam
 dam sese tradit. *ibid.* Eu-
 bulide praeceptore in dia-
 lecticis utitur 63. Thu-
 cydidis studiosus 76. lo-
 cum ad scribendum so-
 litarium quaerit 171.
 legatus obmutescit
 196

Demosthenis & Ciceronis
 comparatio 174

Demosthenis socij studiorum
 25 lucubrationes & vi-
 giliae 169

Dialectica oratori necessaria
 63

diligentia nimia in emenda-
 tione scriptorum vitanda
 192

Diodori Siculi historia 76
 80. reprehensio 95

Dionysii Halicarnassaei histo-
 ria 77

discipulorum ingenia in e-
 mendandis scriptis consi-
 deranda 192

discrimen inter loci au-
 licius versionem, ex-
 pliationem, imitatio-
 nem 143

77
 abi-
 78
 rem
 num
 nisi
 e vi-
 lo e-
 alios
 atus
 orum
 eme
 iodo
 discit
 idat
 tri-
 dum
 133
 Ari-
 De-
 19 e-
 o di-
 Etore
 pto-
 202
 ora-
 is &
 de li-
 otelis
 Ora
 o A-
 fecti
 ur co
 stu-
 neat
 itati

INDEX.

E

E	Adem quomodo rectè & eruditè sepe tra- ctanda 150. 151
Elocutio ingenij ubertatem requirit 13. qua in singu- lis causarum generibus adhibenda 185	
elocutionis officium 13	
eloquentia difficultas 3	
laus & commendatio un- de petenda 22	
Emendatoris boni virtutes ab Horatio descriptæ 186	
emendatio scriptorum qua requiratur 188	
emendationis modi quinque 188	
Euripides utilis oratori 82	
τραγυμωτα] & ab Ari- stotele nominatur 83	
Euripidis sententia crebra unde ibid.	
Exempla quid præsent 57.	
quomodo colligenda. ib.	
qua quos magis moueant 105	
exemplorum observatio ad dicendi artem discendam necessaria 57	
exercitatione omnia meliora sunt 34	
exordiorum loci communes 180	
explicationis exempla 144	

F

F	Abula poetarum cur & quomodo legenda 97
apud quos maxime locum habeant 106 cur tractan- da 163	
facultatum superiorum qua- estiones exercitij gratia tra- ctanda 165	
Festinatio prepropera ad al- tiora studia perniciofa 21. nimia unde oritur ibid. in scribendo vitan- da 190	
Fontes legendi 41	
Fusus imitator ineptus 17	

G

G	Allicarum rerum scri- ptores 99
Germanicarum rerum scri- ptores 75	
Gracho dicenti seruus cum fistula eburneola astat 198	
Graecarum rerum scriptores 79	
Graeca natio Comæda appel- latur 129	
Grammaticus ignarus ora- tor non fiet 63	
Herennianus	

INDEX

H

ri

81

Herenniana praecepta
cur legēda 48 quid
singulare & notatu dignū
contineant ibid. cum iu-
dicio legenda 59

Hermogenes omnium obliui
scitur 19

Hermogenis libri Rhet cur
neglecti 50 cur legen-
di, & quid contineant
53. de Xenophonte iudi-
cium 76. iudicium de
Homero 81. imitationis
occultanda modi
137

Herodiani historia 80

Herodoti historia 74. 80

Herodotus a quibusdam re-
prehenditur 95

Hesiodus poeta qualis 82

Historiarum lectio utilis ora-
tori 65

historia quo ordine & mo-
do legenda 73 quomo-
do in oratione tractanda
163

historicum dicendi genus
96. 100

historicorum orationes qua-
les 100

historici quibus & quomo-
do utendum 105

Hispanicarum rerum scripto-
res 79

Homeri lectio utilis orato-

Horatius 85

I

Imitatio iudicium requi-
rit 129. 135. quorum
insti'uenda 131. quo or-
dine & modo instituen-
da 134. stulta & ine-
pta 17. 129. unius an
multorum esse debeat
131

Imitationis Ciceroniana e-
xempla in dicendi prae-
ceptis, philosophicis, ora-
tionibus 139. 145. 147.
occultanda modi 137. re-
prehensio 128. utilitas 10.
127

in Imitatione decorum ob-
seruandum 135

imitatoris boni officium 130

Indocti cur magis placeant
populo in dicendo, quam
docti 103

inepti ad eloquentiae studia
16

ingenij acumen & celeritas
in oratore requiritur
13

ingenia praeclara quomodo
excitanda ad eloquentiae
studia 20. sua quoque
vitia habent 26

ingenia quo tempore explo-
n 2

INDEX.

randā	20	instituendi 180. τεχνολο-
inuentio ingenij acamen &		γινωι quomodo conficien-
subtilitatem requirit	13	di
Isocrati in explorandis &		55
tractandis ingenijs indu-		loci communes in scribendo
stria	192	tractandi
Judicialiu generu argumenta		163
ex quibus loci sumenda		locorum communium utili-
178. elocutio	185	tas in praeceptis 54. uti-
indiciu in librū Rhet ad-		litas, necessitas, incunda-
hibendum 58. in lectio-		tas 110. in varijs autho-
ne authorum variorum		ribus instituendorum pra-
necessarium	94	cepta generalia
iuris civilis cognitio oratori		111
necessaria	66	locorum ex quibus argumen-
Inuenalis	85	ta sumuntur cognitio &
		inuestigatio
		174
		locus qui ad scribendum de-
		ligendus
		170
		Lucanus poeta
		85
		Lucretius
		ibid.

L

L Audis & gloria cupi-	
ditas bona indolis fi-	
gnum	15
laude eloquentiae Studiosi	
excitandi	22. 23
Lectio privata & domestica	
quo pacto instituenda	
88	
Libanius in explorandis di-	
scipulorum ingenijs fe-	
lix	12
Livius	77
Loci communes Ethici, po-	
litici, aeconomici 113. hi-	
storici 120. poetici 125.	
ωαπαδεργωαίμοι exem-	
plorum cur & quomodo	

M

M Artialis poeta	85
Martialis epigram-	
mata quaedam reiecta ib.	
materia ad tractandum qua-	
nam idonea	157
materiarum tractandarum	
gradus quidam & ordi-	
nes	159
Mediocria ingenia cur &	
quomodo excolenda	29.
30	
meditatio ingenij pabulum	
32 quid requirit	173
memoria felix oratori ne-	
cessaria	14
memo-	

INDEX.

memoriae labilis atque fluxa exempla 17. & 19.	200
exercitatio 33. quomodo orationes mandanda	195
μεταφράσις quo loco habende	191
methodi instituta causa 1. capita precipua	7
methodus in scribendo necessaria	172
metus quomodo memoriae nocet & tollatur	196
Modus in discendis artis preceptis seruandus	53
modo certo authores legendi	89
morum probitas in oratore requiritur	27
Moses historicorum omnium antiquissimus	73
Mysteri Cosmographia	78
N	
Natura in eloquentia Studio cur & quo modo considerata 7 à perfectione non incipit	194.
simul omnia non producit	28
natura vitia quomodo corrigenda	31
Nimia seueritas in scriptorū emendatione fugienda	194
O	
Obseruandi ij, qui bene vel male pronunciant	200
Orationes Ciceronis & Demosthenis plura habent quam à dicendi magistris traduntur	57
orator, nisi vir fuerit bonus, plurimum nocet	27
oratoris & aliorum comparatio 37 magna & amplia professio	61
oratori quinam authores legendi 62 quonam modo tractanda ea, quae apud authores alios reperiuntur	99
ordo omnibus in rebus utilis & necessarius 2. in eloquentia studio maxime requiritur 27. in preceptis discendis quis obseruandus 53. quis in styli exercitationibus tenendus	172
Ouidij poema quale, & cur legendum	84
P	
Partitionū oratoriariae Ciceronis commendatio	41
Perfectio semper querenda	30
Pericles cur admirabilis in dicendo fuerit	64
Peripateticorum scripta oratori legenda	68
Philosophiae quenam orationibus tenendus	172

I N D E X.

veri potissimum pars vtilis	89	virtutes	88
philosophorum scripta cum iudicio legenda	98	pronunciationis vitia quomodo corrigenda	34
dicendi genus	101.	Pudor honestus laudatur	16
dogmata quomodo ab oratore tractanda	104	Pythagoras propositis numeris discipulorum ingenia explorat	12
Phocylidis carmina	82	Q	
physica doctrina ab oratore non negligenda	63	Quaestiones philosophicae cur & quomodo exercitij causa tractanda	165
Plato difficilis	98	Quintilianus ambitiosos discipulos probat	23.
Platonis libri Politici	68	quid in singulis libris tractet	50.
de sententiis poeticis iudicium	125	Livium esse ediscendum putat	77.
Plinij scripta non contemnenda	72	quamnam imitationem reprehendat	128
Plutarchi moralia	70.	Quintiliani institutiones oratoriae cur legenda	49.
vite vtilis politico	80.	de argumentorum tractatione praeceptum vtile	179
de audiendis poetis libellus	97	R	
Poetae cur legendi oratori futuro	65. 125.	Recitatio scriptorum in emendando cur necessaria	191
cum iudicio legendi	69	Regum & Principum res gestas qui descripserunt	80
poetarum tria genera	81.	repetitio dictorum & actorum diurnorum memoria vtilis	34
scriptis quomodo utendum	106	rerum	
poeticum dicendi genus	102		
politica oratori cognoscenda	69		
Polybij historia	109		
Praeceptores in natura vitis corrigendis adhibendi	35		
praeceptorum in recipiendis, vel recipiendis discipulis officium.	36		
praeceptoris boni in docendo			

I N D E X.

rerum plurimarum cognitio cur & quomodo paran- da	60	hendat	60	
Rerum publicarum illustrium scriptores 76. formae con- siderandae	105	solitudo scriptoribus conue- niens	171	
Romanarum rerum scripto- res	79	Sophocles quare legendus	83	
Roman. doctos seruos & li- brarios aluerunt.	92	Studium acre in oratore re- quiritur	33	
S		stylus luxurians praecleara in- dolis signum 29. 19. cor- rumpitur rerum & elo- cutionis confusione 93. quo loco & tempore ex- ercendus	168. 169	
Sallustij historiae	78	styli exercitatio necessaria	10. 154. difficultas unde & quo pacto superanda 155. exercitationis gra- dus 160. emendatio quo modo instituenda	186
Scientiae cur et quam o- ratori tenenda 8. 60. mul- ta ut comparentur tria necessaria	88	Suetonij historiae	80	
Scriptores ingenijs suis inter- dum indulgent	54	T		
Scripta nostra vel aliorum quomodo corrigenda 138. 192		Temperantia natura bona conseruatrice 26		
Seneca scripta quo loco habe- da 72. Tragodiae cur le- gende	83	tempus styli exercitationi conueniens	168	
Sententiae authorum disre- pantes de eloquentia pa- randa 2. in orationibus non numerandae, sed pon- derandae 13. in orationi- bus usurpanda quae au- ditoribus probatur	104	temporis in ediscendis oratio- bus ratio habenda	196	
Seruilis imitatio vitiosa	136	Terentij lectio quid profit oratori futuro	86	
Seueritas nimia in aliorum corrigendis scriptis fugie- da	194	Terentio plurimum Cicero tribuit	ibid.	
Socrates cur Sophistas repre-		Theologiae studium oratori necessarium	66	
		Theologica materia tractan- da	166	
		Thucydides Herodoti amu- lus 15. cur a nonnullis re-		

INDEX.

prehendatur	95	veteres non semper integras
Thucydidis historia	76	orationes memoria man-
Thucydidem magni Cicero		dârunt
& Demosthenes faciunt		195
ibid.		Virgilius cur principem in-
Thucydidi Hermogenes		ter latinos poetas locum
quid tribuat	ibid.	obtineat
Timiditas indolis bona si-		84
gnam	15	viri docti interdum labun-
Tractatio alia oratoris &		tur
philosophorum, poetarum,		95
historicorum 107. 108		Vocis apud veteres exerci-
V		tia
Venetæ Reipubl. histo-		198
rici	78.	vocis varietas quomodo in-
versus poetarum quomodo		stituenda
in oratione adhibendi		ibid.
96		Vsus præceptorum Rhetori-
vespertina hora ad scriben-		corum 6, in dicendo au-
dum parum commoda		thorum variorum
170		99
		X
		Xenophontis scripta
		philosophica cur le-
		genda 70. historia quid
		contineant, & quare co-
		gnoscenda
		75

F I N I S.

AB: 37 ¹⁴/_{K,6}

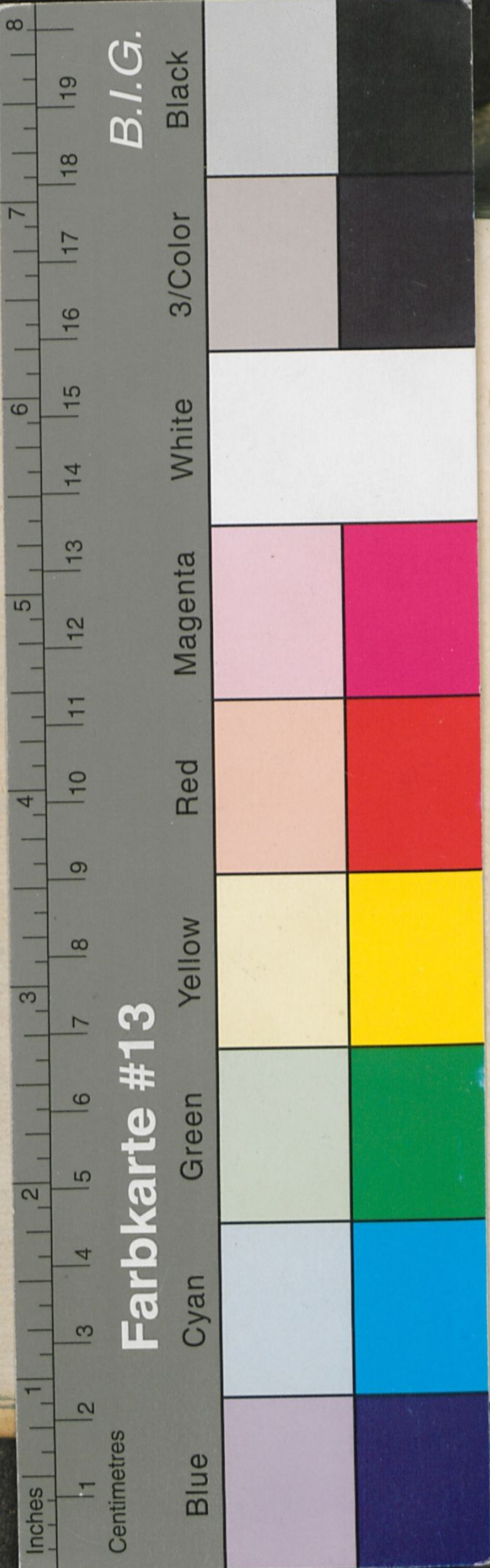
(X 2200055)

1077

METHODVS
 ELOQVENTIAE
 COMPANDAE,
 SCHOLIS RHETORI-
 CIS TRADITA

à
 MELCHIORE JUNIO
 Vvitebergensi, Eloquentiae in Ar-
 gentinensi Academia
 Professore.

SCIENTIA.

IMMUTABILIS.

*Eberhardus
 Reinecc. Sebent.
 No 1013.*

Cum Gratia & Privilegio Cas. Maiest.
 ARGENTINAE
 Per LAZARVM ZETZNERVM.
 MDCXCII.

